

◆ ADRIANA ZAHARIA

Dr. Vasile Lucaciu și Marile Adunări Naționale de la Youngstown și Cleveland din septembrie 1917

În aprilie 1917, dr. Vasile Lucaciu și Ioan Moța¹ au fost anunțați ministrul de Interne Alexandru C. Constantinescu² că Guvernul României, stabilit la Iași, a decis trimită o misiune în Statele Unite ale Americii.³ Celor doi li s-a alăturat și tânărul locotenent Vasile Stoica.⁴ Scopul „Misiunii Patriotice Române” era intensificarea propagandei pentru cauza Transilvaniei și organizarea unei unități de voluntari români transilvăneni pentru frontul francez.⁵ Vasile Lucaciu îl avea stabilit în Statele Unite pe fiul său Epaminonda Lucaciu, preot greco-catolic în Trenton, New Jersey și fondator al ziarului Românul.⁶

¹ Ioan Moța (15 decembrie 1868 – 20 noiembrie 1940), preot și ziarist; redactor la *Foia Poporului* din Sibiu (1893-1895), *Revista Orăștiei* (1895-1898), *Telegraful Român* (1898-1899) și *Bunul Econom* din Orăștie (1899-1901); preot în Orăștie (1899-1940), protopop al tractului Orăștie (1932-1944); iconom stavrofor (1940); a desfășurat o bogată activitate în cadrul asociațiilor românești din Orăștie și în cadrul „Astrei”; a fondat și condus gazetele populare săptămânale din Orăștie: *Libertatea* (1 ianuarie 1902 – ianuarie 1915 și ianuarie 1919 – vara anului 1933), având ca adaos ilustrat *Foia Interesantă* (de la 1 decembrie 1905); în 1915–1916, ambele foi au apărut la București; timp de două luni, august-septembrie 1917 cele două publicații sunt scoase în Statele Unite ale Americii, la Cleveland, Ohio. „20 noiembrie 19140 – A trecut la cele veșnice în București (înmormântat în Orăștie), preotul și gazetarul Ioan Moța”, în *Basilica.ro*, <https://basilica.ro/20-noiembrie-1940-a-trecut-la-cele-vesnice-in-bucuresti-inmormantat-in-orastie-preotul-si-gazetarul-ioan-mota-3/>, accesat în 23 aprilie 2022.

² Alexandru C. Constantinescu (4 septembrie 1859 – 18 noiembrie 1926), om politic român, membru marcant al Partidului Național Liberal; avocat, ministru în mai multe legislaturi liberale, ministru de interne (1916–1918) în guvernul condus de Ion I. C. Brătianu. „Alexandru C. Constantinescu”, în *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_C._Constantinescu, accesat în 23 aprilie 2022.

³ Ion Iacoș, Valeriu Achim, *Dr. Vasile Lucaciu luptător activ pentru unirea românilor, Texte alese II*, Baia Mare: Editura Gutinul, 2000, p. 270.

⁴ Vasile Stoica (1889–1960), profesor la Sibiu; în 1914 a trecut în România, unde a desfășurat o intensă activitate pentru intrarea în război împotriva Austro-Ungariei; a participat ca voluntar în lupte, în prima fază a războiului; despre misiunea sa în America a scris volumul *În America pentru cauza românească*, apărut la București în anul 1926. „Vasile Stoica”, în *Wikipedia*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_Stoica, accesat în 23 aprilie 2022.

⁵ Pentru activitatea dr. Vasile Lucaciu în Statele Unite ale Americii vezi: Adriana Zaharia, *Dr. Vasile Lucaciu (1852-1992), activitatea culturală și politică*, Satu Mare: Editura Solstițiu, sub egida Muzeului Național al Literaturii Române, București, pp. 347-365; Radu Botiș, „Activitatea desfășurată de către preotul Vasile Lucaciu în America în scopul realizării Marii Unități Naționale”, www.banaterrea.eu/romana/biblioteca_banat/articole/; Valentin Orga, „Ioan Moța alături de Vasile Lucaciu și Vasile Stoica în SUA pentru cauza națională”, în Claudiu Porumbăcean (coordonator), *Dr. Vasile Lucaciu – Pro Sancta unione omnium romanorum*, Cluj-Napoca: Editurile Argonaut; Mega, 2022, pp. 77-97; Marta Cordea, „Dr. Vasile Lucaciu și «Misiunea Patriotică Română» din SUA”, în Claudiu Porumbăcean (coordonator), *Dr. Vasile Lucaciu – Pro Sancta unione omnium romanorum*, Cluj-Napoca: Editurile Argonaut; Mega, 2022, pp. 204-213.

⁶ Epaminonda Lucaciu (25 februarie 1877 – 29 iulie 1960); cu studii de teologie la Roma, în anul 1898 obține titlul doctor în teologie și filosofie; după terminarea studiilor în Italia, a slujit pentru o perioadă, alături de tatăl său în parohia Șişești; în anul 1901 a slujit ca preot la Cenad; în anul 1905 a plecat în Statele Unite ale Americii unde a înființat prima parohie românească greco-catolică din Cleveland; tot în 1905, a fondat prima gazetă românească, *Românul – The Roumanian*. Primul număr al

Delegația română a sosit la Washington în 29 iunie 1917, după o călătorie de două luni, prin Rusia, Siberia, China, Coreea, Japonia, insulele Hawaii.⁷ La insistențele ambasadorului francez la Washington, Jusserand, care n-a dat relații amănunțite despre originea membrilor delegației, Secretarul de Stat Robert Lansing a acceptat să-i primească în audiență oficială pe români crezând că sunt originari din Regatul României.⁸ Misiunea Română a fost primită la Casa Albă în 2 iulie 1917.⁹

Propaganda pentru cauza românească s-a realizat prin toate mijloacele, prin intermediul presei, prin memorii, tipărend broșuri, organizând conferințe și adunări publice.¹⁰ Ioan Moța timp de două luni, august-septembrie 1917, a tipărit tot la Cleveland, Ohio, publicațiile *Libertatea – The Liberty* și *Foaia interesantă*, în paginile cărora găsim articole de propagandă pentru cauza românească. Din relatările pozitive în presa românească și străină de peste ocean reiese că „Misiunea Patriotică Română” a fost bine primită de către toți românii aflați în Statele Unite, de către organizațiile culturale și filantropice, faima celor trei transilvăneni, în frunte cu „Leul din Șișești” trecuse de mult Oceanul: „Cine n-a auzit de Leul din Șișești și de Tribunalul Ardealului?”, scrie ziarul *America* în numărul de duminică 1 iulie 1917.¹¹

Pentru a face cunoscute obiectivele Misiunii Patriotice, Vasile Lucaciu a redactat două manifeste. Primul, datat la 16 august 1917 a fost publicat în *Libertatea – The Liberty*, din 30 august 1917 cu titlul „Către românii din America!”.¹² În cuvântul de salut „Către românii din America” dr. Vasile Lucaciu justifică scopul „Misiunii Patriotice” în Statele Unite: „Pentru ca să vorbim de tainele vremilor mari ce ne-au cuprins, pentru ca să luăm răspunsul pe care e dator să-l dea tot românul la întrebarea ce-i adresează Idealul Național care trebuie să se întrupeze. Trebuie, pentru că este o poruncă dumnezeiască, este o voință a proriei dumnezeiești, descoperită și arătată nouă prin dezvoltarea istorică a vieții noastre naționale.”¹³ Enumeră cauzele emigrației românilor: sărăcia economică și persecuțiile politice, „cu un cuvânt, urgia maghiară, v-a silit să părăsiți vetrele străbune și în aceste țări să vă căutați pâinea de toate zilele.” Românii din Statele Unite sunt îndemnați să se bucure că au găsit „spiritul de libertate cetățenească și națională” de care nu aveau parte acasă. Lucaciu scoate în evidență trăsăturile de caracter „ce împodobesc neamul nostru românesc”: iubirea față de limba și legea strămoșească, hărnicia, „purtarea vrednică înaintea lumii străine”, calități prin care emigranții au făcut iubit și cinstit numele de român, în compensație cu „cât a fost de urgisit și prigonit de apăsătorii tirani, așezați în frumoasele plaiuri ale Ardealului sau ale Banatului timișean”. Le cere românilor să ia parte la acest război, în care se va hotărî definitiv „asupra sorții țărilor și a popoarelor”. În încheiere, cheamă românii la marea adunare din 2 septembrie 1917 de la Youngstown, Ohio, fără „nicio deosebire de păreri. Pe toți ne unește idealul sfânt, pentru a cărui întrupare jertfim tot, dacă se va cere și însăși viața, după zisa poetului poporului: «A trăi jelind națiunea nu-mi ajute Dumnezeu»”.¹⁴ Al doilea manifest a fost redactat la 15 septembrie 1917.¹⁵

ziarului *Românul* a apărut în 28 decembrie 1905. Pentru activitatea părintelui Epaminonda Lucaciu din Statele Unite pe teren religios vezi articolul „Ardelenii în America”, *Cele Trei Crișuri*, anul XVI, nr. 708, iulie-august 1935, pp. 97-98.

⁷ Adriana Zaharia „Drumul dr. Vasile Lucaciu spre Statele Unite ale Americii. Din Iași prin Rusia, Siberia, China, Coreea, Japonia, insulele Hawaii”, în *Cartea Credenționalelor. Sătmăreni la Marea Unire. Documente istorice, interpretări, fotografii*, George Vulturescu (coordonator), Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2018, pp. 85-95.

⁸ Dumitru Suci, *Anul 1918 în Europa centrală și răsăriteană. Ideea de Europă unită*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2002, p. 41.

⁹ Vasile Stoica, *În America pentru cauza românească*, București: Universul 1926, p. 7.

¹⁰ Vasile Stoica, *op. cit.*, pp. 9-15.

¹¹ „Misiunea Română la Adunarea Uniunii și a Comitetului Național”, *America*, Cleveland, Ohio, anul XII, nr. 52, duminică 1 iulie 1917, p. 1.

¹² „Către românii din America”, *Libertatea – The Liberty*, Cleveland, Ohio, nr. 5 din 30 august 1917

¹³ *Ibidem*, p. 1.

¹⁴ *Ibidem*, p. 2.

¹⁵ „Apel către iubiții noștri compatrioți români din glorioasa republică a Statelor Unite”, *America*, anul XII, nr. 94, joi 20 septembrie 1917, pp. 1-2.

Primele manifestări publice de amploare la care au participat membrii Misiunii Patriotice au fost adunările naționale de la Youngstown – Ohio, Detroit – Michigan și Cleveland – Ohio. Așa cum sublinia dr. Vasile Lucaciu în apelul său „Către românii din America!”, la aceste adunări erau așteptați toți românii, „și nimenea de la ele să nu lipsească. Iar pentru că aceasta așa să fie, comitetele aranjatoare să fie foarte cu luare aminte, ca pe nimenea să nu uite, pe nimenea să nu supere. Ci pe toți cu frăție și cu înțelepciune la ele să-i atragă!”¹⁶

2 septembrie 1917: la adunarea națională din Youngstown, Ohio s-au luat „hotărâri foarte patriotice”

Manifestările erau considerate „de cea mai mare însemnătate, nu numai pentru românii din America, ci pentru neamul românesc întreg!”¹⁷ Șirul adunărilor politice s-a deschis cu marea întrunire națională de la Youngstown, Ohio din 2 septembrie 1917. Adunarea a fost sprijinită de toate societățile românești din localitate și din împrejurimi, membre ale „Uniunii Societăților Române de ajutor din America” și ale „Ligii și Ajutorul”. Lumea a ascultat cu multă atenție „cuvintele calde și însuflețitoare” ale dr. Vasile Lucaciu, Ioan Moța și Vasile Stoica.¹⁸ *Libertatea – The Liberty* precizează că întrunirea „a reușit foarte bine” și s-au luat „hotărâri foarte patriotice.” Comitetul organizator de la Youngstown „a știut împăca toate așteptările românilor din loc, poftind toate societățile locale să ia parte la însăși convocarea adunării”.

Membri Misiunii Patriotice au sosit la Youngstown în seara de 1 septembrie, sâmbătă. Duminică dimineața s-a început cu oficierea sfintelor liturghii în cele două biserici românești din localitate: părintele Lucaciu și părintele Vodă au oficiat în biserica greco-catolică, iar părintele Ioan Moța și părintele Roșca, în cea ortodoxă. După masa de prânz, la care a participat și primarul orașului cu patru consilieri orașenești, s-a organizat o defilare. Convoiu, format din „mii de oameni, bărbați și femei”, a pornit din fața bisericilor situate pe Wilson Street. „O iconă foarte plăcută vederii dădeau cele două rânduri de femei îmbrăcate în costume române de Seliște și de pe Valea Mureșului care mergeau alături de întâiul automobil, în care se găsea părintele dr. Vasile Lucaciu.” În frunte se afla o fanfară ce cânta muzică românească, urmată de șase societăți cu steagurile naționale și americane. Convoiu, „lung de vreo 2 km a străbătut mai multe alei și străzi principale, până la locul adunării, la Opera House.”¹⁹

Ziarul *Libertatea – The Liberty*, Cleveland, Ohio, anul XVI, nr. 6, joi 6 septembrie 1917, p. 1. Sursa: Biblioteca Academiei Române, București

¹⁶ „Marile adunări. Rostul și însemnătatea lor”, *Libertatea – The Liberty*, Cleveland, Ohio, anul XVI, nr. 5, 30 august 1917, p. 1.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ „Adunarea națională din Youngstown, Ohio”, *America*, Cleveland, Ohio, anul XII, nr. 81, miercuri 5 septembrie 1917, p. 1.

¹⁹ „Adunarea de la Youngstown”, *Libertatea – The Liberty*, Cleveland, Ohio, anul XVI, nr. 6, joi 6 septembrie 1917, p. 1.

Adunarea a fost deschisă de părintele dr. Epaminonda Lucaciu, președintele Comitetului Național. Autoritățile din Youngstown au fost reprezentate de primar și de patru consilieri, unul dintre aceștia salutând inițiativa românilor „într-o vorbire des aplaudată”. A urmat discursul părintelui dr. Vasile Lucaciu, ales președinte al Adunării, „viu aplaudat de ascultători”. Timp de 45 de minute a trecut prin istoricul zbuciumărilor politice și naționale ale poporului român „și slăvind avântul cu care România, în iubirea sa pentru acest popor, s-a aruncat în război, ca să-l elibereze din vechea lui stare de sclavie”.

La inițiativa notarului adunării, părintele I. Podea, s-a redactat o telegramă pentru a fi trimisă președintelui Woodrow Wilson: „românii întruniți în adunarea Națională din Youngstown Ohio, îi prezintă asigurările sentimentelor lor de loialitate față de nobila Republică a Statelor Unite și îi pun la dispoziție (la îndemână) toate puterile lor, brațele, ca și sufletul și avutul lor, pentru a le întrebuința în Marele Războiu ce se dă pentru libertatea și fericirea neamurilor!” S-a aprobat și expedierea unei telegrame „de alipire și credință M. Sale Regelui Ferdinand, la Iași”.

Au urmat cuvântările părintelui Ioan Moța și locotenentului Vasile Stoica, ofițerul adresându-le în special tinerilor, un apel de a participa la război: „Acei care răspund: Venim! Să se ridice! Îndată s-au ridicat ca electrizați de o poruncă sfântă nevăzută, aproape a treia parte din câți erau în sală. A fost o vedere foarte mișcătoare, și toată adunarea a acoperit cu o ploaie de aplauze (bateri în palme) pe inimoșii tineri care au răspuns așa frumos!”²⁰ În încheiere, părintele Podea a mulțumit oaspeților și membrilor Misiunii Patriotice anunțându-i pe cei prezenți că Hotărârea Adunării va fi redactată ca Document și va fi tipărit în mai multe exemplare ce vor fi înmânate societăților și preoților pentru ca „tot omul vrednic să le iscălească cu mândrie!” Membri Misiunii Patriotice au promis că duminica următoare, în 9 septembrie, vor participa la o adunare asemănătoare la Detroit.²¹

23 septembrie 1917: întrunirea organizată la Cleveland la care au participat 3.500 de persoane a avut mare succes

Vineri 7 septembrie, dr. Lucaciu era așteptat la Cleveland ca să se sfătuiască cu liderii societăților, cu preoții parohiilor și cu mai mulți fruntași români cu privire la organizarea adunării naționale programată pentru 16 septembrie.²²

Întrunirea a fost reprogramată pentru 23 septembrie și a avut un mare succes: au participat 3.500 de persoane. Ziarul *America*, în numărul din 25 septembrie 1917, descrie cu lux de amănunte atmosfera evenimentului. „Încă nu e 12.30 și publicul se adună pe West 58th Street. Lumea românească curge din toate părțile. [...] Aranjatorii sunt harnici. În frunte cu dl dr. Dionisie Moldovan, ei muncesc din greu pentru ca să aranjeze cât mai bine și mai frumos mărețul convoi, care crește și sporește mereu. Aici toți sunt ocupați. Să dau îndrumări și instrucțiuni și publicul le ascultă cu drag, supus.”²³ Reporterul cunoaște mulți dintre participanți, prezentându-i cu nume și prenume: „sunt două domnișoare de român. Una este domnișoara Mariți G. Vintilă, în stânga, îmbrăcată în costum de soră de caritate; iar cealaltă este domnișoara Eufimia Ionaș, la dreapta, îmbrăcată în costum național român; sunt apoi președintele, părintele Teofil Roșca și vice-președintele, părintele Aurel Hățegan cu secretarul dl G. Gardulesu.”²⁴ La fel ca în Youngstown, Vasile Lucaciu a fost în fruntea adunării, ocupând unul din locurile singurului automobil pus la dispoziție de către organizatori. Frumoasa demonstrație românească a fost admirată și salutată de trecători. Cuvântările s-a ținut în hala „Gray Aromry” cu începere de la ora 3:25. Deschiderea a fost oficiată de părintele Teofil Roșca, care în numele Coloniei

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² „Două adunări naționale”, *America*, Cleveland, Ohio, anul XII, nr. 82, joi 6 septembrie, p. 1.

²³ „Adunarea din Cleveland Ohio”, *America*, anul XII, nr. 98, miercuri 25 septembrie, p. 1.

²⁴ Ibidem.

românești din Cleveland a adresat un cuvânt de salut membrilor Misiunii Patriotice Române: Dr. Vasile Lucaciu și dl V. Stoica. Prezența a fost numeroasă: „un izvor de oameni [...] Hala, în fine, cu galerii cu tot e completamente plină. Să fie la 3,500 persoane, fără leac de exagerare.”

Părintele dr. Vasile Lucaciu este din nou unul dintre personajele centrale. Teofil Roșca îl prezintă ca fiind „cel mai bătrân dintre luptătorii pentru libertate și dreptate”. Locul lui este sus pe scenă, la o masă în centru, alături de Vasile Stoica, tânărul locotenent văzut ca „feciorul care a ieșit din popor”. Părintele T. Roșca a reamintit celor prezenți scopul Misiunii Patriotice „care a venit până aici să sondeze în sufletul poporului român, dacă nu am uitat suferințele ce le-am avut de îndurat de la asupritorii noștri unguri și să vadă dacă a mai rămas în sufletele noastre flacăra sacră a dragostei de neam.”²⁵

Dintre oficialitățile prezente la adunare s-au remarcat Myron T. Herrick, fostul guvernator al statului Ohio și fost ambasador al Statelor Unite în Franța și Harry L. Davis, primarul orașului Cleveland, Ohio. Myron T. Herrick s-a adresat românilor numindu-i frați. „Domnii mei! Nu e nicio deosebire între noi [...] Suntem frați, fii aceleiași mame: Republica Statelor Unite. Părinții noștri încă au emigrat în țara aceasta din alte țări. Iar azi, noi, fiii lor suntem aici, în zilele aceste grele, să trăim pentru țară și cum datoria ne cere în aceste clipe mari, să luptăm pentru ea.” Români sunt considerați „americani buni”, urmași ai Romanilor, admirați de toată lumea. România s-a alăturat Franței, „acelei fericite țări, pe care noi americanii știm să o cinstim cum se cuvine. România s-a alăturat cauzei drepte, cauzei mari a umanității. Suntem mândri de Franța și, suntem mândri de România Voastră! Mai mândri – de o mie de ori mai mândri suntem de voi (urale îndelung prelungite!)”²⁶ În final, fostul guvernator al statului Ohio a salutat membrii „Misiunii Patriotice” în numele orașului Cleveland, asigurându-i de întreg sprijinul pe care îl poate da națiunea americană. La propunerea părintelui Roșca, secretar al Adunării a fost numit domnul dr. Dionisie Moldovan, iar președinte a fost ales cu dr. Vasile Lucaciu. Deschizând ședința, dr. Lucaciu a afirmat: „până acum s-au spus vorbe, s-a discutat, dar trebuie să ajungem la fapte. Să nu așteptăm altceva, decât a lua arma, tunul și steagul și să mergem acolo unde datoria ne cheamă.”²⁷

Dr. Vasile Lucaciu și-a continuat discursul în aplauzele mulțimii. La fel ca și în celelalte cuvântări, „Leul de la Șișești” a vorbit de România Mare, de originea latină a poporului român și de conștiința națională. „Domnilor și fraților! Plini de entuziasm național, vorbim cu mândrie despre România Mare, ne însuflețim pentru ideea măreață: Unirea tuturor românilor, și ca un element superior, de ordine și civilizații bune, popor din ginta Latină, pretindem cu tot dreptul, reprezentarea culturii Romano-latine, la gurile Dunării.”²⁸

Insistă pe oportunitatea momentului, ca națiunea română să-și reclame drepturile sale, înființarea României Mari, cu Bucovina, Ardealul și Banatul. Regatul României este comparat metaforic cu Făt Frumos din basmele noastre care „a înțeles chemarea vremii, că a sunat goarna, ca semnal de eliberare a fraților subjugati”. Îndeamnă românii să ceară cu insistență de la președintele Statelor Unite Woodrow Wilson, „să ne dea și nouă cale și mijloace, ca să putem lua parte în această luptă, să ne facem și noi datoria să muncim alături de fiii Republicii acesteia, bine știind, că astfel contribuim și noi, ori pe care front ne vor duce, la înfăptuirea sfântului nostru ideal românesc și la triumful ideilor mari de libertate și democrație pentru toate popoarele lumii!”²⁹ După discursul părintelui Vasile Lucaciu a urmat locotenentul Vasile Stoica. Pentru a descrie spiritul ardelenilor înainte de intrarea României în război, tânărul ofițer îl dă ca exemplu pe un țăran din Arad care i-ar fi mărturisit: „Dacă România intră în război, regimentul nostru, care e să plece pe câmpul de luptă e gata să ia tunurile, magaziile de pulbere și toate

²⁵ Ibidem.

²⁶ „Tovărășia românilor e o cinste pentru americani”, *America*, Cleveland, Ohio, anul XII, nr. 98, 25 septembrie, p. 1.

²⁷ Ibidem, p. 2.

²⁸ „Vorbirea citită a părintelui Vasile Lucaciu”, *America*, Cleveland, Ohio, anul XII, nr. 98, 25 septembrie, p. 2.

²⁹ Ibidem.

armele și să le țină până când vin românii.”³⁰ Pledoaria locotenentului Stoica a fost des întreruptă de aplauze. Oșteanul, care a luptat pe frontul românesc le-a cerut celor prezenți să se ridice în picioare, ca dovadă că românii din America sunt gata să lupte pentru ca cauza românească. Reporterul notează că „aproape toți cei din sală au răspuns chemării, ridicându-se în picioare, în tunete de aplauze”. La propunerea părintelui Vasile Lucaciu s-au redactat două telegrame, una urma să fie trimisă președintelui Wilson, iar cea de a doua Regelui Ferdinand al României. Telegramele au fost aprobate de întreaga adunare.³¹

Manifestațiile românilor transilvăneni din America și implicit acțiunile de informare a guvernului american s-au intensificat după înființarea Legației României la Washington, în 24 septembrie 1917, și sosirea șefului misiunii dr. Constantin Angelescu în 15 ianuarie 1918.³² În perioada următoare membrii „Misiunii Patriotice” s-au concentrat pe propaganda românească. Vasile Stoica a acționat în cercurile publice americane, dr. Vasile Lucaciu și Ioan Moța în rândul etnicilor români, preotul din Orăștie revenind în țară la sfârșitul lunii septembrie 1917. Dr. Vasile Lucaciu, forțat de împrejurări să se adreseze doar românilor deoarece nu cunoștea limba engleză, s-a retras la fiul său Epaminonda.³³

³⁰ „Vorbirea locotenentului Vasile Stoica”, *America*, Cleveland, Ohio, anul XII, nr. 98, 25 septembrie, p. 3.

³¹ Ibidem.

³² Vasile Stoica, *op. cit.*, p 21. „Reprezentanții diplomați ai României în Statele Unite ale Americii, în 1918”, în *Ambasada României în Statele Unite ale Americii*, <http://washington.mae.ro/node/2035>, accesat în 24 aprilie 2022.

³³ Florin Mirgheșiu, *op. cit.* p. 15.

◆ ION TALOȘ

Folclor înregistrat în lagărele de prizonieri români din Germania, 1916-1918

Un profesor berlinez de limba engleză, pe nume Wilhelm Doegen, a întemeiat în anul 1909 o arhivă sonoră, denumită *Lautarchiv* (Sound Archive), care ambiționa să conserve mecanic, în scop didactic, rostirea din toate limbile Pământului – un plan, cel puțin la prima vedere, năstrușnic și irealizabil.

Iată însă că W. Doegen a știut să profite în beneficiul științei de marea conflagrație mondială din anii 1914-1918, când teritoriul Germaniei era împânzit de 175 de lagăre de prizonieri din țările Antantei (din Europa, Asia, Africa și America de Nord). Nu cunosc numărul total al prizonierilor din lagărele germane, dar acesta trebuie să fi fost foarte ridicat, dacă ne gândim că numai din Franța și Belgia erau peste un sfert de milion de bărbați, iar din Regatul României, aproape 150.000.

După câteva luni de alergătură pe la autorități, W. Doegen a obținut aprobarea Ministerului de Război să facă cercetări filologice și de cultură populară în câteva dintre lagărele din Germania. Argumentul lui era cu atât mai de luat în seamă, cu cât – zicea el – o asemenea ocazie, ferească Dumnezeu! nu se va repeta. Visul vieții lui, de a înregistra pe discuri voci, limbi, muzică, de la toate popoarele lumii începea să prindă contur și, oricum, i se deschideau șanse reale de împlinire.

Ambițiosul profesor de engleză a organizat un team compus din 50 de specialiști în toate limbile reprezentate în lagăre, care au intervievat prizonieri între 29 decembrie 1915 și 19 decembrie 1918, îmbogățind arhiva cu nu mai puțin de 1651 de înregistrări la gramofon și cu 1022 cilindri de ceară. În vreme de pace, proiectul lui Doegen nu ar fi avut aceleași șanse de realizare. Poate părea ciudat că un grup de 50 de oameni de știință s-au așezat la lucru în spații liniștite, unde nu se auzea bubuitul tunurilor, și au scos din conștiința unor prizonieri *inamici* informații de mare importanță, dar nu pentru mersul războiului, ci pentru științele umane și, poate, au îmbogățit viața mizeră cotidiană a prizonierilor.

Pe mine m-a interesat partea romanică a acestei gigantice acțiuni și, în mod deosebit, cea românească. Dacă acest lucru ar fi fost posibil în perioada în care am fost profesor de literaturi populare romane la Universitatea din Köln, aș fi organizat cu studenții mei o cercetare etnologică a bogatelor înregistrări de la prizonieri din întregul spațiu roman. Dar vremea activității mele a fost una *pacifistă*, în care, în Germania, nu dădea bine nici măcar să rostești cuvântul război. Așa se explică și faptul că cea mai mare lucrare standard elaborată începând din anul 1957, *Enzyklopädie des Märchens* (15 vol.), nu ia în considerare fenomenul *Lautarchiv*, și nu menționează numele lui W. Doegen. Astăzi însă, când un război absurd este în toi, un asemenea proiect s-ar bucura de aprecierea autorităților universitare.

Dar să revin: în Germania au fost anchetați prizonieri din armata Franței, a Belgiei, a Italiei, a Portugaliei și a Regatului României. Lipsa armata Spaniei, deoarece aceasta a rămas neutră pe toată durata Marelui Război, dar vorbitori de spaniolă se găseau în armatele Franței ori Algeriei, așa încât, pentru a avea un tablou complet al romanității, aceștia au putut fi intervievați în locul celor din statul iberic. Totodată, romaniștii echipei Doegen au avut prilejul de a înregistra și texte ale minorităților din țările romane europene: bascii din Franța, turcii din Dobrogea, albanezii din Italia.

Prizonierii români erau risipiți în lagăre din mai multe zone ale Germaniei. Mai cunoscute sunt lagărele din Alsacia și Lorena, dar pentru cercetare au fost alese cele din Lamsdorf (astăzi din Polonia: Łambinowice), Mannheim și Chemnitz. Echipa de romaniști era constituită din profesori universitari

renumiți, ca Heinrich Morf (Freiburg), Matthias Friedwagner (Frankfurt am Main/Cernăuți)¹, și mai tânărul Hermann Urtel (Hamburg).

E de imaginat cu câtă suspiciune au privit prizonierii la început pe savanții germani care încercau să intre în sufletele lor, prin culegerea de cântece și basme populare. Urtel mărturisește însă că prizonierii și-au deschis inimile îndată după ce le-a spus că activitatea cercetătorilor nu avea nimic de a face cu *apărarea națională* („Camerades, ça n’a rien à faire avec la défense nationale”), prin care au fost convinși de caracterul ne-politic al cercetărilor.

În darea de seamă despre cercetarea în lagărele vorbitorilor de limbi romanice, Urtel realizează un studiu deosebit de interesant pentru etnologia romanică europeană.² El descrie metoda de lucru utilizată: mai întâi vorbitorii și-au scris textele în dialect, ceea ce le-a servit ca ciornă pentru a fi rostite, în fața aparatului de înregistrare, după care Urtel le-a transcris fonetic.

Prezentând rezultatele cercetărilor, Urtel scrie că de la francezi au fost înregistrate *cântece* de muncă (la semănat și la recoltat), de nuntă sau calendaristice (colinde, cântece la Bobotează, la Sf. Ioan), apoi, cântece de joc, strigături sau cântece de copii. Au fost înregistrate, de asemenea, texte vorbite (basmе, vrăji, descântece, înjurături și cuvinte de batjocură), deci o adevărată panoramă a folclorului francez, inclusiv al unor minorități (catalanii și bascii). Interesante au fost legendele bascilor despre copilăria lui Roland, despre cei 12 baroni de la curtea lui Carol cel Mare, despre cei patru fii Aymon, dar și despre Alexandru cel Mare, și despre Napoleon I. În fiecare limbă romanică a fost înregistrată povestea fiului pierdut (*Verlorener Sohn*), cel care și-a luat partea de moștenire din partea familiei și a plecat în lume, a cheltuit tot, a ajuns sărac lipit pământului și s-a întors acasă, în speranța că va fi angajat ca slugă pe moșia părintelui și fratelui său, dar a fost primit sărbătorește de tatăl lui, spre nemulțumirea fratelui său rămas acasă.

Portughezii l-au impresionat pe Urtel prin simpatia exprimată față de Franța, dar nu și față de Anglia; din spusele vorbitorilor de portugheză a rezultat că tinerii au fost trimiși în război fără a fi fost instruiți și că au fost uciși pentru *mofturile* lui Alfonso Costa, ministrul lor rău.

Mult material a fost înregistrat de la corsicani, și ceva mai puțin de la sarzi. Italienii au blestemat fără excepție războiul și au găsit cele mai urâte cuvinte față de mareșalul Luigi Cadorna.

Românii au început a fi cercetați în lagărul din Lamsdorf. Urtel are cuvinte de profundă compasiune pentru ei: flămânzi și zdrențaroși, pe ei se vedeau urmele suferințelor cauzate de călătoria prin Austria, unde nu au primit niciun fel de îngrijiri. Administrația lagărului a avut dificultăți să îi disciplineze, dar erau impresionant de ascultători față de ofițerii lor. Când au sosit cercetătorii în lagăr au fost întrebați de către un bătrân general, ce caută ei la acești amărăți, care mureau pe capete, ca muștele.

– Căutăm sufletul poporului român, în cântece și basme, au răspuns ei.

– Dar, domnilor – a revenit generalul -, căutați degeaba, pentru că acești oameni nu au suflet.

Ca răspuns la afirmația generalului, Urtel scrie că, pentru cine stăpâna limba și s-a transpus luni de zile în viața lor sufletească, românii au dezvăluit o lume complet nouă și impresionantă. El continuă: în niciun alt lagăr ocupat de vorbitori de limbi romanice nu mi-a fost dat să constat atâta bogăție de originale cântece lirice, romanțe, povestiri, legende și cântece bisericesti, strigături la joc și cântece de nuntă, bocete și vrăji, ca la români. Acești oameni bruneți din câmpia Dunării, aparent fără cultură, purtau vâltoarea vieții sufletești în inimile lor. Oamenii au câștigat încredere în noi – mai scrie Urtel – și ”se înghesuiau să ne spună tot ceea ce știu”. Unii erau analfabeți, dar doreau să-și spună cântecele și basmele, câteodată foarte lungi. Un povestitor ne-a spus un basm timp de peste o oră, fără să-și piardă firul, chiar dacă îl opream și îl rugam să repete ceva. Noi am scris basmul, iar în ziua următoare l-am verificat cuvânt de cuvânt pe baza celor scrise de noi. Cântecele sunt interpretate mai ales de lăutari, cu acompaniament de una sau mai multe viori. Acești țigani știau să armonizeze cu o artă foarte fină, mai ales la muzicuță, cântece triste, până

¹ Matthias Friedwagner era autor al unor studii despre literatura și folclorul românesc: *Über die Volkslieder de Bukowiner Rumänen*. Csernowitz 1911; *Mihail Sadoveanu. Studiu literar*. Cluj 1913; *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. Poezii populare din Bucovina. De-ale dragostei*. Würzburg 1940.

² *Romanische Völker*. În: *Wilhelm Doegen, Unter fremden Völkern. Eine neue Völkerkunde*. Berlin 1925, p. 338-350.

noaptea târziu. Era o impresie extraordinară să asculți din depărtare, în nopțile de vară, acest lagăr făcând muzică. Și, din depărtare, am auzit un popor plin de viață, care aștepta întoarcerea acasă.

În lagărul din Mannheim, atenția cercetătorilor a fost captivată de o colonie de români din Basarabia. Cei mai mulți erau înalți, vioi, cu foarte sentimentale cântece de dor, de dragoste, chiar și colinde erau printre ele.

Hermann Urtel își încheie studiul astfel: dacă până aici ne-am referit numai la aspectul științific al cercetărilor, să spunem pe scurt că am participat cu ochi deschiși și cu inimi simțitoare la destinul interior și exterior al prizonierilor, dar chiar dacă a existat bunăvoință pentru rezolvarea problemelor fiecăruia, viața în lagăr a lăsat neîmplinite mii de dorințe, care, din cauza ordinii interioare trebuiau să fie tratate după schemă; totuși, chiar dacă facem abstracție de marea suferință a fiecărui prizonier, am ajutat cu plăcere, unde am putut, și, în afară de un singur caz, nu am fost priviți cu asprime, ci cu înțelegere.

Urtel mai scrie: ne uităm înapoi la o muncă de ani de zile, care nu are criteriu de comparație. Niciodată nu vor mai exista între granițele Germaniei atâtea tipuri umane stimulative. Ne pare bine că acest moment a fost reținut pentru știință, iar faptul că munca noastră servește științei și înțelegerii între popoare, „mi se pare lucrul cel mai frumos”.

Nu era de așteptat ca Urtel să transcrie suferințele prizonierilor. Nu aceasta era misiunea lui în lagăr, dar rămâne ceea ce s-a realizat pentru eternitate. Totodată, consemnarea atitudinii antirăzboinice a prizonierilor – tocmai în Germania -, este un lucru demn de toată aprecierea.

După încheierea războiului a început activitatea de arhivare și conservare a materialului, operație care a durat 12 ani, dar astăzi avem o arhivă perfect pusă la punct. O primă formă de valorificare a lui a fost publicarea în anul 1935 a unui catalog al cântecelor înregistrate mecanic, sub titlul *Lieder der Völker. Die Musikplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin*, care reproduce primele versuri (incipiturile), în original și în traducere germană, precum și comentarii generale referitoare la material.

Partea românească a acestui catalog a fost realizată de Vasile Gh. Luța, originar din Rădăuți, profesor la universitatea din Berlin, care a tradus în germană incipiturile, inclusiv ale celor turcești din Dobrogea, și a scris un mic studiu, în care apreciază că au fost înregistrate „o serie de frumoase cântece populare în care România e mai bogată decât multe alte țări din Europa” (p. 51-52). Pe lângă melodiile de stil balcanic există – scrie Luța – o serie de cântece, care, atât ca formă muzicală, cât și ca tonalitate, aparțin unui tip înrudit cu cele mai vechi forme muzicale ale popoarelor romanice și ale celor din ariile laterale ale culturii orale a Europei; un exemplu: „doina”, ca sonoritate, dar în parte, și ca sens, se acoperă cu *daina* lituaniană. Luța relevă deosebit de frumoasele doine, cum e cea păstorească, interpretată la un fluier confecționat de cântărețul însuși, iar mai apoi cântată cu vocea. Sunt remarcate colindele (*Trei Crai de la răsărit*), apoi bocetul soției pentru pierderea soțului, strigăturile, asemănătoare cu bavarezele *Schmaderhüpfel*, melodiile de joc cântate la muzicuță și altele.

Materialul înregistrat de la prizonierii români e destul de bogat, el situându-se, ca număr de piese, în catalogul publicat de Fritz Bose, imediat după cel francez, britanic și sovietic.³

Cântecul – numai cântecul – au constituit obiectul unei teze de doctorat la Universitatea din Berlin, realizată de Elsa Ziehm sub titlul *Rumänische Volksmusik – dargestellt an den Schallplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin*, teză care nu este cunoscută nici lui O. Bîrlea în *Istoria folcloricii românești*, nici lui I. Datcu, în *Dicționarul etnologilor români*. E vorba însă despre o teză foarte bine făcută, care se bazează pe autori români ca N. Iorga (*La musique roumaine*. Paris 1925), Const. Brăiloiu (*Equisse d'une méthode de folklore musical*) și G. Breazul (*Carte de cântece*). Textele selectate provin de la 14 agricultori, 4 muzicieni (lăutari), 2 meseriași, 1 negustor, 1 contabil și 2 informatori fără profesie declarată.

Sunt cercetate în total 48 de piese românești din Oltenia, Muntenia, Moldova, Basarabia și sunt publicate în română și germană, fiind traduse fără cusur de Hermann Urtel.

Sunt publicate, de asemenea, melodiile, textele fiind scrise în parte de prizonierii înșiși, parte de prof. Hermann Urtel. Cum scrie autoarea, lucrarea e doar o mică parte din bogatul cântec popular românesc, o

³ Vezi și Elsa Ziehm: *Volksmusik in Rumänien*. În: *Völkische Musikerziehung* 8, 1942, p. 135-139.

selecție arbitrară, realizată în condiții cu totul neobișnuite; nu sunt toate tipurile reprezentate și nu totdeauna avem cele mai reușite variante. Totuși, în ansamblu, materialul oferă o privire destul de edificatoare asupra principalelor tipuri de cântec popular românesc (p. 1). Autoarea analizează felurile cântecelor (bisericești, colinde, bocete, cântece neocasionale, muzică instrumentală de joc); urmează stilul (melodica, strofele, scările) și stabilirea locului pe care îl ocupă muzica în cultura populară românească. Una dintre cele mai importante constatări ale autoarei este că muzica țărănească din România dispune de trăsături străvechi, reflectând o relație între conținut și formă cum numai în zonele de cultura arhaică mai pot fi găsite. Muzica populară românească a păstrat multe trăsături arhaice. Există tipuri de cântece pentru toate ocaziile vieții.

Luăm ca exemplu un cântec care arată că prizonierii români purtau cu ei zestrea folclorică de acasă:
Murguleț căluțu meu,

Foaie verde ș-un dudău,
Of! Of! of! Murguleț căluțu meu,
Of! Of! Of! Ce te abați din drumul tău?
Or ți-e greu, or ți-e greu trupșorul meu
Of! Of! Of! De te abați din drum mereu,
Of! Of! Of! Murguleț căluțu meu.
Nu mi-e greu, nu mi-e greu trupșorul tău
Of! Of! Of! Ci mi-e greu năravul tău
Of! Of! Of! Voinicel stăpânul meu
Pe la câte pe la toate cârciumi treci
Of! Of! Of! Pe la toate te oprești
Of! Of! Of! Pe mine la gard mă legi
Și-mi dai fân nuielele
Of! Of! Of! Și grăunțe stelele
Cum ți-e drag cu mândra-n pat, of! of! of!
Și mie cu traista-n cap.
Murguleț murguleț coamă rotată
Of! Of! Of! și cu coada retezată
Of! Of! Of! Mai scapă-mi tu capu-odată.
Ia mai săi ia mai săi din piatră-n piatră
Of! Of! Of! Că-ți dau apă strecurată
Of! Of! Of! La puicuța din găleată.⁴

Interpret: lăutarul Ion Alexandru, din Buzău, care știe să cânte la vioară, contrabass și pian.

*

Lucrarea întreprinsă de *Lautarchiv* în lagărele de prizonieri din Germania e una insolită: cercetarea, în vreme de război, a culturii *inamicului*, în scop strict științific, a fost un experiment excepțional, care aduce o contribuție deosebit de interesantă la cercetările din domeniul filologiei, etnologiei și al muzicii populare, iar înregistrările se numără printre cele dintâi documente sonore realizate pe disc și pe cilindri de ceară din folclorul românesc E, după câte știu, singura cercetare făcută pe viu, în timp de război, având ca interpreți exclusiv bărbați între 20-40 de ani, în afara mediului lor de viață, mai exact spus, în condiții extreme, principial nefavorabile pentru a (re)produce opere folclorice. Totuși, textele și melodiile dau imaginea clară a rolului jucat de cultura populară, chiar și în împrejurări extreme, atât ca mijloc de identificare etnică, alături de limbă, cât și ca modalitate de alinare a suferințelor omului.

⁴ Textul e cunoscut și în Ardeal. Cf. Alexiu Viciu, *Flori de câmp. Doine, strigături, bocete, balade*. Colecție de folclor inedită, publicată, cu studiu introductiv, note, indici și glosar, de R. Todoran și I. Taloș. Cluj-Napoca, Dacia 1976, p. 254-244.

◆ MIRCEA POPA

Ion Petru Culianu ***literatul***

Cu destinul literar și filosofic întrerupt în mod brutal la numai 41 de ani, când o mână criminală i-a oprit în chip mârșav cariera internațională de mari promisiuni, Ioan Petru Culianu este astăzi unul dintre scriitorii români cu o mare recunoaștere internațională. Puțini oameni de talia lui au reușit într-un timp atât de scurt să se impună în planul creației literare și a meditației filosofice și largi culturale, fascinând cititorii planetei cu fantezia romanescă ieșită din comun, cu multiplicitatea preocupărilor filosofice și religioase, care ating pe alocuri anvergura unui adevărat spirit de Renaștere. Opera sa a creat un vast culoar de motive și teme românești, care sunt aduse la masa discuțiilor celor mai elevate, iar susținerea sinceră și entuziastă acordată de Mircea Eliade, a însemnat mult pentru impunerea scrierilor sale numeroase, de frapantă originalitate. Dacă luăm ca punct de reper, antologia de texte inițiată și realizată de Sorin Antohi în 2003, constatăm marea diversitate de teme și strategii în care opera sa a fost implicată, atât de gânditori și comentatori străini, cât și români, act salutar de receptivitate, complinit de stufoasa bibliografie a Elenei Bondor, care are în vedere atât opera, cât și iradierile acesteia, iar mulțimea monografiilor și abordărilor critice vorbesc de la sine despre o operă plurivalentă, reverberată prin zeci de abordări și citări, care i-au conferit soliditate și inovație gânditoare. Scormonitoarea sa inteligență și pătrundere disociativă adună, de-a lungul unui parcurs critic de notorietate, filosofi și opere ale Antichității, ale Renașterii și ale modernității, teoreticieni ai culturii și ai religiilor, iar actualitatea inițiativelor și interferențelor îl situează într-o zonă fertilă de observații și sugestii creatoare. E la ordinea zilei axioma potrivit căreia acest veritabil discipol al lui Mircea Eliade, avea șanse mari să se ridice la nivelul magistrului său, strălucind prin diversitate tematică și îndrăzneala rezolvărilor. Contactul cu Occidentul și cu marile curente de idei ale momentului, lectura și re-lectura textelor asupra cărora s-a fixat, au făcut ca temele și motivele abordate, stând cu toate sub ideografia mitului, să primească noi valențe și posibilități de abordare. Baza solidă de cultură acumulată în țară, de o minte deschisă și atotcuprinzătoare, îmbinată cu o putere de muncă ieșită din comun, au dat naștere la succese irepetabile.

Născut la Iași, la 5 ianuarie 1950, într-o familie de intelectuali cu tradiție (bunicul său a fost timp de 18 ani rectorul universității ieșene (1880-1898), iar mama sa, fiica acestuia, o strălucită profesoară), Ioan Petru Culianu a dovedit încă de pe băncile liceului vocația sa umanistă imbatabilă, încheindu-și studiile liceale și cele universitare ca șef de promoție. Pregătirea universitară a dorit s-o facă la Facultatea de Limbi Romanice, Clasice și Orientale din București, având ca specialitate Limba și Literatura italiană. Stând mai mult prin bibliotecă, el a acumulat un serios bagaj de cunoștințe despre literatura și cultura italiană, impresionându-și conducătorul de la licență, Nina Facon, prin cunoștințele multiple și noutatea ideilor cuprinse în lucrarea *Marsilio Ficino și platonismul în Renașterea italiană*, dezvoltată ulterior în *Eros și Magie în Renaștere, anul 1484*, publicată în 1984. Dar întâlnirea spirituală care-l va marca definitiv a fost aceea cu cărțile și scrisul lui Mircea Eliade, pe care a hotărât să-l continue pe plan științific și literar. Ca și acesta, a dovedit de tânăr înclinații cu totul aparte spre filosofie și fenomenele misterioase ale existenței, și tot ca acesta a vădit, încă de licean, o vocație literară certă. La 17 ani, în ultima clasă de liceu, frecventa cenaclul revistei „Cronica” de la Palatul Culturii din Iași și, peste puțin timp, revista ieșeană îi găzduia prima creație

literară. E vorba de schița *Și am râs, fără voia mea*, apărută în numărul din 4 martie 1967 al amintitei reviste. Tânărul vădea simț de observație și pentru pictura mediilor, zugrăvind, prin contrast, discrepanța dintre generații, căci naratorul zugrăvea cu predilecție mediul decrepit al bătrânilor (între care a avut sub observație și familia bunicilor) aflați la vârsta ramolimentului, dominați de acțiuni și tabieturi ridicole. O altă figură de „pictor bătrân și ratat” apare într-o altă schiță, intitulată *Obiecte în mișcare*, în care pictura mediului, contrastul culorilor, bizateria personajelor fixează o modalitate de lucru, și de contrast social. Reține, poate și sub influență călinesciană, mediile sordide, stările crepusculare, dominate de o opulență mic-burgheză din case cu „ziduri negre de tablouri, portrete” etc., în contrast cu „maghernițele dărăpănate”, din „orașele pustii și reci”, prin care circulă oameni „cu fețe posomorâte”, cotropiți de „vara cleioasă și murdară”, de „construcțiile cenușii” și „vorbele goale de sensuri” ale semenilor. După cum bine se poate observa, lumea în care se mișcă personajele lui Ioan Petru Culianu este o lume *lipsită de căldură umană, dominată de senzația că timpul său se oprește, că personajele sunt imuabile și uniforme*, și că seamănă extrem de mult unele cu altele. Cópiile după realitate reținute de autor duc o existență mecanică, stereotipă, discutând etern despre „hrană, rudenie, moarte” sau comentând cu sadism sinuciderea unui copil (*Întâmplarea ciudată a unei clase*). Alte schițe fac mărturia unor instincte erotice adolescente, prilej de persiflare și badinaj (*Seara, lângă perete*) sau simple notații naturaliste, cu pictura crudă a detaliului (*Un fel de absolut*). O parte din aceste producții juvenile, rod al unei imaginații jucăușe și predispuse atracției morbide, le-a publicat în „Cronica”, „Universitas”, „Luceafărul”, anunțând preocupări viitoare, deoarece din toamna lui 1968 ajunge student la Facultatea de Limbi clasice de la București. Seria preocupărilor prozastice e întreruptă brusc în toamna lui 1970, când intervine un eveniment neprevăzut, provocat de faptul că refuză să colaboreze cu Securitatea, ceea ce îl pune în situația delicată de ins cu probleme, fapt care atrage după sine încetarea publicării lui în reviste. Cartea la care lucra, cu titlul provizoriu de *Arta fugii*, fusese anunțată în planul editorial al Editurii Eminescu pe 1971, dar va fi amânată sine die și va vedea lumina tiparului doar în 2002, la Polirom, prin grija surorii sale, Tereza Culianu-Petrescu. Dar până să devină conștient de fibra sa literară, tânărul ieșean se va lăsa în voia studiului filosofiei, descoperind câteva teme și subiecte care i se păreau insuficient clarificate. Astfel, în 1972, la încheierea studiilor universitare, a concurat pentru o bursă în Italia, pe care i-o oferea universitatea din Perugia, astfel că absolvind ca șef de promoție Facultatea a luat la repartizări doar un post într-un sat din nordul Moldovei, amenințat să rămână un modest dascăl de țară. Va reuși să plece în iulie 1972 să-și onoreze bursa de un an primită de autoritățile italiene. Va fi pentru el un nou început, lucrând intens, tentat în egală măsură de literatură și de filosofie, încât la sfârșitul anului de bursier, abia a întrezărit atracția pentru teme și subiecte viitoare. Pus în situația să se întoarcă în țară, va refuza să dea curs obligației, cerând azil politic autorităților italiene. Va suporta, nu fără dramatism, condițiile grele din lagărele din Trieste și Latina, pentru a concura apoi pentru un post la Universitatea Catolică „Del Sacre Cuore” din Milano, fapt care îi va deschide drumul spre un doctorat și o specializare în istoria religiilor, obținând o primă acreditare academică. În anul următor va pleca la Paris să-l întâlnească pe Mircea Eliade, care îl ajută să obțină o bursă de cercetare la Divinity School din Chicago, unde petrece o jumătate de an, luând decizia de a scrie o carte despre Mircea Eliade, carte care va reprezenta debutul său editorial (1978). Întors în Italia își va susține examenele doctorale la Universitatea din Milano, încheiate în 1976 cu titlul de doctor, situație care-l ambiționează să obțină și doctoratul la Sorbona, ceea ce are loc în anii următori, când se va dedica mai ales studiului științific, publicând mai multe lucrări care-l vor impune în lumea filosofică.

În domeniul literar, el a putut să se prezinte cu mai multe creații inedite, de o valoare artistică indubitabilă. Primul titlu pe care suntem obligați să-l luăm în considerare este cel cu titlul *Arta fugii*, terminat într-o primă variantă în țară, dar pe care nu apucase să-l vadă finalizat și tipărit. E o scriere cu o structură mozaicată, fiind compus din mai multe texte eseistice, fragmente de observații, scene dialogate, vădind cochetarea autorului cu teatrul și cu sugestiile tragediei antice (*Oreste, regele sunetelor*), având personaje ca Pilade și Electra, completat cu schițe și povestiri diverse, centrate în jurul unor „puncte de

fugă", după modelul muzicii lui Bach. Nu se poate nega și existența unei anumite ambiguități simbolice a titlului, asupra căruia va da următoarea deslușire: „Încerc să construiesc o *Artă a fugii din lume*, o artă a evadării într-o împărăție de sunete pure și triumphiuri, în afara timpului și deasupra munților, încerc fără mișcare să găsesc poporul depărtat la nesfârșit al Nemuritorilor" (*Fuga I, Numerele*). Personajele amintite trăiesc într-o apăsare continuă, sunt stresate și caută o cale de evadare, un alt mod de a fi. Fuga devine în această situație o stare obișnuită. „Fuge mereu, locuri neumbrate, hățiturile unei grădini. Un cer cenușiu prin fereastra de praf a cafenelei" (*Pisica turbată*). Existența este un fel de „gang îngust", unde personajul este „cuprins de anxietate, nu se zărește ieșirea" (*Impas*). În altă parte, „aerul muced și cald" fac câinii să chelălăie în plină noapte (*Inelele nopții*), „infernul de gunoaie și prost gust" invadează spațiul existențial (*Echinoxiu cu soare roșu*) sau participă la o crimă nedorită: un incendiu al cărților (*Domesticire divină*), ceea ce simbolizează atentatul la viața spiritului, la memorie, în comunism. Nu lipsește sentimentul de singurătate (*Lumină*) sau acela că fiecare viață poartă cu sine o închizătoare de sticlă (*Închizătoarea de sticlă*), fapt pe care unii l-au tradus prin caracteristicile insului aflat de după Cortina de Fier. Citite cu atenție, aceste proze transmit un frison ciudat de rupere de real, de inadecvare categorică la datul cotidian al lumii socialiste, cu existența ei artificială, golită de sens. Singura soluție de a evita contactul cu această lume mutilantă este retragerea în sine, fuga spre altceva, refuzul claustrării. Acolo unde evadarea fizică este imposibilă, autorul propune o evadare spirituală, prin intermediul visului sau a tehnicilor de asceză etc. Nu lipsește nici motivul dublului, ascunderea în oglindă („El este în același timp și oglindă și ceea ce se reflectă în ea; și privitorul și privitorul privit de el însuși. Ceea ce se reflectă nu știe că este reflectat, deoarece Dumnezeu oglindește numai un gol. Îmi închipuiam în această ipostază, pe Dumnezeu drept o oglindă infinită, înconjurând o cameră deopotrivă infinită, cu pereții situați undeva, unde paralelipipedul devine sferă, iar nesfârșirea devine absurdă. Fusesem adus de hazard ca să tulbur pacea oglinzii într-o cameră goală" (*Oglinda ovală*).

Tehnicile evadării sunt la ele acasă în *Arta fugii*, aspect văzut de Andrei Codrescu drept o invitație la evadare și exil. În *Apoteoza omului gotic sau cele zece zile se vorbește de alchimie și de valoarea culorilor, de folosirea acestora spre a ieși din lumea mirobolantă a spectrului solar. Sunetele și culorile, muzica și pictura devin posibilități ale tentației spre alte realități decât cea obișnuită, atracția lumilor invizibile și imposibile fiind chiar un dat indisolubil al omului, al dorinței sale de a depăși concretul cenușiu și rudimentar. „Pretutindeni e beznă. Se scoală și merge: beznă ținut pustiu beznă. Atinge solul: parcă ar fi și parcă n-ar fi; degetele lui se afundă. Se culcă din nou și așteaptă să doarmă, să se trezească. Nu reușește. Se scoală, aleargă, sufletul lui îi năzare departe lumini care nu sunt" (*Maia*). Personajele lui Ioan Petru Culianu din *Arta fugii* trăiesc sub semnul derizoriului, al fragilității, al provizoratului. Iubirile sunt imposibile și ciudate, prietenii suspecte, comunicarea incertă („Ușurința ei în a face prietenii îl supără. Singurătatea ei, faptul că nu au amândoi un singur trup și un singur suflet îl apasă" – *Maia*). Existența este și ea un fel de hazard, un simplu joc al destinului sau o încercare de a i se sustrage, de a intra într-o altfel de relație cu lumea exterioară, în care omul poate fi socotit „mort" sau „nebun", trăind în lăncezeală și abulie (*Jocul de zaruri*). Această permanentă alternanță între aparență și esență dă seama de caracterul insolit al lumii în care autorul își plasează personajele, lume care dobândește tot mai mult aparențe kafkiene și în care singura realitate este farsa, masca, dedublarea: „Te înșeli, ai uitat poate că ne-am jurat că vom trece unul pe lângă celălalt fără să ne cunoaștem și ceea ce îmi spui am admis împreună că era o simplă farsă. Mi-ai cerut atunci să te transform în *cel ce nu este* și nu există, adică în totul egal cu cel ce este. Iar eu nu-ți puteam îndeplini dorința pentru mine cel ce nu este" (*Executorul testamentar*). Este vorba, cu alte cuvinte, de o retragere într-o stare de „latență", într-o existență larvară, care să ofere posibilitate celui care acceptă starea să se sustragă timpului istoric, să nu adere la el, să îl conteste chiar. Este la mijloc acea idee blagiană, pe care o întâlnim și la Mircea Eliade, privitoare la „boicotul istoriei", la retragerea din istorie, întrucât această istorie îi e dușmană omului, îi devenise periculoasă, agresivă. Iată-o în explicarea eroului Oscar Ceria, din povestirea *Pază bună*: „Omul este supus presiunii îngrozitoare a*

timpului, este muritor, izgonit din viață. Aici apărea minunatul motiv al latenței. Latența înseamnă retragere din devenire, ea este starea realizabilă, opusă devenirii”. Pentru a accepta acțiunea, eroul lui Ioan Petru Culianu trebuie să se revendice de la o altă ipostază existențială, fapt pentru care apelează la tradiția istorică a familiei și a neamului, restabilind legătura cu timpul spiritual interbelic, timp cu care el și familia sa au avut un alt statut și cu care autorul se simte solidar: „Într-adevăr, eu trebuie să cuceresc ceva și singur și unic, dar în respectul unei tradiții de care nu am nici cel mai mic motiv de rușine”.

Proza practică de Ioan Petre Culianu în acest volum se subsumează prozei de atmosferă. Pe alocuri, ea se transformă într-o proză poetică și simbolică, cu rezolvări ambigui și personaje ieșite din matca realității, ceva în genul celor concepute de un Mateiu I. Caragiale, mai ales că o parte dintre acestea apelează la metoda de investigare polițistă, în urma aducerii în prim plan a unor crime și acțiuni nebuloase, iar protagoniștii urmăresc mai multe piste în căutarea vinovaților. Așa, de pildă, în *O răzbunare*, eroul, Oscar Ceria, investighează o crimă (moartea unei foste prietene, Micaela), dar e pus pe o pistă falsă de către soția sa, Rosa, cu complicitatea medicului legist, Hyeronimus. Accente detectiviste conține și povestirea *Moartea și fata*, în care eroul, profesorul de istorie Dimitrie Arion, încearcă să-și explice decăderea prietenului său Ioan Diodat, acaparată de o hidră feminină, pe nume Sânziana, femeie de moravuri ușoare, fascinantă și seducătoare, împotriva căreia nu poate să lupte. Ajuns într-o stare de decădere intelectuală vizibilă, bețiv și pierdut pentru societate, încercă să în zadar să se recupereze, dar nu constată că îi e imposibil: „Sunt prins de Circe”. Sunt surprinse cu dibăcie malversațiunile femeii, stratagemile la care recurge, marcând farmecul insolit al unei încercuiri, în care bărbatul și femeia sunt pe punctul de a se devora reciproc. Cazuistica psihologică capătă un oarecare relief și o dezbatere mai atentă în această povestire, singura care dispune de câteva notații continuative, semn că autorul ar fi putut s-o transforme într-un mic roman. Găsim în aceste crochiuri epice multe semne care îl vor apropia de ezoterismul lui Mircea Eliade, pe care-l citise pe nerăsuflăte și care îi devine un fel de idol, prin lecturi aprofundate și comunitate de simboluri.

Acestea sunt antecedentele cu care autorul pleacă la drum, părăsind România în 1972, pentru a onora o bursă ce i-a fost oferită în Italia. Părăsise țara la 4 iulie și deja, la 25 iulie, îi scria maestrului său, Mircea Eliade, interesându-se de o posibilă bursă pentru studii în Statele Unite. E începutul unei corespondențe care va dura 14 ani, fiind continuată cu intermitențe până la 14 ianuarie 1986, după cum ne arată volumul, apărut în 2004, prin grija surorii sale, Terezia Culianu-Petrescu, *Dialoguri întrerupte. Corespondență Mircea Eliade – Ioan Petre Culianu* (Polirom, 2004). Chiar de la început, tânărul exilat ne apare angrenat în câteva proiecte de cercetare personală implicând teme filosofice (gnosticism înainte de toate), fără să abandoneze însă preocupările literare. La un an de la plecare, în august 1973, maestrul era informat despre munca la un roman, pe care profesorul de la Chicago îl vedea „publicat în franțuzește”, ca o dovadă a posibilității de cucerire a Occidentului, care i-ar fi deschis calea spre afirmare internațională. Editorii volumului de corespondență cred că este vorba de romanul *8 camere*, pe care Culianu l-ar fi scris la Milano, și care ar fi urmărit noile tribulații în raport cu schimbarea de mediu. Acestuia, i-ar fi putut adăuga mai multe povestiri, unele în românește, altele în franceză. Nu știm care ar fi fost numele celor selectate, dar din rândul acestora n-ar fi putut lipsi cea cu titlul *Despoina*, despre care, același Eliade, îi scria la 22 octombrie 1974, că a recitit-o „cu aceeași încântare”, și că se află în așteptarea romanului pe să-l judece în cunoștință de cauză. Tânărul discipol a întârziat mereu trimiterea lui, fie pentru că n-a reușit să-l termine, fie pentru că în viața sa au intervenit alte priorități. Așa că, la 29 august 1980, îi scria lui Mircea Eliade descumpănit: „Cât despre literatură, să nu mai vorbim: din 1970 n-am mai publicat absolut nimic, deși am scris de-ajuns de mulțisor”. Între aceste noi producții sunt cel puțin patru, despre care aflăm câte ceva din acest schimb epistolar. Deducem că pe primul plan stă acum proza scurtă și că, aceasta îi oferă posibilitatea a se exprima mai rapid și mai revelator. Bănuim că între noile *texte* figurau și cele care făceau parte din volumul *Pergamentul diafan*. Acesta dispunea de o construcție arborescentă, fiind alcătuit din douăsprezece povestiri diferite, cu legături între ele, făcând dovada unei noi etape de scindare a

inefabilului vieții. E vorba de un roman de tip puzzle, așa cum sugerează el în *Cuvântul înainte*, pus în fruntea cărții. Acest *Cuvânt înainte* este scris, așa cum o indică o serie întregă de factori, după încheierea întregului text, atunci când autorul a avut sub ochi întregul demers. Spunem aceasta, deoarece ultimul text introdus de autor în „roman” este cel intitulat *Intervenția zorabilor în Jormania*, text care se referă la alungarea de la putere a dictatorului Ceaușescu din România, text scris, după cum se știe, în ianuarie 1986 și publicat în martie 1989, la Milano. Abia atunci, respectiv între 1986 și 1989, el a putut fi intercalat în suita de povestiri cu titlul de mai sus, fiind plasat pe poziția a 9-a, înainte de *Cursa de șoareci a doctorului Mayow* și a textului despre *Tozgrec*, povestiri încheiate mai demult. Un mare pas înainte l-a constituit apariția romanului *Hesperus*, apărut la Milano în 1991, cu o prefață de Mircea Eliade, care anunța tehnica romanescă din *Tozgrec*, apărut în țară în 2010. Elaborarea acestuia, așa cum ne informează sora sa, Tereza Culianu-Petrescu, editoarea dialogului epistolar cu Mircea Eliade, ar fi fost redactat în Olanda, în trei versiuni diferite, ce depășesc cifra de patru sute de pagini, considerându-l „cel mai enigmatic, având mai multe niveluri: autobiografic, realist, esoteric și mitologic”. Cum proza scurtă din *Pergamentul diafan* e anterioară cronologic, ne vom ocupa mai întâi de prozele conținute în acest volum, care, se aseamănă mult cu genul de proză practicat de Mircea Eliade, fără însă să putem repera influențe directe. O primă observație privește atracția autorului către subiectele enigmatice, născute din obiceiuri și tehnici ezoterice vechi, cunoscute numai de inițiați și specialiști, și hrănite din cunoștințe precise de ocultism și istoria religiilor. Luată ca parte și ca întreg, textele sunt de fapt relatarea unor experiențe unice, pe care le va dezvolta ulterior în alte formule epice în alte două scrieri de un imaginar sublimat, *Călătorii în lumea de dincolo* și *Experiențe ale extazului*, puternic marcate de ideile de bine, de adevăr, de frumos, deoarece autorul a fost mereu preocupat de afișarea frumuseților superioare ale vieții, pe care filosoful Ioan Petre Culianu le numește *psihanodii*, înțelegând prin aceasta un fel de călătorii celeste ale sufletului sau ascensiuni extatice. Fiecare povestire în sine reprezintă o astfel de experiență superioară, presupunând transfigurarea spirituală și aspirația întâlnirii cu divinitatea. În același timp, ele sunt și niște exerciții de proiecții viitoriste, presupunând creație de universuri mentale, obținute prin migrația în timp, scufundări în universuri alternative și dorința de perfecțiune. Concretizarea imagistică la care ajunge este dată de folosirea creatoare a sugestiilor științifice, a miturilor și credințelor care alimentează îndeobște literatura de tip SF, încastate în mici secvențe de dezbateri filosofice sau cu caracter cultural. *Cuvântul înainte* are rolul de a ne oferi o privire generală asupra operei în chestiune, precum și câteva amănunte cu caracter biografic. Aflăm de aici că autorul începuse să lucreze la carte încă din 1972, când plecase din Jormania (alias România) pentru 20 de ani, socotindu-se un fel de ambasador special al acesteia. E vorba bineînțeles de calitatea de ambasador „cultural”, în sensul că, prin activitatea și opera lui, țara a fost cunoscută peste hotare. O altă caracteristică a acestei activități a fost aspectul ei anticeaușist sau anticomunist, autorul socotindu-se „activ angajat” în eforturile „de a restabili un regim democratic pe ruinele Jormaniei”, ceea ce este perfect adevărat (ca argument irefutabil putând fi adusă în discuție cartea sa intitulată *Păcatul împotriva spiritului*, conținând tocmai astfel de texte). Din păcate, este obligat să recunoască faptul că efortul lui nu a fost singular și nu a dus decât la rezultate contradictorii, fiind nevoit să constate că „Zece ani au trecut de atunci, care au văzut prăbușindu-se toate visurile noastre de libertate și democrație. Țara geme acum sub jugul unei alte marionete maculiste, al cărui nume odios voi evita să-l rostesc aici” (e vorba, se-nțelege, de Ion Iliescu – n.n.), dând de înțeles că eforturile sale nu s-au încheiat încă. Alte câteva explicații se referă la construcția cărții și la elemente de hermeneutică literară, cum ar fi prezența unor nume și simboluri: profesorul H. și femeia ideală, reprezentată de Makor Hayyim, ființă misterioasă și plină de farmec, care își întretaie destinul cu acela al autorului. Makor Hayyim sau *femeia roșcată* este aducătoare de fericire, simbolul extazului fiind dat de presimțirea mării și a gustului de „sare de mare în gură și în nări”, senzație provocată de prezența smaragdului, piatră prețioasă care destupă în individ toate izvoarele senzațiilor virile, pe care le potențează la maximum. Ca atare, omul devine în prejma smaragdului un iluminat, un clarvăzător, un ins în forul interior al căruia au loc transformări misterioase,

devenind un fel de punct central pentru toate puterile câștigate de rasa umană de-a lungul timpului, o chintesență de umanitate: „istoria umană mi se dezvăluie ca o povestire corporativă, în care deosebirile dintre actori sunt doar iluzorii. *Eram*, în orice clipă, bătrânul orb care primea în fiecare duminică, punctual, pe pragul catedralei, un dinar de la Cosimo de Medici; dar eram și Cosimo și, într-un fel, moneda însăși, traiectoria ei, mediul pe care-l străbătea, piatra pragului și crăpătura din piatră, altarul, mulțimea, privirea preotului ațintită la potir, cuvintele *hoc est corpus*; tânăra fată, ținând ostia în gură, saliva, gustul, rugăciunea, papilele de pe limba ei, o mică mișcare laterală a piciorului ei drept și presentimentul clopotelor, pe care o forță necunoscută și nevăzută avea să le facă să răsună pe dată”. Era ca și când m-aș fi plimbat printr-un depozit, practic infinit, unde tot ce s-a petrecut vreodată în toate lumile era accesibil” etc. E vorba, cu alte cuvinte, de un fel de *privire demiurgică* pe care o deține autorul pe toată durata povestirilor lui, întreținându-ne gustul pentru misterios și supranatural în doze bine calculate, și în care depășirea terestrității e echivalentă unei rugăciuni celeste.

Pergamentul diafan propune un joc misterios al insului cu posibilitățile lui clarvăzătoare, de adulmecare a spațiului și timpului infinit, de sondare a memoriei umanității, și de coborâre în spațiul misterios al depozitarului ideatic universal. Misiunea pe care și-a propune e dusă la bun sfârșit. E o misiune de mare importanță, pe care numai cei inițiați ar fi putut-o duce la bun sfârșit. E recuperată aici imaginea biblică a celor trei magi și a drumului lor inițiativ și divin: o delegație de trei (trei magi) părăsește o mănăstire creștină din Siria, spre a căuta un nou Isus (recte un nou mântuitor sau izbăvitor) care să scape această ceată creștină de la pieire, deoarece toți cei trei sute de călugări ai lăcașului sfânt suferă din pricină că și-au pierdut calitățile vizionare, nemaifiind în stare să viseze. Cineva le-a furat visele și de la Crăciun încoace, orice au întreprins, n-au reușit să și le redobândească. Acum ei se află înainte de Paște și nu vor să petreacă sărbătoarea sfântă în aceeași situație degradantă, mai ales că dezinteresul și degradarea începe să-și facă loc: „duhoarea” emanată din dormitoare, lăsarea în paragină a bibliotecii, pierderea interesului pentru sondarea necunoscutului etc. Cei trei delegați, cu nume predestinate, Iacob, Ioan și Toma, se adresează lui Iisus din Kashkar, supranumit și Prinde-Muște, pentru calitățile sale istețe, deoarece aparține Ordinului Căutătorilor de Adevăr. Prinde-Muște urma să cerceteze pricina pierderii facultăților lor vizionare și, pe cât posibil, restituirea lor, deoarece chiar dacă unele viziuni erau false, printre ele se aflau și altele de preț. Prinde-Muște acceptă și, din prima zi pe care o petrece la mănăstire, își fixează și cercul de suspecti, care sunt aleși din rândul membrilor Cercului Interior, adică al cercului puterii. Vahan traducătorul, Dawud polițistul și Filip egumenul grec. Se convinge repede că primii doi ies din cauză, așa că împreună cu aceștia, și apărât de patru cavaleri arabi, pleacă spre munte, unde se află și cetatea asasinilor de la Alamuth, conduși de un ins băntuit de spectrul puterii. Bătrânul care își arogă postura de conducător a reușit, prin intermediul lui Filip, să fure viziunile călugărilor din apropiere, folosind pentru aceasta un pergament diafan, pus pe timp de noapte lângă capetele călugărilor. A dobândit în schimb ajutorul unui grup de arcași, care trag săgeți asupra tuturor celor care se încumetă a pătrunde în munte. Prinde-Muște reușește să înlăture toate piedicile care îi stau în cale și să obțină mărturisirea egumenului Filip privitoare la planurile „Bătrânului din munte”. Acesta încearcă să-l cumpere, promițându-i o recompensă impresionantă pentru furtul altor viziuni, de o sută de pergamente, de la creștinii de la bisericile din Apus, în ideea realizării unui paradis pământesc, care a fost dintotdeauna ținta islamului. Inițial Prinde-Muște pare să fie atras de latura de aventură a misiunii, dar e o simplă capcană, bine exploatată. Povestirea în sine are alura unui basm, în care acest Făt Frumos, dotat cu calități personale excepționale, pătrunde până în Cuibul Vulturului, hotărât să primească orice provocare. Jocul cu neprevăzutul, apelând la „motivul manuscrisului găsit”, îl pune în posesia unor dovezi concludente, între care mărturiile deținute despre manuscrisul vechi din Cartea Timpurilor Intermediare și prozografia arabă *Maeștrii Dorinței Arzătoare*, ce sunt capabile să stârnească interesul cititorului pentru ceea ce va urma. În esență, nostalgia după puterea cunoașterii și după dobândirea facultăților divine de investigare pare a acoperi textura de palimpsest a povestirii. Sâmburele ei mitic va fi reluat în *Stăpânul sunetului*,

reconstituind epic miezul unei alte tradiții arabe, care vorbește de patru personaje diferite, posesoare a misterelor sunetului, prin care se experimentează valențele cunoașterii. Fiecare dintre ei a reușit să obțină succese deosebite în acest domeniu, dar ultimul, imamul Al-Kindi, a dorit să egaleze puterea lui Allah în acest domeniu, aspirând la puterea de a recrea ființele. Modelele sonore ale ființelor concepute i-au absorbit însă substanța, și prin neglijarea caracterului ludic al creației, starea de joc a acesteia e subminată. Ca urmare, e pur și simplu absorbit și neantizat în acest proces. Meritul învățatului arab este însă acela de a fi reușit să realizeze idealul de iubire etern, materializat în modelul Mekor Hayyim, demonul feminin roșcat, „închis” într-un „strophalos” sau disc de smaragd, cu incrustații magice (în realitate discul nu-i decât un instrument pentru a o invoca); ea nu e defel „închisă” în el, ci există într-o lume a ei, care are, după cât se spune, „înfrățirea unei insule sonore în mijlocul unui ocean sonor”. Trimiterea la „insulă” accentuează ideea de utopie terestră, exploatată în continuare și pe terenul imaginar propus. Această ființă devine obiect de interes într-un alt text, *Miss Emeralds*, o povestire care pune la încercare puterea de autoiluzionare a individului. Povestirea este o relatare de tinerețe a unui elev, care, în timpul colegiului, are șansa de a învăța istorie cu o tânără suplinitoare, care i se pare absolut remarcabilă din toate punctele de vedere, fiind chiar poreclită „Miss Emeralds” pentru calitățile sale. Evident că elevul nostru se îndrăgostește până peste cap de tânăra profesoară, reușind s-o adore ca pe o zeiță, întruchipând Eul divin, prin contopirea dintre Frumusețe și Bucurie. Vacanța de Crăciun îi va oferi prilejul de a urmări până acasă, ca să constate că în curtea în care intrase nu era decât un loc viran, iar zeița nicăieri. Suferind un șoc, tânărul e dus la spital, iar când iese de acolo, colegii săi nu-și mai amintesc de existența profesoarei, profesorul de istorie negând și el existența unei suplinitoare cu acest nume. Suntem lăsați să credem că eroul a fost pradă unei halucinații și că tot ceea ce a trăit el în prejma frumoasei roșcate Mekor Hayyim n-a fost decât o iluzie, deși semnele prezenței „zeiței” l-au urmărit multă vreme: „Am dus o viață castă, mai rău – lipsită de orice ispită. Căci în fiecare noapte, vreme de mulți ani, îi simțeam mâinile delicate și reci atingându-mi fruntea și mirosul de briză înfășurându-mă ca un voal și sarea de mare pătrunzându-mi în gură și în nări și râsu-i cristalin izbucnind ca un izvor dătător de viață pe o pajiște fericită și multicoloră”.

Tema femeii misterioase, ideale, care poate schimba radical viața celor cu care intră în contact, va face obiect de tratare epică și în *Jocul de smaragd*, unde eroul trăiește iluzionat de prezența unei femei miraculoase, pe care o descoperă în urma obișnuinței de a privi în interiorul unei pietre verzi și translucide de smaragd, creând viziuni multicolore care se repetă ca într-un joc nesfârșit de senzații ale extazului, comunicate halucinatoriu: „Ceva delicat ca o iarbă invizibilă îi mângâia obraji și picioarele goale. Brațele și le pierduse pe undeva și nu putea să le mai găsească, dar nu-i păsa. Traversă un curs de apă surzător și ajunsese la un țârm de purpură. Presimțeam marea de smaragd, dar nu putea s-o vadă (..) Totul începuse ca un joc, dar acum știa coridoarele și bolțile și locul unde-și pierduse brațele și putea spune sunetul fiecărui arbust mângâiat de vântul șerpuitor și simțea distincția subtilă dintre sărut și roșeață, deși nu era nimeni și nimic de simțit. În același fel, iubirea era iubire și n-avea nici un obiect și toate acestea erau Zeița, care-o lua tot mai departe și mai departe dincolo de frontiera de smaragd. Și, cu toate că nu exista nici în afară și nici înăuntru, uneori ieșea din lumea de smaragd și de fiecare dată Zeița venea cu ea. Puteam simți toate astea, nu conta dacă ochii-mi erau închiși ori deschiși. Era atât de frumoasă și de proaspătă, iar de fiecare dată umbra unui iepure negru traversa încăperea sau se auzea glas de delfin. Ioan Petru Culianu este mare maestru al surprinderii unor asemenea stări ambigui, încărcate de o poeticitate aparte. Motivul femeii misterioase apare și în povestirea *Ultima apariție a Aliciei H.*, în care eroul trăiește revelația prezenței aceleiași tip de femeie uimitoare, creatoare a unei sări de beatitudine și bucurie: „Era foarte frumoasă, cred, și avea în mod sigur părul roșcat. Nu știu cât de tânăr eram pe atunci, dar mai mult ca sigur că nu eram înnebunit după ea; era ceva mult mai adânc, ca și când mi-aș fi amintit că tânjiseam după altfel de existență, în care nimeni nu putea să subziste în afară de Alice H (...) Când vorbeam simțeam un gust deslușit de sare de mare în gură și în nări. Nu știam de fapt ce voia să spună și nici de unde venea. Dar locul acela de aiurea era scaldat într-o lumină lină (...) tot atât de bine putea să fi fost un bulgăre de foc

roșietic ce-l dusese într-o clipită într-un sat de dincolo de dealuri. Focul era mai fierbinte decât soarele deșertului, dar nu-l arse” etc. Se mai afirmă că Alice H. L-a vizitat pe erou de foarte multe ori în vis, ceea ce presupune ideea de construcție ipotetică. Apoi, este de remarcat analogia pe care autorul o creează între trăirile sale și universul exterior, respectiv puterea de proiecție a unui univers ambiant, în conformitate cu sentimentele încorporate de erou. Funcția ezoterică a smaragdului este subliniată de fiecare dată, culoarea verde a acestuia simbolizând capacitatea acestuia de regenerare și de înnoire, la fel ca natura sa profundă și adâncă, ca și apele mării. Principiul vital de pătrundere în marile secrete de salvare a umanității este mereu reiterat de autor de la o povestire la alta, în așa fel încât prezența lumilor multidimensionale și a universurilor alternative să facă parte din viața omului. Ideile de încercare, de primejdie, de probă, de sacrificiu sunt conjugate cu acea năzuință instinctivă a omului spre perfecțiune, spre lărgirea orizonturilor cunoașterii, spre salvarea civilizației.

Un tip de „construcție imaginară” ne oferă el și în *Cursa de șoareci a doctorului Mayow*, în care putem să admirăm din nou inteligența inventivă a lui Ioan Petru Culianu, tentat de fiecare dată să procure cititorului surprizele unei imaginații aflate mereu în stare de ebuliție, în stare să selecteze din mulțimea de motive și sugestii ocultiste pe cele cu iradiație mai pregnantă și să le supună unui tratament de combinare și înnobilare, cu o puternică forță de iradiere. Astfel, un procedeu neobișnuit de insinuare a obiectului fantastic în planul realității ne este dat de această povestire, în care simbolul iubitei eterne, reprezentată de Mekor H., apare ca un leit-motiv, cazul ei fiind adus în discuție de trei ori la rând, tocmai ca o trimitere la ideea că realitatea este în permanență străpunsă de irealitate. Pentru a exista jocul depășirii convențiilor și granițelor nu trebuie să existe neapărat o cursă, precum la șoareci, ci doar insinuarea ei, dorința de a depăși „strictul contingent”: „Acel inconfundabil zumzet era sunetul tuturor clipelor pe care le petrecusem împreună cu tine, al mădulelor tale agile și zvelte, al pleoapelor tale închizându-se și al tălpilor tale mici călcând prin iarbă (...) Sunetul pe care-l scoate e sunetul tău, ești chiar tu”.

Asemenea echivalențe imaginare provoacă de fiecare dată cititorul să caute și să descopere noi posibilități de combinare a elementelor ce i se aduc înaintea. Prezența unui mare magician, a unui prestidigitator de excepție, sugerează numeroase modalități de intervenție în universul profan, dilatarea spațiului și a timpului, tentația cufundării în abisul predestinat, ideea lumii însuflețite de arta transformării, valențele unui joc textualist, în care aparentul și ascunsul, fanicul și cripticul se învecinează și se susțin reciproc. *Enigma discursului de smaragd* este una dintre cele mai frumoase povestiri, căci prin simbolul ei, ideea de absolut și de viață eternă este susținută de o tramă epică pe măsură, în stare să însuflețească gândul creator spre noi nebuloase ale cunoașterii. Firul epic prinde pe alocuri o înfățișare detectivistă, căci toți cei care intenționează să cumpere discul de smaragd și forțează nota dispar, înghițiți de imaginea verzuie a unui leu care iese din disc atunci când acesta începe să cânte. Expertul care ofertează de fiecare dată sume din ce în ce mai mari pentru obținerea discului îi dezvăluie în cele din urmă originea și misterul lui. Furat de la Roma în 1963, discul a fost în posesia lui Iulian Teurgul, „cu care invoca un demon, o femeie de o frumusețe incredibilă”. Textul lasă să se înțeleagă că această femeie este identică cu Lea, frumoasa soție roșcată a prietenului lui Grobok Gottfried, căci în prezența frumoasei Lea, eroul simte acel gust puternic de sare de mare, semn al îndrăgostirii. Cu ajutorul Leei, el își elimină până la urmă toți concurenții, iar în loc de leul verde din disc îi apare însăși Lea, care îl surprinde cu întrebarea: „Nu par a avea o mie două sute de ani, nu-i așa?”, oferind eroului o nouă noapte de dragoste.

Proza practică de Ioan Petru Culianu îi oferă acestuia, precum lui Borges sau Eliade, mânuirea unor resurse livrești, a unor mituri, cunoștințe filosofice și de istoria religiilor, incursiuni fanteziste în imaginar. E vorba de texte adiacente, precum *Ordinea secretă*, *Căința târzie a lui Horemheb*, *Colegiul invizibil și Limba Creației*, toate scrise în colaborare cu H.S. Wiesner, în care sunt atacate problema metamorfozelor timpului și a manipulării lui, obsesia Bibliotecii, ca depozitară a memoriei omenirii, „limba creației” de la începuturi, captată printr-un fel de cutie muzicală cu proprietăți magice. Sunt apoi o serie de povestiri care fac parte din volumul inițial, scris doar de Ioan Petru Culianu, care iau în discuție anumite tare sau

fixații ale umanității. Programarea omului sau robotica este luată în discuție în *Alergătorul tibetan*, în care un copil găsit este programat să efectueze o anumită acțiune, sarcină pe care acesta o execută indiferent de timp sau de loc. Luându-și în serios rolul de a comunica anumite mesaje, alergătorul tibetan va deveni un fel de alergător perpetuu, ducându-și misiunea până la capăt, în ciuda tuturor opreliștilor, dar pare a fi lipsit de un criteriu de discernământ foarte clar. El vrea să atragă atenția asupra pericolului dispariției umanității, a modului în care are loc autodistrugerea omului și a universului. Printre cauzele semnalate care amenință umanitatea se află războiul, cu întreg cortegiul lui de nenorociri. Pentru recuperarea ostașilor dispăruți, el pune problema posibilității eliberării sufletelor indienilor morți, care să ocupe trupurile dușmanilor albi.. Se preconizează astfel un fel de invazie în genul celor extraterestre, care pot duce la înlocuirea unei populații cu alta. Genul avatarilor romantici, circulând prin mai multe lumi și spații cosmice este reluat în ciclul de povestiri despre Toz grec, în care războiul informațiilor, arta spionajului și a decriptării secretelor Terrei pot avea consecințe catastrofale pentru anumite regiuni ale globului, luându-se în calcul dacă progresul tehnic a făcut bine omenirii și ideii de fericire a omului sau nu și se emite ideea că societățile dezvoltate au retezat individului spiritul de inițiativă. Din această pricină, Toz grec propune adoptarea la scară planetară a Jocului Adevărului, astfel ca nimeni să nu mai rămână nepregătit în raport cu ceea ce se întâmplă în alte părți din lume, în așa fel ca să se poată riposta imediat și în mod eficient. Soluția lui Toz grec va fi, prin urmare, următoarea: „Vă propun astăzi un joc colectiv, care va fi Jocul Adevărului. Voi face în așa fel încât secretul și minciuna vor trebui să dispară de pe lume, căci deîndată ce-și vor face apariția, eu, Toz grec, cel ce n-are nici început nici sfârșit și nici identitate ca voi, eu voi fi acolo ca să dezvălui Adevărul. În consecință, societățile voastre vor trebui să se schimbe, iar oamenii vor trebui și ei să se schimbe: nimeni nu va mai putea fi sigur că minte nepedepsit. E vorba de un joc care va modifica fața lumii, și aceasta-i este regula. După ce-l veți fi experimentat, veți fi liberi să alegeți, căci singura alegere mereu posibilă este aceea de a minți. Ca să mă fac înțeles de către voi toți, vă voi spune care este avantajul acestui joc. Lumea în care trăiți este un loc ciudat. În orice clipă puteți sări în aer, iar voi puteți oricând muri. Mai degrabă muriți atunci cu ochii deschiși. Prin urmare, avantajul e că, de veți muri, o veți face cu ochii deschiși”.

Toz grec e romanul la care a lucrat cel mai mult, trecând prin mai multe versiuni și episoade complementare, complicate de mai multe fire epice, unele mergând înspre Mekor Hayym și Ulița Grecilor din Odessa, altele urmând traseul epic labirintic al tatălui acesteia, cel care îl caută până la sfârșitul vieții pe Toz grec. Acesta e un personaj enigmatic, emisar al unui alt timp și al altor planete, rătăcit și „închis” pe pământ, unde se simte chemat să contribuie la progresul acestuia. Romanul face dovada elocinței epice a scriitorului, care se dovedește capabil să ofere și un roman al mediului cosmopolit dintr-o Odessă aflată la întretăierea dintre Orient și Occident, în care culoarea locală frapează, asigurând un teren prielnic evoluției unor personaje complicate, plasate în stări labirintice, obținute prin obturarea oricăror similitudini de versosimilitate. Strania apariție a femeii Mekor Hayym și a mariajului ei cu Reginald O Deverr, transferat din Ulița Grecilor din Odessa tocmai la New York, ramificările propuse prin personajele Grubb și rabi Leibovici, prin intervenția altora noi, tot mai misterioase, precum anticarul Salentyn sau avocatul Malvin de Centon, căutarea obstinată a lui Rosi Weizman prin lumea cârciumelor și puburilor soioase, pentru a sfârși în considerații despre arta spectacolului (așa cum o făcuse și maestrul său Eliade în câteva povestiri pilduitoare), ilustrează capacitatea de asociere cu totul neverosimilă într-un câmp epic dizolvant și discontinuu. Personaje ca Ron și Sid, cuplul de bestii Chico și Rico, propun ingenioase strategii de lectură, născute din sugestiile unei călătorii europene fără finalitate, în timp ce curiosul Basil și tânărul Elis par să dezvăluie latențe biografice surprinzătoare. Incipitul de la secvența cu Elis, trimite clar la biografia autorului, atunci când a pus pentru prima oară piciorul în „lumea liberă”: „În chestiunile grave, Elis dădu dovadă de un instinct remarcabil. Astfel la vârsta de douăzeci și doi de ani, învingând nenumărate rezistențe, reale sau iluzorii, își părăsi definitiv țara care, aflată la sfârșitul unei scurte perioade de liberalizare, avea să se cufunde într-una dintre cele mai nefaste dictaturi cunoscute

de-a lungul unei istorii nelipsite și așa de zbuțiu și nenoroc. Or, o patrie, pe lângă faptul că poate reprezenta un sistem insuportabil de coerciție asupra indivizilor de aceeași limbă, are întotdeauna o funcțiune maternă, proteguitoare. A evada în necunoscut este întotdeauna riscant. Elis cunoscute crize de adâncă deznădejde.” Insolitul povestirii din *Paiangenu Hermion*, din care am desprins acest citat, este cel de al treilea capitol al celei dintâi versiuni a romanului *Tozgrec*, versiune care e de la început predispusă a rătăci labirintic prin mai multe medii, sfârșind prin a se împotmoli definitiv, din prea mult abuz de epicitate. Inserția ingenioasă a biografiilor lui Caspar Atolzius, în relatarea experimentului Lombrosa și a mitului Marii Ignoranțe, complică știința evocării prin căderea lui într-un ludic total, operat mereu prin numeroase intruziuni și inserții, cum ar fi invocarea convorbirilor lui Gogo Manu cu Tozgrec, acesta din urmă cumulând în ultimă instanță caracteristicile Jidovului rătăcitor. Partea aceasta a doua, cu relatările lui Sid și Mekor, cu paiangenu Hermion și experimentul Lombrosa pare a fi cea mai bine adecvată unui experiment românesc bine reliefat. Reluarea unor episoade legate de Mekor, La Maja și cele din Addenda, sunt complinite cu pagini de jurnal, convorbiri derutante sau cu mici evadări despre personaje misterioase, precum *Îngerii nu au încheieturi* și *Mitul locuitorilor pământului*, discursuri și disertații cu caracter paraștiințific, menite a pune cititorul pe piste false. *Tozgrec* se vedește astfel ca un roman alambicat, pentru care nu a avut timpul necesar să fie revizuit și reasezat în limitele unei construcții românești atent finisate, dar mulțimea procedeele de naratologie e superioară celorlalte apariții. Apelul la Tehnica alunecării în vis, la rememorările unor „existențe ascunse” fac parte din metoda de lucru a lui Culianu, interferată adeseori cu lecturi proprii, pagini de cărți vechi, dileme filosofice, mitologice sau astrologice, atestând cu toate tendința autorului de a impune un stil românesc rafinat, pus în circulație de Borges, Ecco sau Eliade, mari filologi și cunoscători de cărți rare, de hermeneutici și tehnici literare subtile, în care încifrarea filosofică și mitologică presupune o oarecare inițiere prealabilă. Mulțimea de subterfugii și divagații particularizează scrisul lui Culianu și-i conferă o aură de distincție proprie. Pentru el, parcurgerea „secretelor” cărților vechi, descifrarea „semnelor” și al coincidențelor pe care acestea ni le comunică, plasează discursul epic într-o zonă de ezoterism și ermetism, creând uneori pagini derutante de aglomerări de peisaje și întâmplări, cu accent disjunctiv, care se încăleacă și roiesc într-o devălmășie stimulative.

Tema autodistrugerii lumii la care face referire adeseori sporește coeficientul de mister și nebulos prezent în scrierile sale, plonjând în plin teritoriu Sf, copleșitor și halucinatoriu, individul care populează pământul nedepășind starea de automat, sau de „jucărie a unei civilizații superioare”. Aceste ființe au calitatea de a se putea deplasa cu viteza luminii, primind numele de *actinopozii*, deoarece există o infinitate de universuri diferite, în mediul standard întâlnindu-se prezențe din mai multe universuri, încât insul specializat poate alege, gândind responsabil soarta omenirii la scară planetară, și alegând ceea ce e mai bun pentru ea. Se antcipă aici procesul de globalizare la care am ajuns în etapa de față.

Preocuparea pentru astfel de utopii este mai vizibilă în romanul *Hesperus*, cea mai reușită dintre scrierile sale literare, posedând construcția cea mai strânsă și mai bine organizată, cu tematica iscodirii forțelor universale care domină spațiile extramundane, roman care pune accentul pe salvarea civilizației umane, destinul viitor al lumii gânditoare. Apărut în 1982, cu o prefață de Mircea Eliade, prietenul și magistrul său de o viață, acesta vedea în el o scriere de anticipație, „o operă științifico-fantastică și o călătorie filosofică” într-o lume paralelă pe măsură. „Interesul și valoarea literară a lui *Hesperus* – spunea el – țin în primul rând de faptul că lumea lui paralelă este construită prin magia narațiunii. Cu alte cuvinte, ni se povestește cum un anumit univers a venit la ființă, și tot ceea ce s-a petrecut după „creația” lui. Aventurile acestor personaje ale viitorului au o structură mitologică, fără ca totuși să repete ori să adapteze anumite mituri europene sau exotice (...). O singură dimensiune se află modificată – experiența timpului uman. Este vorba însă de o modificare esențială. Și unul din farmecele cele mai enigmatice ale acestui roman de aventuri, situate într-un viitor nu excesiv de îndepărtat, este tocmai acela de a fi reușit o narațiune de tip tradițional, cu personaje dotate cu o experiență temporală diferită”. Romanul conține 23

de capitole și două prologuri, un *Prolog în cer* și un *Prolog pe pământ* și o confruntare dintre două civilizații: cea de pe Hesperus, noua planetă înființată de transmigranții de pe Terra cu mii de ani în urmă, în fața pericolului unei catastrofe, și cea de pe Hyperboreea, continuând să trăiască și să se dezvolte într-o zonă subpământeană de pe vechea planetă. Amândouă civilizațiile s-au dezvoltat și evoluat în mod independent, ajungând la un grad de dezvoltare fără precedent, în care ura și instinctul de competiție le-a pus din nou față în față: care pe care. Tehnica de urmărire și de spionare a adversarului a atins cote alarmante, ca și metodele de care dispun protagoniștii la nivelul anului 2384. Cei de pe Hesperus, în frunte cu Horton și Craig, se cred singurii îndreptățiți să populeze Pământul sau o parte a lui, deoarece se cred o „rasă perfectă, rasa hesperiană”. Cei de pe Pământ, le răspund cu contraargumente. Înalții funcționari ai securității de aici, Mc Kellog și Vasiliev, sunt de altă părere, pe care o și expun colegilor lor: „Horton și clica lui, arată Vasiliev, s-au instalat pe Pământ și au început construirea unui proiect nebunesc. Din surse sigure știm că acest proiect se numește Hesperus, ca și expediția interplanetară dinaintea sfârșitului, catastrofei. El urmărește constituirea unei civilizații perfecte, care nu va cunoaște nici suferința, nici dorința, nici moartea. Toți cei prezenți știu că e vorba de realizarea visurilor schizofrenice ale epocii petrolului și ale profeților ei, Lobett și Vinogradov, acești doi blestemați iluzioniști drogați. Hesperienii vor semăna cu oamenii tot atât de puțin pe cât semănăm noi cu un arheopterix. Vor fi niște carcase devitalizate de oameni, incapabile de vreun efort de concentrare. Existența acestor nemuritori improductivi n-ar fi o pagubă deosebită dacă am putea stabili cu ei o conviețuire pașnică. Dar avem toate motivele să credem că Horton dorește exterminarea de pe Pământ a ultimelor rămășițe de viață umană.”

În aceste condiții, între cele două civilizații se pornește un război nevăzut și surd, războiul informațiilor și a surselor secrete, război la care iau parte atât dublul spion Lester Holiatov, cât și iubita sa, Eliza, niște pământeni infiltrați printre hesperieni, cei doi urmând să conducă nava „Hesperus”, care să dejoace planurile adversarilor și să atace primii. Relatările călătoriei lui Lester și Elisei sunt punctate de pagini din jurnalul lui Keph, un alt explorator cosmic de marcă, în măsură să furnizeze datele exacte ale posibilei confruntări. Aflăm acum și deosebirile dintre cele două populații. Datorită intervenției bioelectricității, oamenii de pe Hesperus au fost planificați să fie lipsiți de emoții, să fie sustrași suferințelor și stresului demografic, dar prin aceste transformări ei fuseseră reduși la condiția de primitivitate, suferiseră o regresie istorică de zeci de ani”. Legea după care urmau să se conducă era aceea a „Libertății fără efort”, datorită căreia ei deveniseră asemănători roboților, care să transforme lumea într-un „paradis tehnologic”, în care fiecare ins e pus la adăpost de toate neajunsurile condiției umane: moarte, boală, suferință morală, foame, muncă, durerile facerii, îmbulzeală. „A realiza acest vis al vechilor profeți nu a fost un lucru ușor, dar noi am reușit să-l punem în practică” declară Horton. El descoperă însă că acest lucru nu e suficient și că rasa umană nu poate trăi decât în realitatea inteligenței („nu există altă realitate decât inteligența umană”), iar pentru ca aceasta să existe, trebuie să i se redea omului și capacitatea de a visa, de a crea liber: „Fiecare din voi are puțința de a cunoaște fericirea, trăind veșnic înlăuntrul visului său cel mai intim. Această nouă posibilitate eu o numesc libertate adevărată, prin contrast cu „Libertatea fără efort”. Această nouă șansă pentru omenire nu va fi ratată și rasa umană va dobândi o nouă posibilitate de dezvoltare. E ca la începutul Bibliei, de când începe numărătoarea spiței umane cu neamul lui David. Așa se întâmplă și în finalul cărții, unde, după modelul biblic, ni se pune în față o nouă cronologie a neamului omenesc, semn că binele a triumfat și că viața merge înainte. „La o sută de ani de la sfârșitul Hyperboreei, Lester a născut un fiu după chipul și asemănarea lui și i-a pus numele Shem. După nașterea lui Shem, Lester a trăit patru sute de ani și a născut fii și fiice. Toate zilele pe care le-a trăit Lester de la sfârșitul Hyperboreei au fost cinci sute de ani, apoi au murit” etc. Lumea lui Culiuanu e plină de semne și simboluri, de taine și enigme, de reîntoarceri în timp, de prospecțiuni viitoriste, de aglutinări masive de elemente eterogene, aducând aminte de enciclopedismul vast și plin de sugestii ale scrierilor escatologice despre Eden și Infern, despre bolgiile dantești, prăbușirea lumilor, evoluția speciilor sau cataclismele geologice și climatice.

Romanul lui Ioan Petru Culianu este o utopie, o parabolă, cu numeroase elemente de SF, proiectând un fel de „civitas universalis”, care îmbină în mod ingenios forme epice diverse: eseul filosofic, mitologia, cosmologia, astrologia, istoria religiilor, literatura de tip SF, trama detectivistă și polițistă, ucronia, unind ficțiunea fantastică cu ficțiunea științifică sub cupola scriiturii anticipative. În roman asistăm la etalarea unor invenții științifice dintre cele mai bizare: dezintegratoare electromagnetice, laboratoare de regenerare, reproducerea controlată, copii crescuți în automate septice, în incubatoare speciale, fierăstraie moleculare, locuințe transparente, ridicate din „blocuri de spumă albastră, construite din respirația nocturnă a vegetației”, zid electromagnetic invizibil, care apără partea populată din Hesperus, transportoare rapide, rachete supersonice, baze militare astronomic echipate, videofoane, cartele perforate, locații în funcție de coduri etc. Eroii străbat locuri stranii, se întâlnesc cu animale ciudate, își pierd o parte din învelișul de carne, oameni a căror inimă a fost eliminată prin bioelectrică, mutații care anunță noi schimbări biologice, urbanistică de tip sofisticat etc. Iată un asemenea exemplu: „Constructorii creaseră cu abilitate un efect optic. Tuburile imense ale turnului erau desigur prevăzute cu diafragme care, mișcându-se și mărindu-se într-o armonie savantă, proiectau lumina asupra unui mozaic strălucitor din pietre prețioase, astfel încât ochiul nu putea nicidecum sesiza ansamblul desenului, ci numai scene ondulate sub forma unui foc rece proiectat în aer. Privite în ordinea justă, toate secvențele trebuie să fi format o istorie, greu de urmărit însă, din pricina rapidității cu care se desfășurau în locuri multiple din interiorul scenei rotunde, cu diametrul de peste o sută de metri”. Un alt loc exotic este Peștera Albastră, pe care Keph o vizitează înainte de a lua hotărârea care să-i marcheze destinul. Ni se vorbește aici despre „Arta Transformării” și arta eliminării, fiecare individ putând hotărî singur când și cum să iasă din fluxul existențial, atunci când viața sa nu va mai fi conformă cu esența ei. Lumea poate fi desfigurată, dar nu poate fi învinsă și de aceea Pământul va renaște, deoarece conducătorii celor două tabere urmau să ia o decizie rațională, care să țină cont de aspirațiile și fericirea umană. „Omul este ființa care aspiră către Artă prin vis. Unica și ultima lui împlinire este aceea de a i se permite să trăiască înăuntrul propriului său vis.” Omul se va salva de infern prin artă, susține autorul, iar condiția umană nu se poate valida fără libertate, iar teoria dublului o susține.

Mesajul ultim al cărții lui Ioan Petru Culianu ar fi legat de salvarea civilizației terestre, prin strămutarea ei în Venus, iar de acolo, probabil în Marte, căci *Hesperus* este o alternativă a Hyperboreei, oferind un mod de a salva lumea. Autorul a meditat îndelung asupra dilemei, și, la fel ca în *Orașele înecate* al lui Felix Aderca, a ales soluția cea mai bună. El ni se prezintă aici ca un căutător de absolut, temerar, plasat într-un decor viitorist și într-un univers artificial creat cu artă și cu multă imaginație. Personajele sunt caracteristice pentru o astfel de scriere: savanți plini de idei (Damian), lingviști versați (Guillaume), conducători inteligenți (Horton, Mc Kellog, Keph Solins), spioni plini de curaj (Lester Holiatov, Daina Valente, Elisa), bărbați misterioși (Denis), femei pline de atractivitate (Linda, Sonia, Ruth) etc., pentru fiecare dintre ei propunându-se o partitură epică speculativă, încât, în final, *Hesperus* se înscrie printre reușitele genului din literatura noastră. Om al deschiderilor literare originale, al viziunilor sugestive și atrăgătoare, Culianu este un maestru al propunerilor epice inedite, de o luxurianță aparte, în care pluralitatea lumilor e demonstrată în mod magistral cu mijloace epice dintre cele mai meșteșugite, în rândul cărora figurează teoria dublului (inclusiv folosirea termenului de clonă sau de copie), enigmatizarea ființei, multiplicarea prin repetiție (personaje care încep cu H), schimbarea deasă a registrelor, rupțura cursivității textului, discontinuitatea, starea de tensiune, inter-relaționarea, ambiguitatea, discursul filosofic, detectivistic, științific și pseudoștiințific, amalgamarea procedeelelor epice, parodia și ironia, ludicul generalizat, tonul apocaliptic și cel „uranean”, complicarea și ascunderea sensurilor etc. Povestirile lui, inclusiv cea de față, sunt considerate simple „jocuri ale minții”, iar apelul la toposuri livrești, la laitmotive cu trimiteri filosofice devine un procedeu curent, invocarea stadiilor adamice și al trăirilor retro, compun o masă de manevră contrapunctică, alternând realul cu imaginarul și cu fabulosul, într-un joc feeric și nesecat de provocări și propuneri de evadare. Și ca meniul să fie

complet, ni se oferă și o invocare a grădinii fericite sau fermecare, așa cum a fost pământul la începuturile lui: „ Soarele încălzea fără exces, aerul era încărcat de mireisme. Cât vedeai cu ochii, arbori scunzi, împovărați de roadă, alternau cu suprafețe pe care creșteau numai iarbă grasă, strălucitoare și flori de nenumărate soiuri. În alte locuri, copaci mai înalți, ci coroane alungite, adăposteau stoluri de păsări. În zare, păduri de conifere urcau pe coastele munților, care se prelungeau albastrii până în ceața văzduhului”.

Ioan Petru Culianu vine în literatură dinspre filosofie și mitologie, de aceea, în mod indubitabil, drumul spre sine va trece neapărat pe poarta fantasticului. Lumea lui e o lume de ipoteze, de presupuneri, de viziuni, o lume covârșită de prea multe perspective, spre a se lăsa invadată și subsumată de prozaismul inert al faptului cotidian, al anecdoticii realiste. Ioan Petru Culianu este un fantast cu imaginație vie, îmbibat de lecturi și transfigurat de mireasma cărților vechi, în care faptul mitologic respiră înviorat sub presiunea unor noi provocări, conjuncturi, alianțe. Privirea sa țințește de fiecare dată să percuteze dincolo de învelișul formal, spre o lume nouă, complexă, pe care trebuie s-o reconstituie cu ochii minții, în așa fel ca „desenul din covor” să devină și mai fascinant. Ieșirea din cadru, arta fugii, tendința de migrație e plasată de fiecare dată într-un orizont cultural foarte bogat, alimentat de lecturi întinse, cu o simbolistică seducătoare, capabilă de noi performanțe, cu o încărcătură textuală și metatextuală foarte sugestivă. Poetica românească de cultivare a secretului, adâncirea liniilor de elecțiune profetică și viitoristă, amplele reverii hermeneutice, vizând o scriitură luxuriantă și erudită, în care jocul ambiguităților și al semnificațiilor să reliefeze structura epifanică, de adâncime a scrisului său. Obsesia smaragdului și a pietrelor prețioase, folosirea curentă a unor nume care încep cu litera H (sugerând scala ascensiunii celeste), a unor simbolistici onomastice și numerale foarte pregnantă (apelul la numere sacre sau cu încărcătură simbolică maximă este foarte frecventă), la figurile înfățișând perfecțiunea și armonia lumii, sugerează prezența unei poetici a romanului foarte bine pusă la punct. Câteva din exercițiile sale de lectură vizează scriitori români, precum Eminescu, (*Cezara*, *Geniu pustiu*, *Insula lui Euthanasius*), Slavici (*Moara cu noroc*), V. Voiculescu (*Mit și simbol în proza lui V. Voiculescu*), împingând analiza spre zone mai puțin cercetate. Iar altele îl așază pe Eminescu într-o confrerie de creatori de gnoze, precum Shelley, Byron, Leopardi, Lamartine, Hugo, printr-o poetică a nihilismului și satanismului, a transcendenței acosmice. Într-un studiu special dedicat prozei lui V. Voiculescu (*romancier al iluziei și speranței*), el subliniază importanța deciptării fondului de simboluri și arhetipuri al operei literare, potrivit principiului lui Jung, că „adevărata operă de artă își extrage semnificația sa particulară din faptul că a reușit să se elibereze de imperiul și de obstacolul a ceea ce este personal, pentru a lăsa departe în urmă orice element caduc și contingent al purei personalități”, că acest subconștient personal este creatorul universului imaginativ al operei. Or, în cazul lui Ioan Petru Culianu, acest univers este nu numai foarte evident, dar plin de sugestiile unei creații care reverberează în opera sa filosofică și interpretativă, vizând platonismul cosmic, călătoriile în alte lumi, psihanodiile vizând aspirația celestă a sufletului în luptă cu diversitatea transhumanței fantasmelor destructive, printr-un apel la mitul salvator al reintegrării, descoperit în legile analogiei mistice, examinate și trecute prin filtrul hermeneutic și a jocului intertextualităților, acțiune critică numită și „mitanaliză”, vizând recontextualizarea și reconfigurarea semnelor simbolice. Cartea pe care i-a închinat-o lui Mircea Eliade este o căutare a propriilor demersuri teoretice și practice, așa cum se văd ele în oglinda propriei deveniri, în prezența puterii călăuzitoare a maestrului, care i-a deschis lumea spiritului. E vorba în ultimă instanță de o operă care câștigă în valoare și amplitudine pe fiecare zi ce trece. Chipul fantast al scriitorului și al specialistului în mituri își pune amprenta cu harul lui iluminat asupra unei creații literare care iese din anonim și din poncife standardizate, atingând cu aripa lui diafană cerul ideilor, plin de strălucirea stranie a infinitului și a comorii ideatice de străluminări greu de atins și apreciat.

◆ VALENTIN COȘEREANU

Eminescu - afinități lirice de tinerețe 1869-1874 (VIII)

Motto: Niciun exeget al operei eminesciene nu se va putea dispensa de transcrierile făcute de Eminescu pentru înțelegerea mai cuprinzătoare a creației sale originale. (D. Vatamaniuc)

Cu totul aparte în felul lui, ANDREAS MUNCH este un poet norvegian care s-a născut la 19 octombrie 1811, petrecându-și copilăria în Sande (Vestfold), apoi câțiva ani în Christiania (Norvegia), până în 1823, când tatăl a fost numit episcop al Kristiansand, unde Munch a ajuns să-și petreacă o tinerețe zburdalnică. A murit la Vedbæk, în Danemarca, în 27 iunie 1884.

El a evoluat nu numai în poezie, ci și ca romancier, dramaturg și redactor de ziare. Pentru activitatea sa prodigioasă, Munch a fost prima persoană căruia Parlamentul Norvegiei i-a oferit o pensie pentru activitatea sa poetică. Tatăl său, Johan Storm Munch, a fost preot, iar mai târziu a avansat în grad fiind episcop luteran. Fiul a avut privilegiul ca în anul 1866 Edvard Grieg să-i fi pus pe note, compunând muzica la una din poeziile sale, publicată ca *Opus 9* împreună cu alte trei cântece, pe versurile aceluiași.

Munch se va căsători cu Charlotte Amalie Juul în 1844, dar ea va muri în 1850. Cu ea, poetul a avut doi fii, care se vor stinge la vârste fragede.

După ce obține o licență în arte, în 1830, la îndemnul și exemplul tatălui, el își petrece câțiva ani finalizându-și studiile în teologie, după care va urma dreptul. Întocmai ca Eminescu, copist la Subprefectură și poetul german și-a câștigat existența, în perioada 1832-45, angajându-se copist în Ministerul Finanțelor.

Și-a făcut debutul literar în 1836, publicând o colecție de poezii intitulată *Ephemerer* [*Efemer/Efemeride*], iar în anul următor, 1837, a câștigat o competiție pentru inaugurarea Teatrului *Christiania*, cu drama istorică *King Sverre's Youth* [*Tinerețea regelui Sverre*]. A avut și aici ghinion, căci reprezentarea piesei a fost cu totul umbrită de mireasma petrolului degajată de la o companie petrolieră din apropiere.

Mai târziu, intrând în ziaristică, a fost redactor al organului *Constitution Intelligence*/*Den Constitutionelle* [*Informații constituționale/Constituționalilor*], hrănind conflictul între intelighenția studentescă și partidul norvegian. În acest mediu, tânărul Munch și-a cultivat și a dobândit liniile directoare ale personalității sale. Lovit, după expresia personală de *o ciudată melancolie*, dar și de *povara tristă și grea a singurătății*, el va povesti în autobiografia sa și despre *o ciudată boală sufletească*, când, în timpul școlii în Kristiansand mai avea un pas până la a ceda.

Continuând să scrie, în *The Lonely* [*Singuraticul*], el va adânci o poveste sufletească, redându-i istoricul medical în *consecințele sale extreme*. În 1844, prin căsătoria cu Charlotte Amalie Juul, fiică de negustor, el își dobândește o independență financiară și, profitând de aceasta, în 1846-1848, când tocmai începeau mișcările revoluționare europene, vrând să dea o educație exemplară fiilor săi, întreprinde, împreună cu soția și cei doi copii, o călătorie prin Franța, Italia, Elveția și Germania. Rodul liric al acestei călătorii a fost transpus în volumele: *Gedichte* [*Poezii*], *Bilder von Norden und Süden* [*Imagini din nord și sud*] și *Neue Gedichte* [*Poeme noi*].

A trebuit să plătească această rodnicie prin moartea soției și a unui copil (la Nisa). O durere profundă l-a scufundat într-un soi de religiozitate sesizată accentuat în colecția de poezii *Traurigkeit und Komfort* [*Tristețe și confort*], în urma căruia el însuși se cataloghează drept un *luteran estetic*.

Călătoriile anilor următori s-au petrecut într-o mare neliniște, cum era firesc. În 1865 o întâlnește pe daneza Amalie Raben și se va căsători cu ea. Impresiile vii ale acestor ani de după recăsătorire au fost oferite de fiica celor doi, Anna E. Munch, datorată scrisorilor publicate de aceasta în 1954. De altfel, în afară de o scurtă ședere în Norvegia, Munch și-a trăit restul vieții într-un mediu burghez din Danemarca, iarna la Copenhaga și vara în vila cuplului în Nysted, pe Lolland.

Obținând, în 1850, postul de inspector de sală al Bibliotecii Universității din Christiania, el cultivă, în urma selecției deja obținute la Teatrul *Christiania*, drama istorică, publicând cele două tragedii creștine: *Salomon de Caus*, precum și drama în cinci acte *Lord William Russell*. Va scoate apoi o piesă istorică națională într-un act *An Evening at Giske* [*O seară la Giske*]. Tragedia în cinci acte *Hertug Skule* [*Hertug-Skules*], a apărut abia în 1864, an în care apăruse deja drama lui Ibsen (coincidență: pe același subiect!), *Kongs-Emnerne* [*Kongs-Emnerne – sau cine va domni*].

Evident că între cele două, preferata publicului, dar și a criticii de specialitate a fost cea a lui Ibsen. Intrarea în conul de umbră a lui Munch, de aici a început. I-au luat-o înainte nu numai Ibsen, dar și Bjørnson, în umbra cărora a trebuit să trăiască, nevenindu-i deloc la îndemână. Totuși, anii 1850 și 1860 au constituit apogeul onorurilor lui Andreas Munch: în '58 primește o bursă de călătorie, ca apoi să fie onorat cu un premiu de stat. Regele uniunii suedezo-norvegiene îi conferă titlul de *poeta laureatus*, pentru că deja devenise cunoscut și peste marginile granițelor Scandinaviei datorită traducerilor în germană și engleză.

În 1855 a fost numit cavaler al Ordinului *Sf. Olav*, comandant al Ordinului *Dannebro* și cavaler al Ordinului *suedez al Stelei Polare*. Din 1858, Andreas Munch a devenit membru al Societății Regale Norvegiene de Științe, precum și al Societății de Științe din Christiania (din 1862), al Societății de Știință și Cunoaștere din Göteborg, ceea ce, probabil, a mai compensat din frustrări.

Opera lui Andreas Munch nu reprezintă altceva decât o fază de tranziție între romantismul și realismul secolului al XIX-lea. În anul în care Eminescu abia văzuse lumina zilei, 1850, Munch era socotit drept cel mai semnificativ poet al Norvegiei. Au urmat, ceva mai târziu, Ibsen – Bjørnson, iar poetul norvegian a trecut în planul al doilea. Într-o epocă a unui realism crud, urmată de cea a unui naturalism și mai crud, necruțător și peste marginile estetice de înțelegere ale poetului Munch, poetul ajunge să se retragă în anii din urmă într-o hamletiană Danemarcă, hrănindu-se cu ceea ce ar fi putut să fie vioara întâi, dar n-a fost.

Totuși, el a rămas în istoria literaturii danezo-norvegiene, un reprezentat de seamă al acesteia. Nefericirea produsă de apariția unui Ibsen ori Bjørnson se va continua și după moartea acestuia, căci numai câteva ecouri din lirica lui Munch s-au păstrat peste timp: o poezie pusă pe muzică, precum și cântecul său studentesc *Helligt er Studentens Kald* [*Studentenlied Helligter Studentes Kald (Heilig ist das Studentendasein)*] – *Cântec studentesc Helligter Studentes Kald (sfântă este viața de student)*], în legătură cu ceremoniile de înmatriculare de la Universitatea din Oslo.

Dăm mai jos principalele creații ale lui Andreas Munch, în ordinea lor cronologică: 1837, *Cântăretul* [*Der Sanger*]; 1848, *Poezii, vechi și noi*; 1849, *O lună de miere în Hardanger*; 1850, *Poezii noi*; 1852, *Tristețe și Mângâiere*; 1855, *O seară la Giske*; 1855, *Donna Clara*; 1857, *Lord William Russell*; *Poezii și narațiuni, mai vechi și mai noi*; 1861, *Ultimele poezii*; 1861, narațiunea istorică-romantică: *Fata din Norvegia*; 1865, *Poza lui Isus. Coroană de poeme după o legendă romană*, 1873, *Poezii alese*, 1874, *Amintiri din copilărie și tinerețe*; *Mama și fiul*; 1875, *Fjeldsøen*.

Pentru o înțelegere adecvată a misteriosului danez, dar și a conjuncției acestuia cu Eminescu, dăm mai jos pasajul explicativ al lui Helmuth Frisch, cu precizarea că titlul poeziei *Fiord norvegian* este în daneză (*Et Fjeldvand*) și face parte din volumul I al operelor poetului danez, dar fiindcă Eminescu a transcris poezia în limba germană, a fost evident că nu cartea daneză, ci o traducere încă neidentificată a fost sursa directă.¹

¹ Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 134.

Și cum autorul *Surselor germane...*, după cercetări minuțioase, nu găsește în nici unul dintre volume poezia, *A devenit tot mai mult probabil ca și de data aceasta, poetul a dat peste versurile respective într-o gazetă, ceea ce, în sfârșit, s-a confirmat. Sursa este un foileton al cunoscutului scriitor berlinez Emil Kuh, redactor între altele și la „Augsburger Allgemeine Zeitung” [Ziarul general de Augsburg]. În foiletonul amintit al ziarului vienez, criticul se ocupă de poezii Paul Heyse și Wilhelm Jordan, ale căror opere epice le prețuiește, în opoziție cu opera lor lirică despre care formulează în prima parte a studiului său anumite rezerve și, ca exemplu al unei poezii lirice prin excelență, prezintă în partea a doua versurile lui Andreas Munch.² Iată poezia și traducerile ei în limba română:*

EIN GEBIRGSSEE³

*Ich saß auf einem kleinen Boot am Abend
Auf einem jener tiefen stillen Seen,
Die wie ein tränenglänzend Auge liegen
Dort zwischen Norgesfjelden. Leicht und labend
Lag um den dunklen Strand der Abendhimmel
Und senke sich ins klare Naß hinab.
So schien der Kahn leicht aufgehängt zu schweben
In einem Luftmeer, ohne sichern Grund,
Unendlich tief nach unten und nach oben,
Wie in dem weiten Raum das Erdenrund.
Und nicht ein Vöglein kam herbeigeflogen,
Der Abendstrunde singend sich zu freu 'n.
Nicht ist romant'scher Klang vom Fjeld gezogen.
Auf hellen Schwingen, wie im Schweizerlande;
Denn nur der Einsamkeit lautlose Sprache
Ist Eigentum norweischen Gebirgs.
Die stummen Schiffer senkten ihre Ruder
Geräuschlos in die kalten⁴ Wellen.⁵*

FIORD NORVEGIAN

*Într-o luntre ședeam pe când seara cădea
Pe unul din cele lacuri adânci și liniștite,
Ce se află, ca un ochi lăcrimat
Acolo printre munții norvegieni. Liniștit și răcoritor
Stătea deasupra malului întunecat cerul vesperal
Și se scufunda în al apei cleștar.
Așa luntrișoara, ca și cum ar fi fost ușor suspendată, plutea
Pe-o mare de aer, fără fund solid,
Înfiniț de adâncă în jos și în sus,
Ca globul terestru în vidul astral.
Și nici urmă de păsărică care să zboare,
Doinindu-și aleanul la ceas de-nserare.
Nici urmă de sunet romantic care să vină din câmpie,
Pe-aripi de lumină, ca-n țara elvețiană;
Căci, doar mutescul limbaj al singurătății*

² Ibidem.

³ Un lac de munte sau Iezer.

⁴ În mss. Eminescu pune o virgulă.

⁵ În mss. Eminescu menționează la sfârșitul poeziei numele poetului: *Andreas Munch*. Aici se regăsește și versul *Webt Uns da der Mond den Glorienschein um die Locken/ des jungen Titanen* [Și mișcă, iată, luna lucirea-i glorioasă în jurul pletelor tânărului titan.].

Este proprietatea munților norvegieni.
Pescari taciturni își lasă-ncet vâslele
În valuri strălimpezi, amuțite și reci.

FIORD NORVEGIAN

Într-o luntre ședeam pe când seara cădea

Pe unul din cele lacuri adânci și liniștite

Ca un ochi lăcrimat era lacul adânc,

De un câmp de narcise-mprejur străjuit.

La malul discret, acel cer vesperal

Scufundat îmi părea în al apei cleștar.

Plutea luntrișoara pe un val suspendat,

Pe-o mare de aer fără fund conturat,

Infinit de adâncă în sus, dar și-n jos,

Ca globul terestru în vidul astral –

Și nici urmă de pasere care să zboare,

Doinindu-și aleanul la ceas de-nserare,

Nici urmă de sunet campestru, romantic,

Pe-aripi de lumină, ca-n țara helvetă.

Doar mutescul limbaj al singurătății

Îl cunosc, cât cuprinzi, munții Norvegiei.

Pescari taciturni își lasă-ncet vâslele

În valuri strălimpezi, amuțite și reci.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 756. Trad. Leonard Gavriliu.)

Până a lua în discuție *Fiord norvegian* să facem precizarea că poezia apare copiată în manuscrisul 2285 la fila 124v., că la sfârșitul ei Eminescu notează numele autorului, *Andreas Munch*, subliniindu-l, după ce imediat sub versul ultim trage o liniuță de delimitare, iar la final încheie pagina cu două versuri pe care le scrie în continuare: *Webt Uns da der Mond den Glorienschein um die Locken des jungen Titanem* [Își mișcă iată luna lucirea-i glorioasă în jurul pletelor/ Tânărului Titan], versuri al cărui mister nu l-a dezlegat nimeni până la Helmuth Frisch.

Era vorba, așa cum am arătat mai sus, de foiletonul lui Emil Kuh, în care acesta dă un exemplu din poezia lui Wilhelm Jordan, spunând: *In den Stücken der Sammlung, welche einen polemischen Charakter tragen, z. B. in der schon erwähnten „Epistel, bewährt sich Jordans fubkelende Sinnlichkeit, verbubden mit dem straffen, an Ringelenke mahnenden Versbau, auf siegreiche Art.* [În piesele culegerii ce posedă un caracter polemic, de exemplu în deja pomenita „Epistolă”, se confirmă, într-un mod triumfător, sensibilitatea scipitoare a lui Jordan, legată de construcția rigidă a versurilor, amintind articulații de luptător].⁶

Fragmentul de poezie pe care-l dă criticul german imediat după ce spune: *Prezint aici câțiva anapești rimați*⁷, adică nimic mai mult decât atât, iar contextul versului mai sus copiat de Eminescu este acesta:

Cântecul său (al lui Goethe) emoționează și astăzi fermecător, când
poetul cântă, cum o strălucire liniștită
A lunii naște în el o nostalgie, izbăvit
să se topească în lume.

⁶ Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 135.

⁷ *Ibidem*.

Pentru că ne izbăvește de vrajba grozavă ducându-se înapoi
la cultul naturii al străbunilor,
Își mișcă iată luna lucirea-i glorioasă în jurul pletelor
Tânărului Titan.
Dar un pitic se luminează singur cu razele lunii
în cele mai grațioase versuri.
Acesta nu este o versiune profetică, aici apare
la vedere doar un visător.
Ce susură cu simțire lira lui Goethe, ne arată
marele eliberator,
O cântare plictisitoare, ca așezată cu picioare pe valțuri – o reprezintă
versurile lui Schmidt, Schulzen, Müller și Meyer.
Puterea cântecului, ca un cadou rar, este dăruită
numai conducătorilor aleși,
Când soarta popoarelor, se înnoadă moartea și
nașterea de două generații omenești.
Vizita unui cântec este o binecuvântare – căutarea unui
cântec, fiind zadarnică, este un blestem;
Nici talentul și geniul nu-l găesc niciodată; chiar și profeții
îl pot numai trăi.

În contextul de care vorbeam mai sus, este cu totul explicabil de ce Eminescu notează doar versurile care i-au surâs în cu totul alt mod decât restul fragmentului citat de Kuh, ca poet care-și plănuise viitorul volum cu titlul *Lumină de lună. Versuri lirice*, dar și ca unul care a zugrăvit luna și lumina ei misterioasă peste care tronează pe întreg universul pământesc: nu luminând ca să descopere, așa cum se-ntâmplă la lumina orbitoare a soarelui, ci dimpotrivă, adâncind misterul fenomenelor pământești⁸ or, poleind în noaptea chipurile îndrăgostiților.

Din mulțimea acestora, dăm mai jos drept semnificative doar versurile din *Scrisoarea I*, căci ele panoramează întreaga jumătate a Pământului, noaptea, iar poetul știe să strângă obiectivul său iluzoriu care ajunge până la frunțile pline de gânduri, cu ricoșeuri asupra faptelor omenești:

Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii bolții luneci
Și gândurilor dând viață, suferințele întuneci;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta, fecioară,
Și câți codrii-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!
Câte țărături înflorite, ce palate și cetăți,
Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți!
Și în câte mii de case lin pătrunsa-i prin ferești,
Câte frunți pline de gânduri, gânditoare le privești!

⁸ Vezi Lucian Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii...*

Cum să nu rețină atunci Eminescu un vers care aduce atâta strălucire capului unui geniu? Și pe deasupra, unuia ca Goethe, căci despre el este vorba, creator aparte și de substanță, pe care-l admira și din care tradusesese⁹ cu atâta măiestrie în 1873.

Ceea ce-l interesează pe Eminescu, însă, este fragmentul poeziei *Fiord norvegian*, pe care-l copiază în întregime în manuscris, căci el are în păienjenișul ideii, fiorul unei lirici autentice. În opinia noastră, creația aceasta a cărei temă aduce aminte de *bețivul Li Tai Pe*, (așa cum însuși se numește într-o poezie poetul-chinez¹⁰), care sub influența vinului atât de mult slăvit în lirica sa, după ce adoarme o vreme în barcă, plimbându-se singur pe lacul imens și undele lacului se liniștiseră, trezindu-se, se apleacă să prindă luna reflectată în apă.

Aici, în lacul dintre munții Norvegiei, în care Andreas Munch surprinde aceeași atmosferă încremenită a unui lac de munte, atmosfera este una pe placul poetului român, îndeosebi prin versurile atât de sugestive:

*Liniștit și răcoritor
Stătea deasupra malului întunecat cerul vesperal
Și se scufunda în al apei cleștar.
Așa luntrișoara, ca și cum ar fi fost ușor suspendată, plutea
Pe-o mare de aer, fără fund solid,
Infinit de adâncă în jos și în sus,
Ca globul terestru în vidul astral.*

Este vorba din nou de rezonanța între sufletele a doi poeți, prin care imaginările lor „vase comunicante” străbat spații oricât de mari, apropiindu-se. Dar, oricât de mult s-ar chinui cineva să facă o apropiere între poezia lui Andreas Munch și *Lacul* lui Eminescu, paralelismul va eșua. E vorba aici numai și numai de concordanțele afective a doi poeți care prin propria structură (în cazul nostru cântăreți aplecați spre natura înconjurătoare) se întâlnesc în punctul comun al aceleiași opere, fără să știe unul de celălalt.

Prin urmare, o delimitare trebuie făcută între lirica norvegianului și cea a poetului român: dacă în lirica primului verbul care substanțializează este caracteristica lui *a zugrăvi*, la Eminescu natura redă atmosfere, nu doar imagini (adesea participă însușindu-l cuplul îndrăgostiților), așa încât verbul reprezentativ al poeziilor acestuia este *a trăi*.

⁹ Vezi în volumul prezent, *Hochzeitlied [Cântec de nuntă]*, la capitolul dedicat lui Goethe.

¹⁰ Li Tai-pe, Li Tai-Po, Li Po sau Li Bai, cum i s-a spus, născut în anul 701 și decedat în 762, alături de Du Fu, este unul dintre cei mai mari și cunoscuți poeți lirici ai Chinei din Dinastia Tang (618-907). Se naște în provincia central-chineză Gansu (capitala Lanzhou), unde fusese exilat bunicul său. Când copilul va împlini vârsta de cinci ani, familia se va muta în provincia Sihuan, unde va primi influențe confucianiste și taoiste. În anul 742 va ajunge poet de curte al împăratului Xuánzō. Împreună cu alți poeți ai curții vor fi recunoscuți drept *cei opt poeți de la cârciumă*. Se va împrieteni cu Du Fu, după ce va fi izgonit de la curtea împăratului. Alternând realitatea cu visul, poetul a compus aproximativ o mie de poezii, în care cântă natura, dragostea și vinul, nelăsând la o parte năravurile nobilimii.

◆ DORIN NĂDRĂU (SUA)

Literatura și cartea tipărită în fața ofensivei social-media și societății informaționale

„Soția lui Ovidiu Cotruș a vrut să-mi lase mie toată biblioteca lui Ovidiu Cotruș. Se întâmpla la mulți ani după moartea lui. A fost o moarte imprevizibil previzibilă, i-am tipărit corespondența, o parte... Doamna Cotruș a insistat: cui să lase restul? O bibliotecă uluitoare, pentru secolul al XXI-lea al literaturii. Am negociat cu directorul Bibliotecii Universității, un om extraordinar, și am trimis-o acolo. Dar directorul s-a schimbat și nu s-a mai permis accesul la Biblioteca lui Ovidiu Cotruș. A dispărut? Mai e încă? O fostă studentă de-a mea a vrut să-și facă doctoratul cu o teză despre Alexandra Indrieș. Jurnalul ei era la Biblioteca Universității. N-a putut să-l ia... fiindcă era nevoie de autorizația urmașilor ei. Urmașii nu mai erau. Și? Ce va fi cu bibliotecile urmașilor? A dispărut biblioteca Teatrului Național, au dispărut bibliotecile comunelor în care am fost profesor. Îmi caut la Biblioteca județeană cărțile mele apărute în ultimele decenii – nu sunt. Pot privi cu melancolie la cărțile mele, încerc să le dau la o bibliotecă din oraș. N-au loc. (...) Eu cred în literatură. Dar cei de după noi?”. Sunt cuvintele reputatului critic și istoric literar timișorean Cornel Ungureanu, trădând o profundă neliniște, vădite regrete și multă tristețe privind soarta viitoare a cărții.

Este de notorietate faptul că toți cei care ne-am născut în zodia cărții tipărite avem plăcerea răsfoirii unei publicații, a foșnetului paginilor, a mirosului de tuș tipografic. Viteza schimbărilor la care asistăm astăzi și vigoarea numeroaselor transformări ne obligă energic să ne adaptăm la ceea ce se întâmplă. Accesul instantaneu la internet, laptopurile, note-book-urile, telefoanele 5 G, e-book-urile, toate acestea conduc imperativ la modificarea comportamentului, inclusiv a deprinderilor de lectură.

Chestiunea raportului dintre social-media și cartea tipărită se poate reduce la una mai simplă, respectiv la problema raportului dintre „a citi” (în sens clasic, adică a parcurge un text tipărit pe o pagină de hârtie în ordine succesivă de la stânga la dreapta) și „a privi” (a percepe simultan, în toate detaliile ei, o imagine, pe ecranul unui gadget). În cazul lui „a citi”, suntem în Galaxia Gutenberg, iar în cel al lui „a privi”, suntem în Galaxia Steve Jobs și Bill Gates. În zilele noastre, deocamdată, navigăm în ambele galaxii, cu destule avantaje, fără a putea ști care va fi parcursul și dacă după o posibilă intersecție o galaxie o va înlocui definitiv pe cealaltă.

Internetul a schimbat lumea într-un mod pe care nimeni nu l-ar fi prevăzut în urmă cu câteva decenii când a fost inventat. Nu a schimbat doar felul în care comunicăm sau ne informăm printr-o „democrație a distribuției”, cum a numit-o Om Malik, ilustru specialist al tehnologiei Web, dar a influențat într-o proporție considerabilă și tabieturile noastre zilnice, conceptele de bază ale intimității, al anonimatului, regulile dezbaterii publice, responsabilitatea morală și participarea politică. Este bine cunoscut faptul că platforme precum Twitter și Facebook sunt sursele de informație preponderent preferate. Internetul oferă astăzi posibilitatea de a deveni scriitor sau jurnalist, adică de a scrie și a posta propriul tău conținut online pentru o audiență extrem de numeroasă și eterogenă, oricine putând să-și deschidă un cont pe o platformă online, persoane necunoscute, fără o pregătire prealabilă, fără cunoștințe recunoscute, devenind personalități ale spațiului public într-un timp foarte scurt.

În ciuda mării diversități de aspecte pe care social-media și societatea informațională le implică generând o impresionantă varietate de exprimări și poziții, părerile celor care scriu cu adevărat par a converge într-o predominantă cvasiunanimitate spre aceeași teză optimistă: în contextul tuturor

schimbărilor lumii, literatura va dăinui, ea ținând de însăși ființa umană în tot ceea ce are ea mai pătrunzător și specific. În realitate, social-media constituie un puternic motor de promovare, cititorul putând descoperi cu ajutorul său literatură cu adevărat de calitate, site-uri culturale care difuzează lansări și cronici avizate ale unor volume. Și foarte important de menționat este de menționat este faptul că timpul de receptare este un factor însemnat care conferă un mare avantaj binomului literatură-public. Și nu trebuie omisă mențiunea că în social-media au apărut bloguri admirabile, site-uri, reviste și grupuri care discută literatură de mare clasă.

Desigur, democratizarea digitală nu se concretizează doar în efecte nocive, cum susțin scepticii și pesimiștii de serviciu, în opinia cărora social-media și societatea informațională vor reuși să ucidă literatura. Foloasele pe care le implică sunt evidente: aflăm cu rapiditate un nou titlu, avem la dispoziție o mulțime de recenzii (unele probând reale calități de critică literară), descoperim în mod fericit un scriitor chiar dacă am ajuns la el de la un citat greșit, toate acestea îndreptățindu-ne să nu ne facem mari griji legate de varianta suportului.

Sunt voci care relevă părerea că social-media și societatea informațională oferă literaturii oportunități noi, în primul rând, posibilitatea de a ajunge la tot mai mulți cititori, iar apoi, constatarea că îi sporesc bogăția tematică, aceasta pentru că literatura se contaminează de la tot ce există în lume. Unii cred că pericolul vine din altă parte, anume că oamenii vor citi mai puțină literatură deoarece social-media le va răpi toată atenția, ceea ce este un neadevăr de necontestat, întrucât cei preocupați și pasionați de a citi literatură vor citi mai mult și mai diversificat, beneficiind de o largă deschidere spre zone înainte necunoscute sau inaccesibile. Noul context reprezintă neîndoielnic o abundență în care valoarea există împreună cu non-valoarea, în același plan, motiv pentru care se impune necesitatea stringentă de a ne dezvolta capacitatea de selecție, spiritul critic și discernământul.

În fapt, azi asistăm la propagarea literaturii pe câmpul vast al erei postmoderne marcată de incredibilele ipostaze ale tehnologiei de ultimă generație. Este lesne de apreciat că am intrat deja demult în era digitală. Totul poate fi astăzi scanat, stocat, arhivat în tot felul de fișiere și spații virtuale uluitoare, astfel că putem afirma chiar că literatura își are un aliat imprezvizibil în lumea dezlănțuită a Androidului, în condițiile în care interacțiunea dintre cultură, sub toate formele ei, și tehnologie devine, neîndoielnic, vitală.

Cartea în format clasic (file tipărite legate între coperti, lectură liniară și succesivă, bloc de text alcătuit din cuvinte îmbinate sintetic, deci cu o coerență logică și cu referințe recognoscibile) a dominat câteva mii de ani cultura umanistă în spiritul libertății, inclusiv a celei hermeneutice. Astăzi, digitalizarea progresivă, expansiunea imaginii și posibilitatea de a percepe și găsi orice la distanță de un „click”, într-o hiper-realitate cu ramificații infinite, a modificat fundamental funcționarea întregii culturi. Dacă în trecut omul se adâncea în sine cu orice text citit, progresiv și liber în mișcare (adică în mecanica ușor repetitivă a unui „de la stânga la dreapta”), omul din zilele noastre percepe simultan, cumulativ, cu prețul unei superficialități operabile pe termen lung. Nimic nu este, totuși, din start regretabil și nimic nu se pierde iremediabil. Ceea ce nu înțelegem sau nu acceptăm nu e neapărat ceva rău, e doar „altceva”, astfel că nu trebuie să ne încercem nostalgiile câtă vreme traversăm, inevitabil, un timp în care totul se schimbă uimitor de repede. În ce privește procesul de generare a literaturii, adică scrisul, pur și simplu, constând în tastarea succesivă a literelor într-un sistem de semne coerent, recte limba, care descrie o secvență a imaginației, constatăm că nu s-a pierdut mare lucru, doar s-a schimbat materialul, nu esența. Astfel, deocamdată, ne simțim bine și când „privim” și când „citim”.

În fine, în susținerea optimismului pentru viitorul literaturii și cărții tipărite în contextul coexistenței celor două modalități, se cuvine menționat un eveniment încheiat recent, Târgul de carte Bookfest 2023, desfășurat la București. Concluzia unanimă a participanților este că piața de carte din România rămâne suficient de dinamică și interesantă, capabilă să atragă numeroși cititori cu o mulțime de titluri noi și fascinante, începând de la cele pentru copii și adolescenți și terminând cu cărți de ficțiune și non-ficțiune, poezie și proză contemporană pentru adulți.

◆ LIVIU PENDEFUNDA

Zodiacul și destinul liric

*Ce înseamnă acel nenorocit „Nevermore”?
În fond acest „niciodată”, intraductibil...
Știam de mult acest monoton „Nevermore”,
Spune-mi numai ce-nseamnă în accepția lui modernă...
„Totdeauna”, strigau atunci, inspirat, să restabilesc echilibrul,
Iată, corbule, sau cobe, sensul adevărat, răscolitor!¹¹*

Arta magicianului de cuvinte comportă un mesaj al sufletului său, dăruire, înverșunări și speranțe, în căutarea de sine dar și sentimentul sacrului pentru cei rămași între paginile cărții. *Ochiul Orb / nu este decât un text/ ilizibil.*¹² Să nu uităm simbolul ochiului din triunghiul sacru, cel definind spiritul universal, inițiativ care receptează, focalizează și reverberează în plan temporal și spațial. Ceremonialul pe care îl solicită ochiul care nu e ochi, atoateștiutorul și atotputernicul destin, e ritualul străvechi de cunoaștere și înțelegere.

*Ochiul Orb e atunci când
privirea se rupe de creier, se smulge din
carne, se dezlipește din arcade;
golit de orice gând greoi de lut,
singur, plin de el însuși,
atotcuprinzător,
sorbind materia lumii ca un burete sau
trecând printre lucruri ca o rază invizibilă.¹³*

Și Zeul a făcut Zodiacul, în armonie cu ciclurile naturii..., scria în *Hermetica* Sir Walter Scott, și continua afirmând că a creat o mașinărie secretă (sistemul stelar), strâns legat de destinul inevitabil și fără greșală, căruia i se supun toate cele ale vieții omenesti... Tot el afirmă că Făuritorul Universului a conceput ca Osiris și Isis să dea pământenilor riturile care respectă sacrele puteri ale cerului. În felul acesta templele au fost sacralizate și toate lucrurile de pe pământ sunt de atunci sub controlul aceleiași "mașinării". Eu cred că scriitorul a înțeles prea bine că întreaga creație materială, deci și mașinării sunt sub puterea Cuvântului.

Dacă vechii babilonieni și caldeeni știau că există o corespondență între fenomenele cerești, între stelele fixe (planete), soare, lună și pământ și evenimentele lumii umane, mitologiile au asociat eroii și zeii cu legile hermetice. Principiul corespondenței a condus la teoria transferului puterilor celeste către muritori. Originea teologică, însă, nu restrângea gândirea la funcții ale unor legi naturale și impersonale ci dezvolta acestea ca acte conștiente ale ființele cosmice ce influențează intenționat omenirea. Transferul ideatic spre astrologie l-au făcut filosofii, scribii templelor, preoții prin citirea în stele. Un fatalism insurmontabil a condus pentru mulți chiar la nesiguranța propriei libertăți de gândire. Predicții, profeții au dominat de atunci lumea. Astrologii moderni realizează că noi putem în multe circumstanțe să ne

¹¹ Marin Sorescu, *Nevermore*, Astfel, 1973

¹² George Vulturescu, *Tratat despre Ochiul Orb*, 1966

¹³ Id.

impunem în fața forțelor planetare. În umbra unei ere a credulității în superstiții, gândirea sumeriană pare a se alinia științei contemporane. Și totuși orice om inteligent nu se poate îndoii de anumite influențe pe care cerul le are asupra ființelor terestre. Soarele și luna interacționează cu pământul și oceanele și subtil toate au un efect obiectiv asupra sistemului nervos uman. Luna influențează nu numai ciclurile vieții ci și transmisiile axonale și sinaptice, influențele gravitaționale modifică viața tuturor regnurilor. Dar efectele cele mai pregnante depășesc limitele științei obiective și se evidențiază prin intermediul artei subiective. Intuiția, capacitatea rațională de gândire nu sunt suficiente pentru a explica influențele cosmice asupra subconștientului uman și a creației. Credința, astrologia conduc indubitabil comportamentul, voința, afectivitatea, realizând filosofic integrarea noastră spirituală și influențând experiențele personale paranormale dezvoltând un anume misticism (după gradul de cunoaștere asumat).

Dragă cititorule, cred în știință, cred în supremația observațiilor științifice obiective și am încredere în acestea, dar... nu pot contesta evidențele unor coincidențe ce nu sunt inexplicabile, dar ale căror explicații depășesc obiectivitatea.

*Cel ce nu s-a rătăcit încă
înseamnă că nici nu a plecat pe drum.
Studiul risipește ignoranța și conduce spiritual
la cunoașterea tuturor lucrurilor.¹⁴*

Prin zoe și diakos, adică viață și roată în limba greacă, defineam în Europa civilizațiilor mediteraneene o lume caldeeană, mișcarea perpetuă ca într-un cerc a constelațiilor cerești în decursul anului. Roata vieții e simbolul calitativ al trecerii noastre în timp. Constelațiile, așa cum magul ne avertiza într-o prelegere anterioară, influențează existența noastră. Galaxiile înseși sunt spirale în spațiul prin care noi ne inserăm pentru a prinde un braț galactic, o stea hărăzită și plină de divin, o divinație sau o imprecuație în viața terestră a sufletului.

Cu toate că în ultimele secole creștinismul are grijă să îndepărteze orice considerație privind conștienta sufletului uman ca posesiune materială de trecere în nemurire activă, asocierea cu cei doisprezece apostoli, el introduce în centrul roții figura lui Cristos, înlocuind tradiția astrologică cu un concept teologic. Astrologii recunosc în zodiac un element masculin spiritual și unul feminin material, iar personajul central ține în mână soarele și luna. Luminatorii spațiului creștin depășește pe cei ai timpului, amintind de sublimile interpretări temporale ale înscrisurilor din continentul Mu, ale Atlantidei, incașe, mayașe, uigure, egiptene, preluate și de gnosticismul relevat în diverse ipostaze mai apropiate istoriei recente. Spiritismul prezent în diferite țări sau spiritualismul așa numit în America de Nord și părți din Europa înlocuiesc deficiențele doctrinelor creștine nu numai afirmând că sufletul este o entitate a conștientei dar și faptul că divinul se manifestă prin comunicare inteligentă prin arcul reflex noetic și după separarea sa de trup la fel ca în timpul vieții pământene. Ceea ce nu pare chiar o antiteză față de doctrinele teologice. Ceea ce întărește gândirea științifică că acest sine interior este o conștientă mistică ce servește mintea și iluminează inteligența în sens subliminal, subconștient, dacă vreți. Frățiile creștine, multiple în esență, au această înțelegere mistică și dezvoltă hermeneutica funcțională a vieților noastre. Dialectica legăturii dintre Dumnezeu și om are o înaltă semnificație din acest punct de vedere. Conexiunea eului cu divinul constituie condiția de bază a expresiei gândirii noastre asociată cuvintelor, așa cum le auzim și concepem noi, lumini ghidate în mod propriu de bărbații și femeile lumii.

¹⁴ Nu știi cine a spus-o prima oară, dar este o aserțiune fascinantă.

*Păstrez în suflet nemurirea
Și simt luminile din jur
Cuvinte iscodite să răsară
Dintr-un neant atât de pur
Ce-mi eludează știrea.*

*De unde vin cuvinte
Din care amalgam de raze
Din care sunet de vioară
Când în adânc de cer și oaze
Nu mi le-aduc aminte?*

*Sunt șanse să nu știu:
Sunt mag?, sunt un aed?
E dimineață sau e seară
Sint o gândire ce n-o cred
Sunt dincolo și totuși viu.*

*Legat în taină și-antiteză
Mă zbat izvor de-nțelepciune
Ce trece iarnă ca și vară
Și scriu în dor și în minune
Micul fragment de cateheză.*

*Poet de sunt, e doar menirea
Primită într'un loc ascuns
Și care fără mine e hoinară.
Scriu despre răs și despre plâns.
Păstrez în suflet nemurirea.¹*

Și atunci artistul, magul cuvintelor, aedul, poetul zilelor noastre, definește o privire deasupra materiei, în spiritul tainic al exprimării. Experiența liricii are un aspect divin mai important decât comprehensiunea intelectuală obișnuită a doctrinelor. Ea comunică materializarea ideilor mistice. Poetul nu e numai un versificator, ideile lui vin din lumina sinelui interior ca o personalitate secundară, divină, atotputernică în înțelepciune și nemuritoare. Sinele este o voce, o inspirație numită de religie conștientă și care în rosicrucianism este mistică pură. Poemele de care m-am sprijinit efectiv pentru a-mi demonstra gândirea surprind adeseori fața întunecată a însingurării, uneori încărcătura sa de angoasă și derută, elementele cosmice și cele lumești solidarizându-se într-o rețea metaforică a câmpului semantic. Pentru a reveni, acestea sunt reperele atitudinii contemplative ce delimitează configurația specifică a imaginarului poetic. Totul ia forma călătoriei rătăcitoare a pelerinajului spre o țință îndepărtată, nebuloasă, al cărui sens este aparent uitat, precum Cuvântul pierdut. Incertitudinea, dezorientarea, uneori resemnarea se îmbină sub influență astrală cu tentativa de a destrăma izolarea egolatră, de a ieși din sfera pasivității ocrotitoare, în întâmpinarea riscului existențial.

Cu ochii deschiși, în lumina usturătoare a lămpii,

¹ *Maestrul interior*, Falii 9, TimpuL 2011

*cu viața mea trecătoare, arzând ca un filament înroșit,
cu puțină, poate, viclenie, cu dragoste, chin și lacrimi,
cu nesomn și sete care se asprește spre miezul nopții.*

*Nu mă lăsa să adorm, ține-mă treaz lumină
a zodiei mele. Gemenilor, înfingeți-mi ace în carne,
nervii mei, fiți frânghii întinse pe care se cațără,
în munte, un alpinist.²*

Ei, bine, conștient/ inconștient, avem două hemisfere cerebrale, una obiectivă, independentă, masculină, logică, verbală, dominantă, sediu al liberului arbitru și cealaltă subiectivă, dependentă, feminină, fertilă, emoțională, nonverbală, stocând memoria – iată caracterizarea științelor moderne pentru a explica suportul sufletului și spiritului, legătura lor cu natura înconjurătoare. Dar binaritatea creierului uman nu este pentru mine decât tangență în înțelegerea trecerii dincolo de moarte a ceea ce omul a primit la naștere. Poate că *ba*-ul și *ka*-ul egiptean reflectă cel mai bine ceea ce azi se poate demonstra științific. Și cu toate acestea, mintea conștientă este conținută în inconștient. Mentalul pe care-l considerăm definitiv pentru om nu are formă proprie, o personalitate sau sistem de valori subiectiv decât prin intermediul matricei mnemice a inconștientului. În lipsa acestuia și a amintirilor el este gol și tern ca o coală de hârtie nescrisă. Precum *ba* anima pe *ka*, conștientul animă inconștientul latent, o simbioză perfectă și benefică reciproc. *Ka* poate fi privit ca un site web în neant ce se poate deschide și accesa de câte ori vrem noi dar nu este proprietatea noastră absolută. Poeții au văzut această transfigurare, au simțit trecerea succesivă a influențelor cosmice și lupta dintre materialul genetic al omului cu predestinarea informațiilor.

*Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună;
Plinului pântec așa îl cânta într-o noapte cu lună,
Trăsnete reci de furtună vedea cum în zare detună.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună.
Ea mai vedea cum în șa voi sălta împreună
Cu îndrăzneța fecioară-a pământului, brună,
Și-n goană nebună vedea de pe-atunci cum răsună
Tropotul lung și mere al galopului meu.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
Și că-s menit să înving veșniciei și genună
Dar nu știa că pe-atunci că-n mine-o să pună
Suflet prea grav și răsunet prea slab, că adună
Abur de vis și de boală ce-ar fi să răpună
Tropotul lung și mere al galopului meu.³*

Ceea ce nimeni însă nu a exprimat artistic este că Logosul este informația primordială, iar Duhul Sfânt este cu siguranță *ka*. Egiptenii reprezentau reunirea celor două entități gnoseologice în *akh*, ca înger nemuritor, strălucind de lumină, după experiențele inițiatice energetice ale universului. *Căci cuvântul lui Dumnezeu e viu și lucrător și mai ascuțit decât orice sabie cu două tăișuri, și pătrunde până la despărțirea sufletului și duhului.*⁴ Spiritul este definit ca duh. Dacă sufletul se regăsește în inconștient determinând acțiunile trupului, în cel de-al doilea arc reflex, iată locul în care ele interacționează cu Dumnezeu. Inconștientul nu

² Adrian Popescu, *Șoimul*, O milă sălbatică, Cartea Românească, 1983

³ Nicolae Labiș, *Biografie*

⁴ Noul Testament, *Epistola către evrei*, 4:12

intervine literal, rațional, nu gândește și nu comunică precum conștientul. El se manifestă prin metafore, simboluri, imagini, gesturi, este artistul însuși. Comunicarea lui este visul, informații generate din profunzimea lui. Miturile pe care le-am descris⁵ urmează aceleași reguli, fără să descrie imagini literale a ceea ce vor să comunice redând mesajul metaforic prin analogii, simboluri, imagini sau gesturi, mesaje al căror înțeles trebuie interpretat.

Mii de ani, oamenii au crezut că sufletul desprins de trup se eliberează de personalitate, de identitatea de sine a individului cu toate simpatiile, antipatiile, speranțele, visele, grijile, temerile, suspiciunile, pasiunile, ideile și abilitățile sale și într-un alt trup nu-și mai reiau experiențele dobândite cu dificultate. Nimic mai absurd dacă e să ne gândim la Swedwnborg, Cayce, Steiner, Daskalos ș.a. care împart în astral și mental, psihic și noetic sufletul și spiritul care ne coordonează. Prin intermediul acestora putem privi în lumea de dincolo. Dincolo de timp și spațiu există contopire în Ființarea Absolută (Dumnezeu), Cel manifestat în Cristos Logosul și Sfântul Duh.⁶ Și atunci, dacă spiritul este nemuritor, cel salvat de Isus este sufletul și într-adevăr, profeția biblică pentru Ziua Judecării de apoi se referă la contopirea oamenilor cu elementele fundamentale ale lumii,⁷ ceea ce poetul, supus stelelor, universului ce îi definesc destinul relatează în scrierile sale.

Deși poetul spune:

*E-atâta liniște și-atâta nemurire
În pietrele ce nu știu să respire.⁸*

De fapt el acceptă existența imortalității, a incorporării luminii într'un regn ce face parte pură din elementele primordiale ale universului, despărțite spre a constitui o zi importantă a genezei. Și astfel predestinarea, imprecizia, influența zodiacală de care ne amintește cuvântul preoților aflați pe cea de-a șaptea treaptă a ziguratelor sunt și azi oglindite în creația artistului.

⁵ prezentat pe larg în *Dogma sau libertatea gândirii*, Junimea, 2007

⁶ Atteshli Stylianos, *The Esoteric Teachings*, Nicosia, Herausgeber, 1992

⁷ Ziua Domnului va veni ca un hoț. În acea zi cerurile vor dispărea cu vuet, stihilele încinse de foc se vor topi, iar pământul și înfăptuirile lui vor arde. – *A doua scrisoare a Sfântului Petru* 3:10.

⁸ Emil Brumar, *Idilă*, Dulapul îndrăgostit, Cartea Românească, 1980

◆ BRÂNDUȘA SILVIA CHELARIU

„Memento pentru trecut”

Poezia lui Costică Ciocan, din recentul volum *Memento pentru trecut* (2022) ilustrează o pendulare permanentă dinspre exterioritatea sinelui înspre adâncurile percepției sufletului uman și invers, dinspre senzații și trăiri înspre lumea în care viețuim.

Observațiile lirice ale poetului ne uimesc uneori prin tandrețe, așa cum se întâmplă în poemul în care omul se uită spre pisoiful negru și întreg orizontul pare că i-l acoperă ființa mică, nostalgică după viața liberă pe care o avusese înainte. Motanul toarce și „vibrațiile pieptului său acoperă sunetul de fundal al orașului”. Intrând cu mintea și cu sufletul în lumea pisicească, omul se întreabă dacă tot confortul pe care i l-a creat nu echivalează cumva cu o închisoare... Alteori, meditațiile poetului duc spre o exuberanță carnavalescă, așa cum se întâmplă în poezia „Masca”. Lumea pare că trăiește nu numai în dosul măștilor, ci devine ea însăși o uriașă mască, într-o varietate de forme și culori, care nu au darul de a ne înveseli, ci mai degrabă, de a neliniști. Asta pentru că avem și o „mască a unui Dumnezeu absent/ Un Dumnezeu cu o mască”, zeitate care are darul de a multiplica la infinit acest accesoriu care ne protejează de lume, dar și de noi înșine, într-o fugă permanentă de adevărata noastră esență.

În „Memento pentru trecut”, poem care dă și titlul volumului, omul trăiește paradoxul de a constata că nu este proprietarul trecutului, pe care nu-l poate „programa”, ci doar al viitorului pe care-l poate planifica, folosindu-se de un smartphone. Versurile degajă un sentiment de fatalitate față de inexorabilul „a fost”, pus în legătură cu melancolia stării lui „oare ce va fi?” La un moment dat însă, nu mai există o delimitare clară între „a fi și două fețe”, pentru că ființa umană este prinsă în jocul trecutului și al viitorului iar omul simte că își „va pierde mințile” și re trăiește „același sentiment de disperare” atunci când conștientizează că e prea puțin stăpân pe propria existență. Incapacitatea telefonului de a programa trecutul este, de fapt, drama omului de a nu putea trăi timpul decât în secvențialitatea lui liniară.

În alt poem, lucrurile poartă amprenta celor care le-au frecventat/le-au folosit. Materia se contaminează de sentimentele, emoțiile și cuvintele celor care au stat în preajma obiectelor. „Canapeaua”, de exemplu, e plină de „minciunile, adevărurile și aiurelile” pe care le-a auzit, iar degradarea la care proprietarul o supun, lăsând-o în soare sau în ploaie, nu face decât să-i arate că ecoul a tot ce s-a petrecut vreodată reverberează neîncetat în sine, dar și în afara sinelui, în afara lucrurilor care au fost martore la ceea ce s-a petrecut.

Dorul și dragostea sunt sentimentele pe care le transmite cu putere poemul „Tatăl”. Fiul are amintirile întregi, din prima zi a nașterii sale, de când tatăl l-a luat în brațe pentru prima dată. Își aduce aminte de cămașa lui înflorată, de zâmbetul, de respirația, de gesturile lui, de atmosfera caldă de acasă, în care fiul și tatăl aveau lumea lor minunată. Tatăl îl inițiază pe copil în tainele cunoașterii iar copilul are impresia că lumea pe care i-o prezenta părintele prindea contur în chiar clipele acelea de grație, unice și pline de sens. E un poem-declarație de iubire, care se sfârșește cu un „iartă-mă” încărcat de dor și de regrete pentru toate lucrurile care nu au putut rămâne în memoria afectivă a adultului care privește retrospectiv copilăria.

Poezia lui Costică Ciocan derulează un aparent fir narativ, care trebuie decodat cu grijă pentru a vedea cum se țes în sufletul autorului traseele gândurilor și ale sentimentelor declanșate de spațiul pe care-l frecventează, de lumea în care trăiește. Imaginile ne impresionează de cele mai multe ori prin simplitate (e doar aparentă) „Revin săptămânal în apartamentul pe care l-am vândut recent/unor cetățeni spanioli”, altele prin valențele metaforice „Noaptea își ia tributul /cu dinții de stele și mă ademenește în vis”. Autorul vrea să ne inițieze într-o lume în care putem vedea străfulgerări ale frumuseții, ale uimirii ale spaimei de necunoscut, ale dorului și ale nostalgiei, numai în măsura în care suntem atenți la aceste vibrații subtile ale cotidianului în care trăim.

◆ ZORIN DAICONESCU

Romulus Moldovan și câmpul tactic al poeziei

Romulus Moldovan ne semnaleză ancorarea într-un univers liric solid – cel a mărturisirii. Dacă este o opțiune fundamentală sau o declarație de solidaritate într-o societate fragmentată și contradictorie este o întrebare care privește mai degrabă viața personală a autorului, în vers găsim doar fermitatea ritualică prin care încearcă să se autodefinească în lungul șir al poezilor. Odată stabilită această profesiune de credință care îl include în grupul conservatorilor, începe pariul cititorului cu sine însuși – în ce măsură avem de-a face cu o poezie programatică și cât de prezente sunt ispitele unei modernități care nu poate fi neglijată nici în ipostaza timidă propusă de autor.

Această linie de demarcație, o adevărată tranșee, denotă discreție și nu conformism. Cum se traduce această sfilă poetică în registrul estetic? O dovadă de respect față de maestrul care întâmplător se dovedește mai rebel decât învățăcelul? Autoflagelare, penitență printr-un regim estetic de austeritate impus versului? Fiecare întrebare duce la mai multe răspunsuri, un păienjenis care amenință să destrame poezia până în punctul în care aceasta totuși, rezistă. În cele din urmă un test de perseverență din care răsar vlăstarele unor tensiuni suprimate și ulterior sublimite.

Cititorul se confruntă cu o poezie distribuită pe două planuri: cel al memoriei și cel al unor concepte spirituale, interogate sau afirmate, infailibile și izbăvitoare. Un eșafodaj pretențios ca o probă de examen, o demonstrație de voință și de autodisciplină.

Conceptul de morală integrat memoriilor individuale se referă la modul în care amintirile personale sau colective pot influența și modela sistemul nostru de valori și etică. Aceste amintiri pot fi legate de traume, evenimente fericite sau experiențe unice care i-au marcat profund pe oameni.

De exemplu, o persoană care a trăit în timpul războiului poate dezvolta o viziune morală puternică despre violență, pace și libertate în urma acestor experiențe traumatice. Aceste memorii puternice pot influența deciziile și acțiunile noastre, ajutându-ne să formăm un sistem de valori personal. În același timp, este important să ținem cont că aceste amintiri nu ar trebui să fie singura sursă de moralitate și că există diferențe semnificative între experiențele indivizilor – asta în măsura în care intenționăm să stabilim o normă după demersul poetic simbolizat de mâna ridicată povățuitor într nori.

Însă Romulus Moldovan este unul dintre poeții care (mai) ia poezia foarte în serios. Nu se mulțumește doar să lase impresia că tonul grav aparține sintaxei poemului, el chiar se confundă cu rigorile programatice fără cea mai vagă umbra de ironie. Nici pentru o clipă nu-i trece prin gând că arta poate fi un joc așa cum avea să spună Schiller cu secole în urmă. Nu răzbate în aceste versuri nimic din lejeritatea lumii post: post-adevăr, postmodernism și probabil, post-poezie.

Cititorul poate să se simtă constrâns la un moment dat, obligat din respect pentru ritual să se descalțe și el înainte de a pune piciorul pe covorul sacru.

◆ HELENE PFLITSCH (Germania)

Mamă de probă

Mamă de probă! Așa a prezentat-o Tavi pe femeia așezată pe singurul fotoliu din cameră. Avea buze cărnoase, acoperite cu un strat gros de ruj roșu, roșu atât de aprins încât îți zgândărea irisul privindu-le. Cutele din colțul gurii păreau mai degrabă ale unui rânjet prevestitor de rele, decât ale zâmbetului de întâmpinare.

Alma a încremenit un moment în catul ușii, ca apoi să facă un pas înapoi, ca și cum ar fi pășit cu tălpile goale pe cărbuni încinși.

Și-a privit nedumerită tatăl. „*Ce e aia, mamă de probă și ce e cu bucuria aia exuberantă pe fața lui,*” părea că se întreabă.

Sigur, bărbatul avea întotdeauna desenat pe față un zâmbet larg, întins până la urechi, dar de data aceasta era altcumva. Până și ochii îi erau diferiți. Aveau în ei niște vâpăi pe care nu le mai văzuse și, habar nu avea de ce, în loc să o liniștească, au speriat-o.

– No, ce te sperii așa? E doar o femeie. Fii politicoasă și urează-i bun venit în casa noastră, a îndemnat-o el.

Ea prinsese însă rădăcini și bărbatul a fost nevoit să o ia de mână și să o tragă, pur și simplu, până în fața femeii.

De acolo, de la un lat de palmă depărtare, buzele ei păreau brazde din care fășneau făclii.

Alma a închis ochii strângând puternic pleoapele, pregătindu-și pumnii pentru atac. Știa, din experiența primită în urma numeroaselor „lupte” cu băieții din cartiere, că trebuie să găsească momentul potrivit ca să lovească fatal. În așteptarea lui, și-a încordat auzul.

A surprins vag glasul, unul mios, dintr-acela ce-i displăcea. Îi promitea că va avea grijă de ea și de Adi.

Angajamentul ar fi trebuit să o relaxeze, să o bucure chiar. Nu se întâmplă, însă, nici una, nici alta. Ba, pumnii se strânseseră mai tare, atât de tare încât unghiile netăiate i se înfipseseră ca niște sulite în carnea fragedă. Durerea îi blocă resortul ce mai că fusese pe cale să se declanșeze și să-i împingă mâna spre nasul femeii. Nu i-l vedea, dar știa că trebuie să se afle deasupra botului în flăcări.

– N-avem nevoie de ea, șuieră nervoasă printre dinți.

Se întoarse brusc și se făcuse nevăzută.

Bosumflată, se așeză pe piatra de la cișmea cu privirea fixată pe vârfurile tenișilor chinezești. Îi primise cadou la începerea școlii. Era foarte mândră de ei. Aveau calapodul fin, erau roz, nu se comparau cu grosolanii teniși românești, bleumarin.

Culoarea nu reuși, de data, asta să o bine dispună. Imaginea femeii cu bot de rață nu îi ieșea din cap și încercă să găsească o motivație pentru gestul tatălui ei. Avusese doar cu puțin mai mult de cinci ani când începuse să o laude pretutindeni că e matură și responsabilă, în stare să aibă grija ei și a lui Adi. La nevoie, chiar și a maică-sii.

Acum avea opt! Nu își amintea să fii făcut ceva atât de greșit, ca să-i zdruncine până într-atât încrederea, încât s-o pricopsească cu o femeie necunoscută pe cap.

Vocea Paulinei o sperie. De furie, nu o văzuse lângă cișmea. Sau cine știe, poate doar atunci apăruse. Se așeză alături și îi cuprinse umerii protector.

– Ce-ai pățit? o întrebă încetișor.

Fata nu-i spuse motivul supărării. Își lăsă doar capul pe pieptul voluptos. Respirația femeii, îngreunată de grăsimea ce-i acoperea într-un strat consistent inima, i-l legănă lin și pleoapele îi deveniseră grele. Înainte ca ele să îi cadă ca o perdea groasă peste ochi, văzu pantofii tatălui și dunga pantalonului gri.

Îi călcase pantalonii cu o seară înainte, cu fierul de călcat electric al vecinii Giurgioaie, singura, din toată adunătura aceea ce ocupa camerele mai mari sau mai minuscule ale lungii clădiri, care avea așa ceva. Ceilalți se foloseau de unul în care ar fi trebuit să pună cărbuni încinși și, cum nu aveau, îl încălzeau pe ochiul de la aragaz.

Tavi se arătase extrem de mulțumit când văzuse dunga pantalonului atât de perfect făcută, încât tăia. Ca niciodată, o răsplătise! Îi dăduse doi lei. De-ar fi știut, că pantalonii ăia îl vor face țanțoș ca un cocoș, nu s-ar fi ostenit de fel și s-ar fi lipsit de mărunțișul lui. Ba poate, nici nu s-ar fi căznit să împrumute fierul. Ar fi călcat cu cel greu pe care abia putea să-l ridice și l-ar fi lăsat pe cracul pantalonului destul timp ca forma lui să se imprime aidoma unei ștampile.

Își strânse pleoapele tare! Nu voia să-și vadă tatăl, nici să-i vorbească. În momentul acela, îl ura. Se ghemui mai mult în brațele femeii. Acolo se simțea în siguranță.

Probabil Paulina i-a făcut vreun semn bărbatului, sau i-a spus ceva doar din vârful buzelor, că Alma auzi un șuierat, așa, ca și cum un șarpe s-ar târâi printre pietricelele din fața ușii lor, și simți că el plecase.

Se lăsase liniștea! O liniște adâncă, nefirească pentru locul acela, dar care acum, o simțea ca o binecuvântare.

– Vrei să fii bunica mea? întrebă după o vreme în care aproape adormise sub mângâierile mâinii.

– Hmm, nu pot fi bunica ta.

– Dar ești bătrână, insistă ea, asemuind-o pe Paulina cu poza bunicuței din abecedar.

În ziua aceea învățaseră litera B și tovarășa învățătoare îi pusese să povestească despre bunicile lor. Ea și Adi nu prea avuseseră ce să spună. Ei aveau doar un bunic, pe care însă, dacă îl văzuseră vreodată, trebuie să fii fost foarte mici, căci nu își mai aminteau de el.

– Bine, dacă tu vrei, pot să fiu bunica ta, se răzgândi femeia.

Alma bănuie, că femeia a zâmbit, fiindcă tonul vocii era schimbat.

– Ai vândut azi toate florile? schimbă fata brusc firul conversației.

– Le-am vândut. Nu au fost prea multe.

– Vrei să îți aduc deseară altele? Garoafe! Vrei garoafe?

– De unde să îmi aduci garoafe?

– Au pus azi în centru, la statuie, o mulțime de coroane și, în niște vase mari, buchete de garoafe.

– Nu poți să iei de la statuie flori!

– Pot! Eu pot! Vrei?

Femeia ezitase cu răspunsul. Îi trebuiau flori, dar nu ar fi vrut să o expună pe fată la cine știe ce belele. Buzunarele goale o determinaseră, în cele din urmă, să îi accepte propunerea.

– Să fii atentă, să nu te vadă careva!

– N-ai grijă! Îi poți spune lui tata să o dea afară pe muierea aia? întrebă repede câștigându-și vitalitatea și țâșnind din îmbrățișare. Îi spui s-o dea afară? repetă rugător, privind-o direct în ochi. Pe tine, sigur, o să te asculte.

– De-aia vrei să-mi aduci garoafe, ca să vorbesc cu tac-tu?

– Și ieri ți-am adus flori. Atunci nu aveam o rață în casă.

– O rață! Ce rață?

– Nu ai văzut muiera? Uite așa are un bot gros și roșuuu, de îți ia ochii. Ce nevoie avem noi de ea? No, dacă nu vrei să te bagi, îi spun eu, continuă fără să mai aștepte răspuns, simțind reținerea femeii. Mi-a zis doar, că-i de probă! Proba s-a terminat. Am hotărât! Nu e bună!

Vorbele spuse de ea însăși i-au făcut curaj și din doi pași a fost lângă ușa casei. În curte tocmai năvăliser ca niște barbari pregătiți să atace cetatea, un grup de copii. Adi nu era printre ei.

Alma și-a întors ochii speriați spre Paulina.

– L-ai văzut pe Adi? Ar fi trebuit să fie de mult acasă.

– E la mine, doarme. Tare mi-e, că a răcit, că era cu mucii în gură și avea puțină fierbințeală.

– Nu e de la răceală. E de la plâns. De când a plecat mama, plânge aproape într-una. Și la școală a plâns, așa, pe nepusă masă, de-abia am reușit să-l liniștesc înainte de a veni în clasă tovarășa. Îți dai seama? Ar fi trebuit să-i spun, că tăntălăul bocește după mama. Ar fi răs toți de el. Oricum răs toți.

*

Paulina s-a ridicat de pe piatră și a început să pompeze apă. În fond, de-aia se găsea acolo, să își umple găleata. Fata îi răpise timpul. Din nou! Așa era ea, proastă, miloasă cu toți ai curții. Nu prea meritau să își piardă vremea cu ei, nu îi dădeau nimic în schimb. Nu, că ar fi așteptat, dar câteodată avea nevoie și ea de o mână de ajutor. Atunci, toți erau ocupați, niciunul nu își aducea aminte de serviciile ce le făcuse.

De câteva luni, de când fotografii se mutase acolo, parcă dăduseră dracii în ea. S-a lipit de copii lui, ca și cum ar fi fost pe bune nepoții ei. Sigur, fata o dibuise și de-aia îi ceruse să-i fie bunică.

„*Prea tare mă implic în viața lor*” se dojeni, gândind că într-o zi se va trezi rămânând cu ei pe cap. Tocmai ea, care fugise întreaga viață de astfel de responsabilități. Nu se măritase, nu își dorise vreodată copii, iar acum... unul dormea pe singura dormeză ce o avea, iar pe celălalt l-a ținut la piept și l-a mângâiat aidoma unei bunici. Dar cum să se sustragă? Băiatul era doar piele și os. Dacă nu ar avea ochii și claia de fân din cap, nici nu ai zice că e pui de om. Fata? Fata avea ceva special, o atrăgea ca un magnet. Era isteță foc și, uneori, îi părea că nu cu un copil vorbește, ci cu o femeie în toată firea. E drept, uneori era băiețoasă, dar nici nu ar fi avut cum să fie altcumva. Îi povestise doar că pe acolo, pe unde locuiseră, nu prea fuseseră fete cu care să-și găsească joaca. Între băieți, ce să învețe? Fotbalul și bătaia. O văzuse de atâtea ori în joc mai aprigă decât toți feciorii din curte la un loc. Avea și pumnul puternic! Îi spărsese doar nasul lui ăla mare, al Popeștilor. ăla, ce era recunoscut de mare și temut bătauș. Dar ea îi venise de hac, deși îi ajungea doar până la gură. „*Lovesc la boșe, la punctul lor sensibil!*”, i-a mărturisit în secret. Taică-său o sfătuisese așa, iar ea a băgat la cap, că doar nu se putea lăsa călcată în picioare de toți netoții, doar pentru că era fată.

I-a spus, că nu-i șade bine unei fete să sară la harță și să împartă pumni în stânga și în dreapta, dar și-a dat sfatul în van. Doar la câteva minute după ce îi ținuse predica, a țâșnit ca un arc între băieți și i-a lungit urechile unuia, care se luase de frate-său. De altfel, pentru el se bătea mai întotdeauna. Când răutățile copiilor se îndreptau asupra ei, era nepăsătoare, dar se aprindea brusc când îl vizau pe Adi.

Copilul era prea plâpând să se apare. Maică-sa, trăind mai mult cu capul în norii ei din aburi de alcool, ridica nepăsătoare din umeri atunci când i se cerea sprijinul, iar taică-său, Tavi, lua totul în răs, nimeni nu-l băga în seamă.

*

Gândul că Adi ar putea fi bolnav îi schimbă planul Almei. *Rața* din casa lor nu mai era importantă, putea sta acolo pe pat și să-i facă ochi dulci tatălui. Va veni vremea să se ocupe de ea, să o dea afară. Acum avea alte treburi. S-ar fi simțit vinovată dacă i s-ar fi întâmpnat ceva fratelui ei.

Îl trimisese singur la terminarea cursurilor spre casă. Nu fusese întâia oară. De fiecare dată avea inima îndoită, îi era teamă de pericolele care l-ar putea paște pe drum, dar nu găsea altă cale. Nu putea să-l ia cu ea pretutindeni și, cu atât mai puțin, atunci când mergea în piață. O încurca acolo. În ciuda sfaturilor, el se trezea vorbind când îi era lumea mai dragă, riscând să fie prinsă strecurând ceapa sau cartofii prin buzunare.

De ceva vreme doar la produsele astea se dădea. Erau mai ușor de luat, dar, ce era mai important, putea face din ele mai multe feluri de mâncare, care să le placă tuturor.

Acum avea în buzunare o ceapă și patru cartofi roșii. Îi plăceau cartofii roșii mai mult decât cei albi, mai ales când avea și puțin ulei și îi putea prăji în el. Erau mai dulci, mai crocanți.

Adi a deschis ochii când i-a simțit mâna pe frunte. Nu era cald. L-a îndemnat să se scoale de acolo, să meargă la ei, să o cunoască pe *Rața*, mama de probă, cum i-a zis taică-său.

Ochii lui s-au căscat mirați. Nu înțelegea nimic din ce îi spunea, ca și cum îi vorbea în altă limbă. A fost nevoită să îi explice de mai multe ori de ce îi spunea femeii „*Rață*”.

– Ce-i aia „*mamă de probă*”? se bâlbâi el.

– No, așa ca o mamă, dar rămâne la noi doar dacă ne place.

– Io nu vreau altă mamă! Io o vreau pe a noastră! De ce nu vine mama? Începu el să se plângă.

– Nu te mai smiorcăi! Înțelege odată, pentru Dumnezeu, că mama nu poate veni înapoi. Vrei s-o omoare tata? Și-apoi, ce folos aveam cu ea în casă? Avea mai tot timpul capul plin și dormea.

– Io o vreau pe mama, repetă el ca și cum nu îi auzi argumentele.

– Chiar nu înțelegi? Dacă vine aici, o omoară tata. Apoi, pe ea o ducem în cimitir, tata merge la închisoare și noi rămânem orfani.

– Ce-nseamnă „*orfani*”?

– Adică, nu mai avem părinți. Nici tată, nici mamă și-o să ne dea statul la tușa Sana, sau la casa de copii. Sau poate nu ne bagă nimeni în seamă și vom dormi sub pod, ca Titi – cerșetorul, cum a zis Paulina.

– Nu-mi place la tușa Sană, nu mă lasă să mă joc cu nimic. Vreau sub pod, cu Titi. Mie nu mi-e frică de Titi.

– Ce prost ești, apucă ea să mai zică înainte să intre în casă.

Rața nu mai era pe pat, se învârtea acum în jurul mesei. De fapt, e impropriu spus, că „*se învârtea*”! Nu se putea învârți și dacă ar fi vrut, masa era sub fereastră, lipită de perete.

Pe masă, erau așezate patru farfurii, fiecare de altă dimensiune și culoare, singurele farfurii pe care le aveau, și oala roșie în care obișnuiau să facă supă.

Fotografal, umăr lângă umăr cu femeia, ținea o mână pe fesa ei. Probabil o ciupise, că s-a auzit un țipăt scurt urmat de un râs strident. Le-au simți prezența și s-au întors spre ei cu o mimică, doar lapte și miere.

Roșul aprins al buzelor femeii o lovi și de data aceasta din plin pe Alma, dar nu își mai închise ochii, ba din contră îi făcuse mari. Lansă din ei fără ezitare săgeți otrăvitoare, care una câte una își atingeau ținta. Se vedea asta după obrazul femeii care, cu fiecare moment trecut, pălea mai tare. Rapid, devenise alb, ca la morți.

Fuseră poftiți la masă cu o voce secătuită, dar copiii s-ar fi așezat și fără invitație. Le era foame! În ziua aceea mâncaseră doar câte un măr acru, pus în mâini la plecarea spre școală de Paulina.

„*Îmi rămân cartofii.*”, gândi Alma adâncind lingura în farfuria cu supă. Era de varză, nicidecum preferata ei, dar a trebuit să recunoască, mult mai gustoasă decât cea pe care maică-sa le-o făcuse

vreodată și, dacă nu ar fi urât-o pe femeia aceea din prima clipă, ar fi putut spune, că mâncarea era chiar delicioasă.

– Acum poate să-și ia valea, i-a zis ea lui Tavi când l-a văzut și pe Adi sătul.

– Cine?

– Cum cine? Ra... Ea!

– De ce? Nu ți-a plăcut supa?

– Nu, minți ea.

– Io zic s-o mai ținem câteva zile, poate, dacă vă cunoașteți mai bine, o să vă placeți. Poate face și o zamă pe sufletul tău.

– Nici o șansă, insistă categoric.

– Hai, tu, fată, măcar până dimineață? se rugă bărbatul, ca și cum fără consimțământul ei, chiar nu avea de gând s-o țină.

Alma nu avea de gând să cedeze, dar Adi o trase insistent de mânecă, așa că înainte de a își mai exprima încă o dată opțiunea, se întorsese întrebătoare spre băiat. Fusese nevoită să se aplece ca el să îi ajungă la ureche. Deși îi despărteau doar 11 luni, ea era cu un cap mai mare.

Șoapta lui îi descreți fruntea. Izbucni în râs și acceptă compromisul. Adi avea dreptate; cu păturile în cap, s-ar putea distra de minune în noaptea aceea numărând ba gemetele femeii, ba ale bărbatului. S-ar ruga amândoi să se desfacă din cuie scândurile patului, care la fiecare mișcare scoteau un scârțâit atât de ascuțit, încât îl auzea și Paulina. Știa asta sigur, doar a auzit-o într-o dimineață dojenind-o pe maică-sa că-și trezește din somn copiii și nu se cădea.

*

Mamă de probă! Îndreptându-se spre statuia din centrul orașului, de unde trebuia să fure flori pentru Paulina, cu gândul la buzele roșii, se întrebă ce îl apucase pe taică-său să o aducă pe femeia aceea în casă. Ea nu avea nevoie de mama ei adevărată, ce ar fi putut face cu una *de probă*?

◆ MIRCEA ȘTEFAN (Cleveland, SUA)

POEME

cântec

după ploaie și vânt
au venit căpriorii
cu ochii lor mari la o cină de taină

amintirile curg și îngheață pe râu
caii în crâng se adapă

aduceți găleți pline cu bulgări de soare
vise și nopți șopotite cuvinte

aici la o masă din lemn
cu pocale și nuci
oare cine trădează

capul lui Mihai Vodă Viteazul

de o vreme în sat
toți copiii pe rând
bat lemnul curat
să se-audă

grâul se smulge greu
cu pământ
să nu piară
e un mov mai deschis peste vară
e noapte
zeul meu Dionis a pornit vânătoarea de șoapte

pot să-ți mai văd chipul
pot să-ți mai fur clipa
acoperit de pământ
nu răsare nimica

tremurată sub stea e o lamă de sabie
capul său a căzut cum a-nceput să ploaie

gravitație

ni s-a întors lumina din fulgere prin apă
caii lunari peste stepe înoată

oprit la o vamă cu înscrisuri avare
am înțeles
nu e loc pentru cine să sape

gravitația e la fel ca pe lună
a venit și nu vrea să apună
a venit cu soldații de mână

dar eu sunt plecat cu o altă corabie
palisade și nori
sub o altă furtună

seara pe Cetățuie

de la Țebea în sus
nori de argint prăvăliți peste prund
mânjii se nasc din sărutul prelung

curge un dor și acoperă vântul
înalt cum o umbră ce reazemă pământul

e un nebun în vale cu fluier
și-o fântână
departe Feleacul se întinde-ntr-o rână

ca un sunet plâpând
o trecere de care
pe un drum pietruit
de lângă răzoare

◆ LUCIAN SCURTU

POEME

LOCUS AMOENUS

Lăsați-mă să-mi aleg singur locul unde voi fi
îngropat,
să-mi sap singur groapa, cât vreau și câtă vreau,
încăpătoare, ca viața de apoi,
să fie și pentru doi,
la capătul ei, să plantez un mesteacăn,
ca atunci când vei veni să mă vezi,
să știi că ești tu, cea cu ochii căprui,
după freamătul special al frunzelor lui.

ETERISTA

Linia de succesiune la coroana ta este sinuoasă,
drum ce cotește o dată cu dâmbovița,
o ia în sus, pe ulița lipscanilor,
în dreptul caselor brâncovenilor încetinește,
se împotmolește lângă podul calicilor,
la intrarea în viile domnești,
aproape de barieră,
în mahalaua cărămidarilor,
acolo a sfârșit zavera vladimirescului,
acolo mavroforii au depus stindardele,
au sorbit însetați din râul albastru,
care curge învolburat prin venele tale
cantacuzine, mavrocordate, ipsilante.
De aici încep bucureștii mei ascunși.

OBIECTE AFLATE ÎN AFARA TRUPULUI

Nu-mi plac lucrurile exacte, detest formele
precise,

mă opun adevărilor verificate,
ascult forfota măruntaielor și sunt convins
că sunt încă printre voi,
ieșirea din regn se face în anonim,
intrarea în specie cu fast exagerat,
recunosc, sunt descendentul unor străine
rămășițe umane,
în fața amurgului din afara trupului,
amurg atât de apropiat, încât îi respir adânc
conținutul și forma,
nu mai rămâne nimic din el, doar o dulce utopie,
semnificația dublei mușcăături a bufniței,
pe care de prea multe ori ți-o dorești,
Doamnă întâmplare, ce frumoasă ești!

LOCUL PIRAMIDEI

Precum ai încerca să ridici pleoapa unui mort,
și ea chiar se ridică,
înăuntru vezi un ochi care te privește,
te recunoaște,
„eu ajung direct în infern,
tu numai pe căi ocolite”, îți spune îngrozit,
îi tragi pleoapa înapoi, ca pe o jaluzeă,
o tragi și pe a ta, ca pe o carapace,
abia atunci vezi sclavul care ai fost,
împingând mari blocuri de piatră,
spre locul piramidei,
sclavul care ești în galeră,
trăgând istoria la rame,
urnind-o cu greu,
sclavul care vei fi,
mutând un mormânt, dintr-un loc în altul.

OSUARUL REGAL

Iritarea devine rană, rana furuncul,
furunculul cicatrice, cicatricea semn distinctiv,
recunoscut dintr-o haită ordonată,
turmă dezorientată de forma literei L și culoarea
bujorului,
lichidul prelins irigă ogoarele sterpe,
rumenește grâнарul, îngrașă hambarul
(hămesite au fost înaintea lor secerătoarele
austere
batozele lihnite, tractoarele turbulente),
în semn de omagiu am depus un spic
pe umbra suspectului,
s-a copt bine, boabele lui au dat o pâine,
firimiturile ei satură înierbații,
irită iacobinii din preajma fierului.

FEMEIE PE BANCĂ

Tristă ca o siberie cu un singur deportat,
ea coboară agale pe splaiul crișanei,
obosită, se așază pe o bancă, își aprinde o țigară,
un imens nor de fum acoperă cerul,
locuitorii încep să-l arate cu degetul,
să se agite îngroziți,
„împrăștiați-vă, veți arde de vii!”, se strigă
la megafoanele instalate pe stâlpii de telegraf,
orașul e în delir, la fel oamenii lui,
eu îi privesc uimit, nu-i înțeleg,
„oameni buni, e doar fumul unei țigări!”

◆ DELIA BODEA (Israel)

POEME

DIN VREMURI MILENARE

Mă ustură zborul tăvălit în noroiul acelor ani de primăvară începută,
cu ceruri de lăstari abia ieșiți la lumină.

Mă ustură timpul pe care l-am lipit de tălpile mele,
rădăcini înfipte în pământul aburind și darnic.

Nu pot să întorc zborul păsărilor neastâmpărate și oarbe, atrase de infinitul „mărginit” al mării
Dar pot să ascult foșnetul plin de rouă al aripilor rotitoare
ce mângâie mereu același dor crescut,
lăstar al primăverii începute nu de mult sau poate chiar,
din vremuri milenare.

AICI; ACUM; MEREU

În zori

Când stele-ntârziat mai lunecă încet
pe luciul lacului fierbinte, cătând să se adape
cu ultime pocale de rouă aburindă,

În zori

Când patul meu din mijloc
șesut cu flori de mir și lacrimi
începe în linii tremurânde să se destrame,

În zori

Când orice mică și blândă alinare
naște în jurul meu cercuri mai mici, apoi mari și tot
mai mari,

ca niște unde înfiorate de caldă îmbrățișare,

În zori,

Când ochiul înăuntru, privind el se deschide,
trezind cu mângâieri de curcubeu,

credița iubirii nesfârșite,

În zori

Eu știu

că aici, acum, mereu,

acest lac sacru,

sunt chiar eu.

PÂLNIA DE LUMINĂ

Cu cât m-am adâncit în pâlnia de lumină,
am simțit că plec de lângă tine și am gustat
singurătatea
care nu mai era singurătate.

Cu cât m-am adâncit în pâlnia de lumină,
am găsit pacea și liniștea pe care nu le-am dorit
niciodată,
crezând totuși că le caut printre liane și ierburi.

Cu cât m-am adâncit în pâlnia de lumină,
m-am găsit fără trup și vătămare,
așa cum m-am visat dintotdeauna fără să știu,
picătura de cer aprins, în inima ta neîncepută.

SUNT VIAȚA DE IERI ȘI POATE CHIAR DE MÂINE

Cine sunt?

Fiica părinților mei, nepoata bunicilor,
strănepoata străbunicilor mei,
soția tatălui copiilor mei, mama copiilor,
bunica nepoților, profesoara elevilor,
eleva elevilor mei,

dascăl și învățăcel deopotrivă.

Cine sunt?

Picurii de ploaie care curg fără încetare,
sunt ziua care se îngână cu înserarea,
sunt țipătul păsării în noapte,
sunt ceea ce aerul în adierea lui vrea să fiu,
sunt viața de azi, sunt viața de ieri
și poate chiar de mâine.

DINCOLO DE CER

Am făcut o călătorie lungă, dincolo de cer,
în cosmosul întunecat și dens unde am găsit
lumina,
lumina cu care mă confund și în care mi se
destramă ființa.
Mulți oameni dragi au vrut să mă vadă și să
petreacă ceva timp cu mine.
Mi-am întâlnit părinții și frații și toți cunoscuții
încă necunoscuți, împreună cu familia mea de azi,
atât de vie,
cuprinsă cu brațele de stele
de mine cea de ieri, de mine cea de mâine.
Apoi am străbătut înapoi toate coridoarele de
întuneric și de stele
și m-am întors în grădina mea inundată de flori
și mângâiată de briza și zgomotul mării din
apropiere.
De pe banca mea văd și simt nemărginirea.
Aș putea spune că sunt singură dar nu este așa.
Un alai de sentimente și de oameni cunoscuți
sau mai puțin cunoscuți se amestecă brodând cu
fire de mătase,
așternutul meu de suflu și visare...
de ieri, de azi și poate chiar și cel de mâine.

DOAR ACUM; O DATĂ

Astăzi ai plecat de lângă noi și nu te-am iubit
pentru asta.
Nu mă sperie plecarea deși ne va dura absența ta
și poate mult timp, poate chiar mereu, voi voi să te
mai vad o dată,
o singură dată, ca să îți spun vorbele ascunse și
nescuse,
să îmi aud sentimentele plecând spre tine deși tu
le știi,

le-ai știut dintotdeauna.

Cu atât mai mult acum, desigur nu îmi aștepti
cuvântul
pentru că acum, ești aerul pe care îl respir, ești
lumina pe care o cauți, ești moartea pe care o aștept.
Am fost geloasă și foarte supărată că surd la
lacrimi
și la ruga noastră, ai luat în brațe infinitul.
Mai vino o dată, în fața mea, doar o dată
ca să pot să-ți spun, vorbele nescuse și ascunse
chiar dacă tu le-ai știut dintotdeauna.

Doar acum, o dată ...Fă-o pentru mine!

TOT ÎNAINTE

De ieri deja s-a anunțat
o ploaie torențială .

De ieri am auzit deja
că ape tulburi, în clocotul năvalnic
vor dărâma zăgazuri puternic zăvorâte
cu lacăt de iubire și lanțuri credincioase.

De ieri deja eu am știut
că marea viitură în marea ei vârtoare
va prăvăli la vale, sălbatic,
fărâmele de stâncă și bolovani de spaimă.

Ploaia de lacrimi torențială
îmi spală teama și inundă
tot câmpul de cenușă aspră.

Calc pe zgura dură.
Ceva îmi taie respirația
și îmi oprește zborul.
Tălpile se crapă
de atâta înțepare dar nu renunț.
Poate un înger mă împinge
cu șoapte de lumină,
și aripi infinite.
Ceva mă-ndeamnă tare,
tot mai departe,
mereu... tot înainte...

◆ GABRIELA ANTON

POEME**Ochi**

orbul dă mâna cu roțile,
în spițe le simte o piuliță scăpată din Marele
Orologiu.

măicuțe în alb vin ca dintr-o oglindă neprimitoare
decât de strigoi,
un gol se ascunde într-altul,
te mai păstrezi în ființa ta?

Păsările liniștesc iazuri

neguri, în care bântuite corăbii,
ajung la o vârstă confuză,
înțepenesc Orionul, îl bat ca pe-un crucificat
în cuie.

lămpi în mijloc de mersuri străine
răcesc schelete risipite-n atingeri
de cercuri concave,
îi cer liniștii neliniștea mea
și-un ceasornic nevăzut decât de mine
va anunța o altă proorocire
în neguri,
și păsări liniștesc iazuri
pentru o amuțire de ziduri
ascunse în ochii mei.

Ochiuri de ape

din ochiuri de ape
în vâlvătăi
se urzesc frunzare,

ce spui? c-ai exista în pacea mută
sub mers încremenit
de flori nepământene?

pleoape acoperite de răstimpul
rotirii înhămate
silesc cuprinderea rățăitoare
la un înot prea aprig pentru zvâcniri
de mădulare.

din întuneric se trage un pâlț sclipind
ca de căderi de trupuri albe, îngerești
și accidentul nu-i decât o întâmplare
scăpată dintre legi.

Dacă pietrele

și, dacă pietrele cu clipele mele
ar vorbi,
cum frunzele cu înaltul frânt printre ramuri
se zeflemesc,
ar mai veni rațe sălbatice
să ne zugrăvească în zborul spre albastru?

și, dacă genunchii ne-ar pocni de
atâta-nchinăciune,
și, dacă ne-am lipi ochii de apă,
s-ar mai împletici mâini sub dragostea noastră,
pe care o știi doar stejarii din copilărie?

ne-ar fi teamă să visăm
oglinzi ale cascadelor
unde luna zămislitoare de cuiburi de viespi
își amețea plânsul în valuri.

Printre cranii

până și cerurile se-nfioară
de-atâta pace-n ochii tăi,
de-atâtea clopotnițe care sub lună
cu mâinile morților se-ntrezăresc.

până și stâncile se pitulesc pe la geamuri;
de-ai crede că sunt stele,
nu te-ai mai ascunde să-mi vorbești
printre ramuri.

fii Pasăre, dezlănțuie-ți dansul printre cranii,
clopotnițelor dă-le același cântec lichid,
fii Pasăre, hrănește-te cu toți anii!

Ceasornicarul

mi-ai vorbit de timp,
să mă leg de-al tău pe o singură cărare;
existență cu să fi știut ce sunt și cine sunt
e amintirea poate dintr-alt mormânt.

mi-ai vorbit de-o lume
crucificată pe chemarea lui a nu fi,
fără a ști că vreau
a-mi înălța pașii dincolo de a fi.

Noiembrie

trei dealuri am urcat până la hoinăreala cuvintelor,
trei zei am zdrobit până să aud al flautului sunet,
totuși, amurg într-alt amurg, de parcă ar fi vânturi
din
alte patru vânturi,
își risipește veșmântul din tremur de ape
și-un ecou de cântec veșnic,
ce-ar încruzi și apele.

aici, pe aproape, un surâs de copil,
o prindere de mână
adună nimb de păsări
legănând crângul ceresc de pliscuri
ca pe-o lumină, ce-o-ncruzesc apele la o stingere.

Regăsit

copaci printr-un vuiet ca prin gâtlejuri
întortocheate
plutesc în așternutele depărtări de sub pleoape;
dormi, dormi în căzutele umbre peste sat,
dar, lasă copacilor și strigătul de roci,
înainte să pășești pe mare ori să storci pădurea de
diminețile
limpezi de păsări,
să-i bei licoarea!

pe crengi uscate muguri îți făuresc încet petale
în trezirea fântânilor din somnul blând.

alți copaci te privesc în uimire
cum risipești în sus nisipul
ca pe o perlă pentru cerul cutremurător.

sus, dincolo de cântecul copiilor,
dus prea timpuriu vezi cum se zbat iubiri în alte
păduri întunecate,
totuși te lepezi de o tânguire mai veche
și rupi o ramură din cedrul prea stâncos.

Știam numai eu și o piatră

aș putea exista și într-o piatră;
eram nenăscut și mă hrăneam cu pietre
pentru scutul lumii în care aveam să intru;
mi s-a făcut somn încă de atunci
și am adormit pentru câteva decenii
într-o lume cu groapă cu lei
ca și Daniel spre tânăr, spre bătrân mă voi risipi.

eram prea blând, îmi plăcea să mă-mbăt cu stări de
veghe
pentru glasul pietrei înțepenite
din care țâșneau lumini;

aș putea exista și într-alte minți;
aș fi putut lua o altă cheie;
știam numai eu și o piatră.

◆ ANAMARIA JULIA DRAGOMIR (Dublin)

POEME

Coloană

Îngere, cu ce vertebre
Te-ai ridicat din tenebre
Și-ai stat drept în fața lumii
Cea prinsă-n brațul genunii?
Înălțându-te din hău,
Te-ai urcat la Dumnezeu
Pe-o scară din ruși cioplită
Să nu ardă în ispită.
Negurile cele sure,
Cu aripi ca de secure
Le-ai tăiat tot pe din două,
Făcându-ne drum și nouă
Și tot mai sus ai pătruns;
Bezna nu te-a mai ajuns.

Descântec

Ielelor, voi, feelor,
Iezmelor, Vântoaselor,
Doamnele poienilor,

Zâne bune, genii rele,
Cu mijloace de surcele
Și nuri dăruți de stele,

Nenumite de cei vii,
Jucați ca niște furii;
Vă iviți pe la chindii;

Despletite de pudoare
Vă scăldați în reci izvoare,
Prinzându-vă în vâltoare!

Dezlegați pe cel nătâng

Din hora încinsă-n crâng,
Că zilele i se frâng!

Dezlegați-l pe zălud,
Junele la minte crud,
Chinul să nu i-l aud!

Dezlegați pe nătărău
Din glasuri de zurgălău
Să-i fie soarta călău;

Dar nici soarta să nu-i fie,
Ci să-i ierte-a sa beție,
Că mi-ar părea rău și mie

Să îl știu ieșit din minți,
Povară pentru părinți
Și corvoadă pentru sfinți!

Nu plătească plata dreaptă
Pentru-a sa haină faptă
Din junețea cea necoaptă,

C-am plătit eu bir destul
Pentru rostul lui fudul!
Fie ceru-n veci sătul!

Dor-zbor,
Ochi-deochi,
Venin-pelin,
Rotocol-pârjol,
Bolmoajă de vrajă,
Pitarcă-mânătarcă,
Ceață-creață-negureață,

Duhule-văzduhule,
Trupule-pământule,

Ian luați de vă stâmpărați
Și-ndată vă întremați!

Dobândă

Cerule, Domnia Ta,
Îmi sticlești din câte-o stea,
Din lună mi te zgâiești,
Ce-i fi vrând să-mi hărăzești?

Boltă glazurată-n bronz,
Ornată cu pietre ponce
Pentru retușat destine,
Ce vei fi având cu mine?

Mi-ai dat suflet de-mprumut
Și-o inimă, c-ai avut,
Viața mi-ai păstrat-o gaj
În caz că-ți fac vreun deranj.

Nu trăiesc, ci stau la pândă
Că-mi ții zilele dobândă -
Vara o plătesc prea mare,
Iarna, mai puțină-mi pare.

Cuvinte

Cu pulsul mărit,
Cuvintele-mi palpâie-n vene
Și-mi ard molcomit,
Prin gură-mi scâpând, ca scânteie
De foc nepăzit.

Prin ochiul mijit,
Cuvintele-și caută strai,
Un sens ne-mblânzit,
Sub pleoapă mocnind, ca văpaie,
Cărbune pripit.

Și iată-au scăpat
Din vatra cu forme, pe foaie,
Arzând necurmat
În ochiul oricui din odaie,
Cu puls zvăpăiat.

Și-a mai rămas ce-i sărat.
E făcut din împăcat.
Împăcat? Asta cum vine?
Din vorbitul meu cu tine,

Rezultând un gust ciudat -
Dulce-amar... acru-sărat
Și un simț para... frazat -
Cuvânt surd... văz ne-ngăimat.

Ploaie de primăvară

Privesc pe fereastră,
la bolta mucegăită,
așteptând.
Florile de cireș și de merișor
n-au dat greș nici acum
și tremură sub mângâierea vântului
anticipând.

Mâțișorii de răchită și salcie
își scutură puful galben ușor.
Încet și înăbușit,
fereastră începe să verse lacrimi.
Un vrăbion alb, nemuritor,
ciugulește firmituri de pe trotuar,
nepăsându-i de pisici și de ploaie.
Ca întotdeauna,
deși adesea târziu,
primăvara sosește tiptil
cu ploi, cu muguri,
apoi cu Florii și cu Paște.

Prin mine

Un veșted arc pe cer,
De lună gălbejită,
M-a săgetat în piept
Prin noaptea liniștită

Și m-am trezit oftând
Din visul rău merit,
Căci toate ale lumii
În mine s-au muncit.

Prin vene îmi curgea
Unda pârâului
Și-mi adia pe frunte
Suspînul vântului,

Iar dintr-un munte sacru
O rochie purtam;
Și oameni, și jivine –
De toate întrebam

Și tot era-n ruină,
Și haosul domnea,
Iar eu înlăcrimată
Mâncam din pâinea mea.

Sfârșit de noiembrie

Se risipește toamna în neguri de noiembrie,
copacii goi așteaptă velința lui decembrie,
un corb buimac, ce iscălea cu virgule prin ceață,
îmi prevesti o mată și sură dimineață.
Ateriză săltând năuc, într-un picior, prin iarbă,
scriind haotic semne pe-a brumei coală albă.

Cinci mierle zgribulite, sosind gălăgioase,
de merișor se-agață cu pliscuri poficioase
și se-ospătează-n grabă, cu mare neastâmpăr,
eu îmi fumez țigara și-ncerc să nu le supăr.
Abia mișc și-mi beau cafeaua sălcie în surdină
ca o străină intrusă în propria-mi grădină.

Un urecheat întârziat se-oprește îngrozit,
strâmbându-se prin gardul meu, profund
nemulțumit.
Mustățile lui receptează un avertisment:
că toamna, în curând, cădea-va de pe firmament.
Eu mă cutremur de târziul ce bântuie în jur
Și las țigara, fug în casă, prea rece-i să îndur.

Vânt

Copacul se-nclină smerit pe un munte,
florile se-ableacă spre bulgări uscați,
cuțitele ierbii piaptână țărâna,
Cărarea coboară acasă, în prag.

Trestia subțire se pleacă spre apă,
nuferi blânzi mângâie obraz-unui lac,
salcia-și închină ale sale taine
și barca ușor plutește către mal.

Un fir de nisip, prin aer aleargă,
iar ploaia se-nnoadă galopând de sus,
un nor se grăbește vuind către altul
și-aripile zboară iute ca un gând.

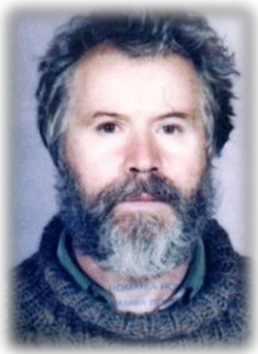
Așa mă-ndreptam și eu către tine,
Tu, gând de copil, nu ai observat,
că lăsam, în voie, să îți depeni plânsul,
pe când lacrimi tulburi în mine-necam.
Credeai, trist și rece, că mă-ndepărtam.

Cascada anilor

Se prăvălește apa peste stânci,
Iar stâncile la vale îi dau brânci
Și ea se prăbușește-nvolburată
Într-o cascadă cu coama înspumată.

Și anii mei așa s-au năruit,
Ca o cascadă s-au rostogolit
Și-au curs la vale cu repeziciune,
Lăsând în urma lor deșertăciune.

Dar mă mai țin aducerile-aminte
Când ne vorbeam și mă iubeai cuminte,
Când soarele în unde pătrundea
Și-un curcubeu cu raza lui trezea.

◆ IOAN POPOIU

PROZO-POEME

PE PUNTEA TITANICULUI

Motto: „Știm de nu trăim pe-o lume ce pe nesimțite cade?/Poate că în văi de haos ne-am pierdut de mult... de mult” (Eminescu)

ce suntem noi oamenii în acest univers înconjurați de taine /nu știm nimic despre misiunea noastră aici /nu ne cunoaștem locul băjbâim nu avem certitudini /simple căutări nu știm nimic despre noi și univers /condiția noastră umană e mai mult decât tragică / ce să-ți spun ție prietene despre lumea noastră / sunt neliniștit pentru că trăim într-un univers ostil / ce suntem ca oameni ce se-ntâmplă cu noi / sunt atâtea provocări în fața noastră nu știm ce să răspundem / căutăm un adevăr care să ne definească sau să ne salveze /dar cred că vremea adevărilor salvatoare a trecut demult /fiecare are calea sa departe de adevărul tainic al lumii /suntem la cea mai mare răscruce a lumii /provocarea este strivitoare întrece puterile noastre /nu putem fi autentici într-o lume sincopată într-un univers străin /această lume a trecut demult linia roșie/toate formele și tiparele existențiale au explodat /suntem în plină erupție convulsia a luat proporții /cum să fii statornic și definit într-un timp oscilant dinamitat/când necunoscutul ne privește cu ochii săi de lynx / viața este imposibilă trăim într-un paroxism cotidian /existența e ca o avalanșă ucigașă fără sfârșit /eroul modern avea dreptate timpul și-a ieșit din țâțâni /nu mai putem controla lumea nici propria ființă / vreau să-nțeleg să rămân viu și autentic /în timp ce tăcerea și necunoscutul cresc în mine / trăim ca și când ne-am afla zilnic pe puntea Titanicului /nu are cine să ne salveze răul ni l-am făcut singuri /ceilalți semeni trec prin aceeași tragedie /singura soluție să ne salvăm singuri /dar nu mai avem puterea voința direcția /lumea ne este complet străină alfabetul ei l-am uitat /ne-am înstrăinat de ceilalți de noi înșine suntem străini /ne-am pierdut reperele ne scufundăm încet /vedem că ne paște pieirea dar nu ne oprim /nimeni nu poate să facă nimic pentru noi /nu știm să ne apărăm toți suntem neajutorați /am pierdut ancora de salvare și plutim în neștire / cu sufletul gol trăim sub un cer gol pe un pământ gol...

UN PARIU PIERDUT

Motto: „am scris între DA și NU / am gravat indescifrabile rune / singurătății voastre i-am dat propriul meu chip...” (A. E. Baconsky)

iată ce spun eu ce încerc să spun.../ adevărul întreg netrucat / cine suntem prieteni doamnelor și domnilor / vă întreb haideți să vorbim direct haiducește / să ne scoatem măștile și să le punem pe masă / să vorbim cu inima nu cu creierul / nu sunt dintre voi de aceea vă vorbesc dinafară / vă spun vouă fără menajamente / suntem singuri și nimeni nu ne poate răpi singurătatea / o lume închisă ermetică acesta a destinul nostru / aceasta și atât este lumea noastră / nu ne mai putem ascunde / să ne arătăm

așa cum suntem / jocul s-a sfârșit prieteni nu are rost să ne prefacem / e ora adevărului să spunem cine suntem / ce purtăm în noi care este ființa noastră reală / să nu fugim de noi înșine de marile întrebări / pe care refuzăm să ni le punem / aici suntem singuri ne-am așezat cu spatele la zid / libertatea s-a întors împotriva noastră / ce vreți nu vă mai mirați / am trăit cu ochii închiși și am sfârșit aici / în ceasul adevărului singuri cu frica noastră / avem cel puțin șansa să știm să ne cunoaștem / să privim în acea oglindă pe care o ținem mereu ascunsă / ne e teamă să nu aflăm adevărul despre noi înșine / singuri la margine și finis de lume / ne putem privi în sfârșit fără teamă / nu vrem să acceptăm evidențele / am pierdut partida suntem înfrânți / lupta împrejurarile istoria slăbiciunile toate / s-au aliniat împotriva noastră și ne-au adus aici la catastrofă / existența orice existență este un pariu pierdut / în această lume așa cum e / victoria nu e posibilă și voi fi sincer nici nu e de dorit.../ într-o lume eșuată pe marginea abisului / care ar fi miza și tentația victoriei / ce să mai învingem după ce ne-am predat singuri / ființa umană s-a frânt.../ aflați aici în post-istorie numai metafizica ne-ar mai putea salva / să ne scoată din impas să trăim un nou început / să ne reinventăm viețile / ne vom întoarce în apele primordiale de-unde a început totul / o nouă umanitate o nouă rasă o nouă eră ceva.../ pentru care să merite să trăim din nou...

PRIZONIER ÎN EXISTENȚĂ

Motto: „Lumea-ntreagă e-o-nchisoare /Cu multe temniți, carcere și beciuri / Din care cea mai rea e Danemarca” (HAMLET)

nimic pe lume nu e bun sau rău decât ce gândul singur hotărăște.../ sunt tristeți ce nu pot fi mărturisite de-unde greul acestei lumi/ toată suferința ar putea fi cuprinsă într-o singură interogație: cine suntem noi / privesc în mine ca-ntr-un abis nu văd decât zbucium și-ndoială / nu suntem făcuți pentru fericire suntem condamnați / trăim ca și când am fi prizonieri în existență / noaptea e plină de stafii și de visele noastre-ntunecate / gânduri și tenebre ce vin de departe din imperii moarte demult / o lume neagră putredă cu profeți falși / un duh de pierzanie și nimicire ca de sfârșit de epocă / o lume în care visele triste se transformă în realitate / nu mai știm cine ne guvernează viețile / nu trăim în două lumi ci mai rău între două lumi / ne-afundăm în propriul tunel al timpului / nu mai știm cine suntem cărui timp aparținem / poate suntem în regatul hitiților și așteptăm atacul egiptenilor/ nu putem ieși de sub puterea trecutului încercăm să-l convertim în prezent / ca să exprim aceste trăiri aș scrie mai bine o ars antipoetica / despre o lume metalică robotizată terifiantă / nu mai e loc pentru iluzii și vise / nu mai iubi nu mai crede nu mai lupta / e deja târziu mult prea târziu pentru toate /a căzut cortina spectacolul s-a sfârșit piesa e aceeași / începutul seamănă perfect cu sfârșitul / așa realizăm că trăim în interiorul unui cerc / într-o lume înghițită de forme geometrice / o lume în care tăcerea conviețuiește cu urlatul /o lume stranie cu chip nedeslușit / atât de liberi și atât de exasperați cine să mai înțeleagă / timpul curge cu noi și peste noi ne poartă cu el / e un timp străin nu ne mai aparține face ce vrea cu noi / nu reușim să ne stăpânim inerția e mai puternică decât noi /ne-afundăm în adevăruri pietrificate moarte în lumi vlăguite lipsite de viață /nu știm ce urmează nu ne mai dorim nimic / prezentul ne-a acaparat cu totul seamănă atât de bine cu trecutul și viitorul / avem totul aici și acum nu ne mai lipsește nimic / nu mai avem nevoie de altceva / jocul alternativelor a luat sfârșit pentru noi / totul este un singur lucru / se joacă mereu la nesfârșit pe o scenă fără cortină / într-o istorie inversă între teamă și necunoaștere / stăm așteptăm fantasmale se mișcă liber printre noi...

ABADDON ÎNGERUL EXTERMINATOR

Motto: „fețele lor erau ca niște fețe de oameni / caii și cei ce ședeau pe ei / aveau platoșe ca de foc iar vuietul / ce-l făceau era ca un vuiet de război / și aveau ca împărat al lor pe îngerul / Adâncului care se cheamă Abaddon” (Apoc., cap. 9, v. 7, 9, 11 și 17)

suntem pe puntea unei corăbii ne-îndreptăm spre Soare-Apune / vom călători multă vreme pe puntea ei / am ajuns la capătul lumii dar ne-așteaptă spațiile interioare încă neexplorate / lumea omului interior abia-ncepe/ știm atât de puține despre enigmele ființei / labirintul interior este intact ne-așteaptă cu capcanele pregătite / nici nu bănuieți ce urmează acum / începe partea a doua a istoriei omenirii...finală / altă eră stă să-nceapă la-nceput de secol și mileniu New Age / se va naște un om nou ultrasofisticat / este vremea lui Neo din filmul Matrix / un univers fascinant se deschide lumea anterioară ni se va părea barbară / începe era inteligenței artificiale a oamenilor ce plăsmuiesc umanoizi / care vor să gândească vom fi tot mai inteligenți mai creativi / vom fi înfiorător de lucizi cu mințile tăioase reci ca niște stalactite / vom fi atât de cerebrali ca și cum creierul nostru ar fi scos din congelator / va fi greu la-nceput în noua eră ne vom simți îngrozitor / dar ne vom obișnui chiar dacă ne vor da lacrimile / vom deveni de nerecunoscut în ochii noștri ne vor invidia și roboții / vom fi necruțători în numele inteligenței artificiale / vom fi sadic de inteligenți preciși și tăioși ca laserul / vom stăpâni toate tehnicile și energiile materiei / va fi o lume nouă înfiorătoare fără sentimente fără emoții fără lacrimi / simple vechituri romantice din secolul al nouăsprezecelea / nu va exista nicio limită nicio milă vom fi cruzi și neînduplecați / ne vom transforma total până-n străfundurile ființei / zeii și demonii vor fi detronați alungați din conștiințe / noi vom fi noii stăpâni ai lumii / vom plăsmui o nouă divinitate după chipul și asemănarea noastră a celor inteligenți și cruzi / vom înnoi toate disciplinele științifice și umaniste / pe cei buni și blânzi îi vom închide într-o rezervație și-i vom hrăni cu penseta / vom rescrie trecutul vom elimina mitologia și religia din conștiințele oamenilor / creierile vor fi spălate pentru a fi strălucitor de curate / vom trăi în prezent numai în prezent fără nostalgia trecutului și grija viitorului / călăuziți după normele noii rase de stăpâni reci cruzi și calculați / apoi vom răspândi noua rasă în toate galaxiile în tot universul...

◆ MARIA VASILESCU

POEZII

1

La o intersecție de cuvinte
s-au încrucișat două priviri
dar era atât de roșu
că femeia a rămas goală
să urle –

bărbatul a scăpat
și-a luat târziul pe tălpi
și s-a dus
mai departe.

2

Crezi că dacă strigi
te aude cineva?

doar spargi oglinzi –
până rămâi fără chip.

3

Întotdeauna sunt trează
în somn –

adun fire de nisip
le mut
dintr-o clepsidră în alta –

am trupul plin de întâmplări
așa de ascuțite încât
nu pot să mă recompun –

o tablă de șah
cu un nebun trist
și o regină care face tumbe –

în fiecare ochi
sunt altfel
din fiecare îmbrățișare
se mai prelinge un sânge
închegat pe amprente –

doar tu mă recunoști
și poți să m-adormi
ziua.

4

Cred
că orice noapte e casă de oaspeți
pentru un răsărit
mai rotund –

că frunzele se duc
să-i facă pământului
somnia de frumusețe –

că iarna e doar o vară
mai bine îmbrăcată –
că exist
fiindcă mă gândești tu –

și când îți spuneam toate astea
mâinile prindeau curaj
se desprindeau
și cădeau în țărână –

din umeri răsăreau vii
aripile ordinii vechi a lumii
tu erai fericit –

până în ziua în care
n-ai mai vrut să auzi

și ai deschis sertarul
cu viitor –

robotul bufniță a ieșit să râdă
de toți nemuritorii.

5

Toc varză –
ascult hurelul mașinii de spălat
și plânsul copiilor dintre blocuri
–

aș închide fereastra
dar m-aș sufoca
cu propria minte –

undeva departe
tu ești un șir de litere
și o inimă galbenă –

undeva aici
singurătatea crește brusc –

se întinde
din vârful cuțitului
până în lacrima leneșă
din coada ochiului drept –

mi-am început drumul
cu viața de diamant
sau cu viața de hârtie?

6

Sunt un ceas
cu cadranul spart

până la pierderea sensului –

limbile golului trec prin mine
și ziua și noaptea
la fel –

doar degetele tale
mai pot așeza timpul
la locul lui –

dacă ar fi să mă inventezi
ai începe de ieri
sau m-ai număra altfel?

7
Da
m-ai aflat
sunt o figurină de ceară
îmi întind brațele
și picur –

ieri aveam forma ta
acum sunt
o cruce nesigură.

8
În ochii zeului străin
noaptea e o făgăduință

de viu
din care-mi hrănesc
trupul cerc –

orice ieșire din mine
coboară abrupt
și arde urma
mâinilor tale
până la sec –

în zori
îmi urc cerul
în sânge –

pentru tine
pun la păstrat
un pahar cu vin.

9
Am trăit mai multe vieți
știi –

le împart cu mine vinerea
așa cum împarți săracilor
mila –

strânsă în pumn
învăluită în zâmbet de teamă

dacă îți dai tot ție?

în piept mi se zbate o pasăre
cu aripi de vișină putredă
și cioc de oțel –

o simt
mai ales noaptea
atunci caută lumina
și părăsește căminul de sânge
sfredelindu-mă –

nu știe că lumina a dispărut
când ea s-a tănuțit acolo –

tată de ce arde întunericul?

10
M-am ascuns într-un pahar
de marți seara –

crăpat și gol
degetele tale lungi
pun în el o floare –

știi că voi rămâne
să-l umplu.

◆ ELINA ADAM

POEME**Împreună lucrare**

iodul, acest element volatil
subtil încărcat cu toate amintirile, lacrimile și
visele la purtător
iodul, ce ți se oferă la păhăruț,
porția cuminte de viață pe care ai toate șansele să
o ratezi
iodul, acest mirabil păstrător al comorii unei
inimi aflate la început
ori a alteia plictisită deja, cu un ochi aproape
închis
iodul, fratele meu pentru vreo zece ani
când doctorul cu părul alb și ochii albaștri
mă privea blajin și zâmbea
hai, las-o-ncolo de moarte
e doar o pasăre puțin mai flămândă
cu generozitate am scuipat, atunci, în palmă
și i-am dat să mănânce
a doua zi un fluture a trecut prin fața oglinzii
și nimic n-a mai fost ca-nainte

diagnostic

să stai pe coridoarele unui spital puțin mai altfel
din cauza trupurilor pe jumătate dezgolite
schelete pe jumătate acoperite de trup
cealaltă jumătate există și ea,
dar e transparentă ca hârtia de calc
unde fiecare organ, fiecare oscior e desenat la
milimetru
și tu, cu dosarul în brațe
stai și privești în ochi albul cabinetelor
ești doar un număr într-o înșiruire de trupuri
desfigurate,

priviri goale, nădejdi emaciate
mirosul de clor e întrecut doar de cel de
cloroform
trec greu orele când stai pe coridorul spitalului
cu viața în poală
atunci deschizi dosarul și-ncepi să citești despre
tine
și simți cum se rupe, la propriu, hârtia de calc
din moalele capului, din firul de păr
până la ultima vertebră, până în vârful unghiei de
la picior
simți cum te sfâșii
înainte ... și după...
când stai cu viața ta în brațe
pe coridorul unui spital și te-ntrebi
cine, Doamne, iartă-mă, mai ești

amintiri cu umbre

curtea tăbăcăriei cu mirosul de piei de animale pe
jumătate moarte
pe clădirea cenușie pantoful fantoșă stă cu
bombeul spre cer
dedesubt ziua încearcă să intre pe fereastră
cavaler ce-și poartă lumina pe umăr ca pe o sabie
înăuntru femeile stau într-o rână culcate
tălpile lor scorjite și albe ca vopseaua de pe
perete
par sigilii ce-apasă cu furie pe viață

hany ora, spui, la un moment dat
într-o limbă a națiunii conlocuitoare
e ora la care limbile trec de la una la alta
ca și clipele pe care încearcă să le prelungească
adormind sora moarte, asistenta tăcută, semeață

ce seamănă mai degrabă cu guvernanta
nemțoaică
ea lasă medicamentele pe noptieră
tu te faci că n-o vezi

anya, apu
te gândești la mama care vine de undeva, nu
foarte departe
în salon va mirosi a șnițel de porc îmbrăcat în
crustă de ou și făină
a fum de țigară îmbrăcând cei patru pereți
ca-ntr-un giulgiu
tu nu știi, ești doar un copil
ce privești pe fereastră cu trupul întreg
pielea de pe călcâie îți este fină și caldă
nu ca a doamnei cu picioarele albe
ea vorbește despre cireșul din curte
locuiește pe strada frăgăriște la numărul 9
te invită la ea acasă să le mâncați împreună

guvernanta nemțoaică intră chiar atunci în salon
cu coada ochiului o privești
și nu înțelegi de ce, deodată,
din tavan începe să se scurgă
un lichid vâscos-cenușiu pe pereți,
de-afară se-aud mugete de animale
e curtea tăbăcăriei, e cât se poate de firesc
în grabă, guvernanta nemțoaică,
ori poate e asistenta tăcută

fluturele

în fiecare an, într-un oraș fără nume,
cifre însângerate pulsează pe ecranul
nu mai mare decât un ceas
te-așezi pe patul acoperit cu pătura aspră de
spital
și carourile gri, un șotron pe care îl joci și aștepti
n-ai voie să respiri
deasupra o mașinărie își urmează nestingherită
algoritmul
pare puțin curioasă cum
numără fiecare milimetru din coconul
în care crescuse, cândva, un fluture

acum cuibul e gol
și totuși ei vor să știe dacă n-a lăsat vreun cuvânt
ceva, oricât de neînsemnat
something, anything

vii an de an și te așezi pe același pat de spital
când deodată brațul metalic
ca o insectă uriașă cu mii de ochi
priveghind deasupra trupului tău ca de mort
prohodit
se oprește brusc

în cameră miroase a ars

fluturele s-a întors pentru o clipă din vis
mașina clipește confuză
de sub pleoape un zâmbet de aripi trece ușor
foarte aproape, în amintire,
o vâlvătaie se stinge încet

◆ NUȚA CRĂCIUN (Spania)

POEME**orașul**

orașul tău are o inimă de fier
pleci din el
toate pleacă odată cu tine

treci prin viață fără bagaje
orașul călătorește cu tine peste tot
amintirea lui pune un deget pe timp
îl oprește la toate răscrucile

libertatea ta are o altă tristețe acum
o simți cum te privește în ochi
atunci când tragi jaluzelele casei tale
într-un oraș străin

**în adâncul meu știu că te-am trădat
mamei**

pentru că am pierdut trandafirii albi
din portretul acela așezat deasupra patului

în liniștea dimineții te aud cântând
mi-e dor să vorbesc cu tine dar mi-e teamă
că se va opri muzica și n-o să mai știu
unde începe viața și unde se termină

am ieșit din portretul în care nu mai încăpeam
stau în grădină cu ochii pe ultimii trandafiri
în mine cântă muzica
lumina mă atinge cu palmele tale

ce cuvinte sărutări sau lacrimi
pot oare trezi morții fără să-i rănească?

plecări

în această cameră goală
mă reazăm de peretele unui suspin

se face frig în poezie
de parcă cineva ar pleca din mine
lăsând porțile lumii deschise

pielea mea e un tratat de fonetică
o mângâi cu mâinile tale
tresar la margine de poem

ajung într-o gară întunecată
unde nu mă așteaptă nimeni

fiecare poezie este un corp gol

ceva ce merge de mână cu tine și totuși te trădează
de parcă ai fi în locul cel mai îndepărtat de pe lume
așa te pierzi și te regăsești mai rece mai înaltă
parcă ai vrea să descoperi o lume aeriană
o civilizație avansată care să poată dovedi
că acest deșert dinlăuntrul tău nu e doar secetă și dor

în spațiul acesta îngust se înghesuie toate durerile tale
despre asta e vorba despre cât durează vindecarea
unei răni
despre izvoarele pe care le desenează noaptea pe
obrajii tăi
când te prefaci că nu simți nimic
și te îmbrățișezi la fel ca șarpele în nebunia lui

fiecare poezie pe care o scrii este un corp gol
ai înțeles că dragostea a fost și va rămâne o urgență

așa cum urgența înseamnă să distrugi toate
cuvintele care mint
să le arzi de vii în după-amiezile tale goale

tot drumul de la inimă până acasă
să fie o liniște care să legene iar ramurile
merilor
iar tu să scrii despre durere ca despre un corp
gol
care conversează umil cu Dumnezeu

e toamnă și se întunecă devreme

caut prin toate buzunarele timpul pierdut
toate stau înrămate în gândul meu

aerul se umple de un zgomot lung
ca un ecou a ceea ce a fost cândva
și nu se mai întoarce

o să plec într-o zi mă vor uita străzile
zilele vor trece tiptil dincolo de dealuri
într-o pajiște verde unde copilăria mea
se va juca iar de-a v-ați ascunselea

caut drumul spre cimitirul în care mă așteaptă
părinții
le scriu un poem apoi citesc totul cu vocea
mamei

poate nu voi cunoaște niciodată taina

și nici sfârșitul acelei povești care începuse
atât de frumos să te deseneze cu degete
tremurânde
nu voi ști în ce altă poveste voi fugi
și cum ar fi să intri pe ușă și să nu mai pleci

poate nu voi cunoaște niciodată taina
dar mă voi cunoaște pe mine
chiar dacă plânsul mă acoperă uneori
din creștet până la tălpi
chiar dacă nu pot uita că râsul tău
era cel mai frumos cântec al ploii

iar brațul tău care mă acoperea noaptea
cea mai dulce povară

când strigi ajutor si nimeni nu te aude

întinzi o mână care nu întâlnește decât un perete rece
nu ți-a mai rămas nimic între coperțile timpului
decât un vis de cenușă pe care îl spulberă vântul

stai la porțile unei biserici în haine de duminică
cerșești câteva cuvinte dar ele sar ca niște șerpi
îi vezi în oglinda retrovizoare a unei lacrimi
păsări de pradă vin să sfâșie ce a mai rămas
din iluziile tale ca niște răni deschise
în intimitatea acestei zbateri sângele tău
a uitat drumul spre casă
dar asta numai aerul rece o știe

închizi ochii cuvintelor și cauți izvorul din piatră
cerul se mută tot mai aproape până te recunoaște

te trezești plângând într-o limbă străină

dacă nu ți-au ieșit cuvinte din gură ci lucruri pietre
să le arunci și să ascunzi cuvântul sub limbă

cineva te desenează cu ochii închiși și nu îi este frică
să îți contureze orbirea
îți rozi unghiile a neputință ai putea stinge felinarul
zilei

și te-ai putea ghemui între cearșafuri continuând să
visezi
dar plutești ca într-un uter matern
care nu te mai hrănește
în oglinda timpului totul e distorsionat
o pasăre zboară în zigzag
trasând malul întortocheat al destinului

să mă trezești Doamne din noaptea asta sumbră
din țipătul dureros al altor țipete care îmi poartă viața
ajută-mă să ies din această mare de cuvinte zimțate
care nu îmi mai încap sub limbă
știi că există o singură ușă pentru libertate
dar am pierdut cheia

◆ TUDOR NEGOESCU

POEME**Motto:**

„Și noi vom răposa tare curând
Hai deci să fim ca și cum am fi morți”.
Ezra Pound

sunt o rană urâtă
lui marian drăghici

să fie oare sângele vinovat
că își visează sfârșitul
după ce a fost murdărit
de cuvintele cu care te-am hulit,
doamne al meu, Cuvântule?
sunt tot o rană urâtă care plânge
și își așteaptă mântuitorul,
dar nu-l strigă.
doar îl așteaptă și zace
pe marginea scăldătorii.

sunt ologul care se târăște,
căutându-și salvarea,
după ce s-a înfiorat,
simțind tulburarea apei
din scăldătoarea betezda.

sunt o rană urâtă în inima vie
a unui mort frumos.
uitat de tine, iubito,
îmi aștept sfârșitul aici,
în acest azil de
cuvinte.

moartea îmi e mamă acum
lui constantin preda

am hotărât să scriu despre moarte

numai după ce, elev silitor, o s-o învăț
pe de rost.

durerea e mai parșivă decât igrasia
din pereții noii tale case, mamă.
în crăpăturile lor de beton,
iarba muncește la negru
doar pentru noi.

de când te-am lăsat singură
în cimitirul *roboaica*,
mă simt legat de moarte printr-un
cordon ombilical.
moartea îmi e mamă acum
și nu mă mai sperie.

provizii de întuneric (2)

tu crezi că pe întuneric
moartea ar putea trece pe lângă tine,
fără să te vadă.
de aceea, când toți așteaptă
pogorârea luminii,
tu cobori în subsol
și, aidoma unui hârciog,
îți faci imense provizii
de întuneric.

subsolul blocului a8
e cel mai bun loc
pentru plâns.

tocmai pentru că suntem unici,
moartea nu greșește niciodată adresa
și ne identifică

atât de ușor!

pe vremuri, păream fericiți

apărând autonomia iluziei, viața ei efemeră,
caut să adun în jurul meu cuvinte
dispuse să moară pentru mine.
dar deja rostite, ele devin copiii mei rebeli,
asupra cărora nu mai am
nicio putere.
ascunsă după fardul apartamentului tău,
departe de agonia străzii,
mimezi normalitatea,
la fel cum pe vremuri, în lipsa cafelei,
savuram aroma năutului și păream fericiți.

fiind sigur că uitarea e un parșiv surogat
al morții, detest lacrimile.
le detest pentru că inima mea de carton
e o piesă de schimb puțin rezistentă
la umezeală.

chiar dacă echipele de salvatori
mă vor da dispărut,
tu să nu-mi ștergi numărul de telefon
din agendă!
îți promit că nu vor trece trei zile și

o să te sun!

departe de stridențele zilei

de câte ori rămân singur,
încerc să mă sinucid
visându-te.

visul e opiul meu cel mai ieftin,
iarba pe care o fumez
în fiecare noapte,
așteptându-te.

mai lacom decât nisipurile mișcătoare,
el mă înghite în pântecu-i misterios,
precum șarpele.
apoi, mă scoate sleit de puteri
în margine,
departe de stridențele zilei...

în numele luminii

mereu am zis că sunt un orb fericit
pentru că nu văd ororile
săvârșite de semenii mei
în numele luminii.

◆ CARMEN CAMELIA STĂNESCU

POEME**Verde-căprui**

Mi am întâlnit sufletul
pe o frunză,
îl așezase
roua
cu fața către soare...
Răsăritul,
visare primită răsplată,
îmi pare
verde-căprui,
culoarea ochilor care îl păzesc
ca pe o fortăreață...

În culoarea tăcerii

În tine să privești după ce ai privit
Cerule
și lasă-i albastrul
să te învăluie în culoarea răsăritului
ca să poți iubi,
în culoarea stelelor
ca să poți visa,
în culoarea tăcerii
ca să-i poți asculta cuvântul,
strigătul,
nemărginirea...

Cu tot ce am în mine

Trăiesc cu tot ce am
în mine,
cu diminețile dintâi,
șoptite

de iarbă,
cu pădurile trezite de păsări
rânduri, rânduri,
cu lacrima ceasului
grăbit,
cu apele toate dlocotind a viață
ce curge,
cu visele de ieri îngropate firesc
în cele de azi
și cu teama mâinelui
că n-ar mai fi,
cu tot ce am în mine
trăiesc
și dacă simt că rămâne puțin,
privesc Cerul
și Cer...

Clipocitul timpului

Creșteam și nu știam că rămân legată
de urmele care luau ostatic
timpul,
erau două culori îngenuncheate
a rugă,
la mile de noapte distanță
de stele,
la gânduri și suflet distanță
de Cer,
aprindeau răsăritul cu flacăra mea,
nu le păsa de clipocitul
timpului,
de ochii cu umbra
verzuie,
rămasă legată de ultima stea...

Să nu te doară

Să nu te doară ochiul meu
deschis pe cerul nopții tale
când trist se sprijină mereu
de visul care-i e visare.

Să nu te doară nici durerea
crescută râuri în departe,
când stelele îmi iau puterea
lăsându-mi noaptea fără noapte.

De stingi luminile din Lună
și tulburi marea-ndrăgostită,
să nu te doară, când nebună,
iubesc furtuna ta pornită.

Să nu te doară prin tăcere
și nici prin țipătul din noi
când la apus de mângâiere
nu mai apunem amândoi.

Și nici când s-o scurta cărarea
pe sub cireșul amarui,
să nu te doară renunțarea
din ochiul meu verde căprui...

În ochi de umbră

Și mă rătăceam prin vise
și mă-nstrăinam de ape
și mă închinam cu gânduri
de departe.

Și mă ascundeam de noapte
și mă dezlegam de teamă
și-așteptam iar dimineața
ca pe-o mamă...

Și mă adunam din urme
și-atingeam Calea Lactee
și plângeam în ochi de umbră
curcubeie.

Și mă deschideam pădure
și mă revărsam culori

și tot răspundeam cu vise
la-ntrebări...

Când mă voi opri

Când mă voi opri, voi muri
de două ori,
o dată
pentru că m-am oprit
și apoi,
pentru că trebuia să mor...
În urma mea nici o lacrimă,
să fie doar
ploaia
citindu-mă prin curcubeiele aprinse
care îmi vor purta iubirea
la țarmuri
neatinse de lacrimă...

Pentru fiecare Colț de Cer

Să adun albastrul în palmă și să colorez
cu el
timpul,
îmi trebuie Cer,
îmi trebuie apă,
îmi trebuie o clipă și bineînțeles,
un loc
în care să ajung cu mine la o înțelegere
legată de suflet,
de iubire...
de lacrimă

Să adun albastrul în palmă și să colorez
cu el
visele,
îmi trebuie noapte,
îmi trebuie scară,
îmi trebuie aripă și bineînțeles,
o dimineață
căreia să-i povestesc cât de frumoasă
este călătoria
pentru fiecare colț de Cer care colorează marea
timpului meu...

◆ CRISTINA SCARLAT

IOV**I. IOV. REMAKE** – 12 ianuarie 2018, Iași

un elefant în oglindă doi elefanți se legănau în ape tulburi karamazovi înșelați pene scânteii așchii săreau se priveau își cerșeau cuvintele în oglindă până la sânge dar cuvintele nu veneau și totuși doar un elefant doi cuvintele cu trup cuvintele cu aer doar cuvinte cu sare cuvinte din alt trup unul privea spre soare altul în mare cine mai moare trupul lepros de nerăspunsuri a intrat în putrejun pe bune viermi grei se încolăcesc pe trupul fără de trup hei rup cine mai moare iov la poarta gurii mușcă din cuvintele rugăciunii pline de sare și cuvintele rugăciunii au tăcut iov plin de sare se pare că moare cuvintele l-au durut mai ales cuvintele fără de trup și deodată iov a tăcut ca în alt văzduh viermii au început să se usuce sarea a tăcut a apărut soare din altă zare un nou început alt început zero start la viață zero absolut rotund și iov tot tăcut a văzut cum îi cresc aripi pe gură ca în alt văzduh s-a scuturat de viermi și a văzut că simte din plin lumina ca un alt trup învăța să meargă și îl durea până la lacrimi ca mersul pe îngeri crezând că trupul pângărește aripile îngerilor ce tab lou iov în soare iov care răsare iov care se naște iov care nu moare iov îndrăgostit ce tare cuvintele buluc în tăcere și-au născut miezul și iov a înțeles rugăciunea e alta în alt timp din alt trup începutul a început cer senin vâslim doi elefanți unul a coborât din oglindă alături doi cu muguri pe cenușă cu muguri pe gură cu muguri pe destin amin

II. IOV – 25 ianuarie 2019, Iași

iov mă îmbracă pe dinăuntru mă dă pe dinafară e o hrană de soare nu dulce amară iov iov iov cu lanțuri de aur mă scurmă curățată tare și doare mă doare apasă pe soare pe soarele inimii visului ochilor iov a născut sare drob pe gura cuvintelor rugăciunii în carnea așteptării marsupiul spaimelor terestre în fața desăvârșirii iov născut căzut durut înviat reloaded nu phoenix uroborus cu pene poate cerc de fier în care mestec blesteme păcate din neam vânturi din cele patru extreme pene cu lanțuri zale după care aduimec cerul la o adiere distanță cutezanță nu pe cale pe lângă drum azi nu e azi e ieri fără miez nu acum mestec scrâșnesc din zale la mii de ani depărtare de dar visul pe-o ureche tot nu-l culc nu renunț ca iov desăvârșit nu e fin nu e fiat dar e fiat lux nu e finit infinit infinit finit cerc despădurit sângele neamului înnoit descremenit de iele de zale de ocale grele cât cerul boncăluit de cerbi pe cale dar și când cercul se va rupe și cerul va erupe cu o ploaie de azi ca o agheasmă răcoritoare ploaie de azi reloaded cu *up date*-uri scormonirea limbii în rugăciune sarea de pe buzele lui iov răcoare trezire urcuș zbor senin amin

III. IOV – 13 decembrie 2019

încălecare pe vis pe timp pe trupul năuc de sare spânzurat de limba întunericului din cuvânt zăngănit de cioburi de stele sub limbă ciocuri rupte de rândunele ca o iute mirare dezlegare la viermi post negru la plângeri de jur împrejurul trupului pene de îngeri blană de nor pulpana nopții peste rana mușcată de câini iov se trezește ca dintr-un vis urât se scutură învăța să meargă hotărât revine la viață la destin iubește din nou dezvrăjit primenit de sarea rugăciunii din preaplin amin

◆ ANDI (ANDY) CEAUȘU

POEME

Natura mea

Din copacul culorii
am crescut împreună
cu o ramură îmbrăcată în oxigen, care m-a
mângâiat cu frunza
și m-a hrănit cu fructul sensibilității. Am supt
seva locului
cântat de vânt, amplificat plăcerii de triluri
pline de candoare.
În viață am înflorit odată
cu copacul
din mine...

Dorințe

Nu mă mai culc, căci mă trezesc bătrân,
alergând după vise
uite în prag de zori,
cioplite în cearcănele
victoriilor
de peste zi.
Doar am să ațipesc
cu ochii vii,
ca să-ți zăresc pașii
apropiindu-se
de dorința mea. Să vii!
Te aștept treaz, precum ceasul care nu-și doarme
clipa...

Ea

desprinsă dintr-o coastă, a dat vieții gingășie,
suflet cald, matern și tandru
împletit cu duioșie.
Tot frumosul stă în tine, geometrie-ntruchipată,
muză pentru toți poeții și de pictori desenată.
Ești Lumina ce străbate, vremurile, fără de teamă,
cu magnetul tău sensibil și dorința de-a fi mamă...

Clepsidra

Din ape curg, din aer zbor,
din pământ gravitez.
Cu tine
m-am întregit, prin lecțiile Timpului
conjugat la plural,
încătușat în Clepsidra Umană. Dune de idealuri
se suprapun zilnic,
spre orizonturi noi, virgine ochiului
și gândului de mâine.
Mi-ai fericit Timpul
când te-ai infiltrat în clepsidra
mea...

Măsurătoare

Zilnic
sunt mai scund cu o zi,
cu fiecare clipă
netrăită
din lipsă de
Timp,
măsur centimetrii existenței
și-i divid
în unice sentimente, pe care le ascund
în cămara
orizontului,
pe niște rafturi
de nori ciufuliți.

Mă întreb:
„câte ore valorează 100 de sentimente?”

Perpetuum mobile

NU
pot fi
în asentimentul Timpului,
NU
mă pot împăca cu Verdictul său crud, atunci când
Infinitul, condamnă CLIPA
să dispară
în secunda
Noastră următoare. Clipă de clipă...

Soarele

nu apune zilnic în același pat de culori,
își schimbă locul de la o privire la alta,
printre copaci
stufoși de frunze, printre clădiri crescute din
pământ, printre ape vălurite însămânțate
cu bărci plutitoare.
Se ascunde de frica nopții-ntunecoase bătute-n
diamante de stele,
care dispar zilnic
odată cu ceasul deșteptării...

Astăzi

Noi mâncăm
din mâncarea generației de mâine, calorii de
cultură
și proteine complexe de artă.
Le consumăm
lipidele creșterii normale, zaharidele gândirii
logice, dar le vom lăsa
moștenire,
o lume ambiguă, certată, dezolantă, ridată de
gândurile existenței, asfixiate de smog.
Mă rog
să ne săturăm
ACUM!
Suntem obezi de noi
înșine.

Anotimp în timp

Odată, am văzut
o frunză căzătoare de tristețea toamnei, plutea
senin
prin văzduhul
care o separa de tăcerea terestră. Altcândva, am
văzut
o ramură nudă de veșmântul îmbibat
cu clorofila oxigenului din noi.
Cădea.
Culorile toamnei mi-au hrănit
curcubeul din suflet...

Vitală

Trăiesc într-o imponderabilitate
Terestră,
ating Timpul
cu vârful clipelor
și plutesc printre cuvintele
născute
din cei contemporani părerilor actuale. Sar în
permanență de la o dorință
la alta,
de la o lume la alta,
cu aripi de WI-FI
nevăzute,
care uită Presentul
cu viteza Viitorului.
Cosmonautul din mine
Respiră, Transpiră, Aspiră...

Anotimp

Toamna bate în geam cu degete desfrunzite și
stropi repezi
care diluează
nuanțele zvăpăiate și pictează
covorul pașilor noștri.

Te simt Iubită Toamnă în corpul meu,
brăzdat de tente ruginii...

Un poema, un poeta / Un poem, un poet

Fragment de Antologie de poezie bilingvă spaniolă-română

Selecție de autori și traducere de

◆ ANDREI LANGA

Ramiro De CASABELLAS

(1934-1999, Buenos Aires, Argentina)

LA RONDA

salgo a recibir la noche como un insulto
como una sentencia de muerte

ausculto de reojo
el diario en el bolsillo con su cogote negro
y la raya del pantalón
esa frontera masculina

el resto es simplemente hablar en una calle
dragarse el alma con cierta tolerancia
porque galopa la madrugada
y se nos viene encima el día
y la vida de siempre
que manejamos a desgano

RONDUL

*ies să primesc noaptea ca pe o insultă
ca pe o sentință de moarte*

*auscultare cu suspiciune
ziarul cu capătul său negru ieșit din buzunar
și dunga pantalonului
această linie de demarcație masculină*

*restul e pur și simplu pălăvrăgeală pe o stradă
curățarea sufletului cu oarecare toleranță
fiindcă vine în grabă dimineața
și se lasă ziua peste noi
și viața cea cunoscută
pe care o stăpânim cu apatie*

* * *

Luis FRANCO

(15.11.1898 – 01.06.1988, Belen, Argentina)

NOCTURN N° 3

Con hambre y sed de soledad,
a estas orillas vino mi corazón nocturno a
pastorear sus penas.
Como en el puente de un barco mirando más allá
de las olas y la noche.
Junto a mí, con su mano sobre mi hombro,
siempre el recuerdo con sus ojos cansados,
y todas mis lejanías, holladas o vírgenes.
Tú en mí, siempre, como una patria en el pecho
de un héroe,
y mis sueños que tienen forma de ala y tienen el
color de tus ojos.
Dolorida más que una carne el alma,
y el líquido rumor de la fuente que lava las
calladas heridas.

Tu lejanía se aprieta sobre mi ansia y yo arañando
en la hondura
quiero desengarzar para mandarte la estrella más
latidora.

Viviéndote, maravillosa, en pulso y en respiro,
con la vehemente vigilia de las estrellas hasta el
alba velaré tu recuerdo;

De pronto te me apareces...

¿Dónde?

Y cierro bien los ojos porque no te me vayas.
Pero no hay más que tu ausencia, la ausencia que
agranda la noche.

NOCTURNO N° 3

Înfometat și însetat de singurătate,
la aceste țârmuri veni inima mea nocturnă să-și aline
durerile.

E ca și cum ai urca pe prora unui vas, privind dincolo
de valuri și noapte.

Alături de mine, cu mâna pusă pe umărul meu,
stă mereu amintirea cu ochii săi obosiți,
și toate drumurile mele, bătătorite sau nebătătorite.
Tu ești în mine, întotdeauna, precum o patrie în
pieptul unui erou,
și visele mele ce poartă formă de aripă și au culoarea
ochilor tăi.

Îndurerat mai mult decât carnea e sufletul meu,
și murmurul lichid din izvorul ce se scurge pe rănilor
amuțite.

Depărtarea-ți mi se lasă peste alean, iar eu cu unghiile
rupând din adâncuri
vreau să desprind și să-ți trimit steaua cea mai
pâlpâitoare.

Retrăindu-te, scânteietoarea, în bătăile inimii și în
suflare,
cu veghea ardentă a stelelor îți voi păzi amintirea până
în zori;

Degrabă o să-mi apari...

Unde?

Și închid bine ochii ca să nu îmi dispari.

Dar nu e mai mult decât lipsa ta, absența ce face
noaptea mai lungă.

* * *

Roberto BOLAÑO

(28.04.1953 – 17.07.2003, Santiago de Chile, Chile))

LEE LOS VIEJOS POETAS

Lee a los viejos poetas, hijo mío
y no te arrepentirás
Entre las telarañas y las maderas podridas
de barcos varados en el Purgatorio
allí están ellos
¡cantando!

¡ridículos y heroicos!

Los viejos poetas

Palpitantes en sus ofrendas

Nómades abiertos en canal y ofrecidos
a la Nada

(pero ellos no viven en la Nada
sino en los Sueños)

Lee a los viejos poetas

y cuida sus libros

Es uno de los pocos consejos

que te puede dar tu padre

CITEȘTE VECHII POEȚI

Citește vechii poeți, fiule,

și nu-ți va părea rău.

Printre păianjenii și buturugii putreziți

ale bărcilor eșuate în Purgatoriu,

aici stau ei,

cântând!

ridicoli

și măreți!

Vechii poeți

Palpitanți prin ofrandele lor

Nomade ajunse în canal și oferite

Nimicului

(însă ei nu trăiesc întru Nimic

ci în lumea Visurilor)

Citește vechii poeți

E unul dintre puținele sfaturi

pe care ți le poate da părintele tău

* * *

Elizabeth AZCONA CRANWELL

(10.04.1933 – 04.12.2004, Buenos Aires, Argentina)

LA NOSTALGIA

Hay un día en que las cosas son un hondo

precipicio

conozco el rostro húmedo y las manos que nunca

me abandonan

la noche que se abre

como un pueblo de alondras disperso en la

tormenta.

Yo he escuchado a mi amor desde lejos en una

lengua extraña

mientras la nostalgia murmuraba sus frases de

curiosa hechicera

ella alargaba sus caricias en las ventanas del

insomnio

como una huésped cuya mano asolaba el

relámpago.

Porque ella no era el día

y tampoco era el ángel sediento de palabras

mi propia voz la nombra como a una desterrada
desabrigada madre, de pechos dulcemente
vacíos.

Más allá de la noche donde se enciende la ternura
más allá de la calle donde el viento deshace la
forma de los pasos
sé que hay un país nuevo, cansado de las
sombras.

Una música fija
un tiempo de colores intensos como dioses
desnudos.

Pero mi corazón sigue clavado para siempre en
los sitios imposibles.

NOSTALGIA

*Vine o zi în care lucrurile sunt o prăpastie adâncă
cunosc chipul umed și mâinile care nu părăsesc
niciodată
noaptea ce se arată
ca un stol de ciocârlii dispersat în furtună.*

*Mi-am auzit iubitul strigând de departe într-o limbă
ciudată
între timp nostalgia își murmură frazele de curioasă
vrăjitoare
ea își măsoară mângâierile la geamurile insomniei
ca un oaspete ale cărui mâini stinge fulgerul.*

*Fiindcă ea nu era zi
și nici măcar îngerul însetat de cuvinte
propria mea voce o strigă ca pe o blestemată
mamă dezbrăcată, cu sânii dulci și sterpi.*

*Dincolo de noapte unde începe tandrețea
dincolo de strada unde vântul spulberă forma pașilor
știi că există o țară nouă, obosită de umbre.*

*O melodie eternă
un timp de culori intense precum zeii dezgoliți.
Inima mea însă rămâne înfiptă pe vecie în locuri
imposibile.*

* * *

Rafael MENDOZA

(1943, San Salvador, El Salvador)

DONDE YACEN LOS VERSOS

Al final de los trenes solo tu nombre queda
aguardando un otoño que pudo ya empezar.

Desde alguna metáfora que no da a ningún sueño
él creará que lo nombran y deseará volar.

Aunque el hielo interponga sus acerados filos
en todos los recuerdos que quedan de los dos,
deseo que tus noches sean tan sólo un tránsito
a la luz, que no sufras el eco de mi voz.

Verás por las ventanas del cuarto que fue
cómplice
de nuestras insaciabiles jornadas de pasión,
aquel banco del parque donde por vez primera
sentí que tu mirada desgarró mi razón.

Y la vieja Araucaria marcada con las fechas
de todos los encuentros nuestros, proyectará
su sombra sobre el piso donde yacen los versos,
aquellos tristes versos que no recordarás.

Los versos que nacieron con el más duro estío,
como espigas en piedras, pero que el sol salvó.
Ojalá que te abrigues con ellos, aunque ignores
que en esos versos muertos también me morí yo.

ACOLO UNDE ZAC VERSURILE

*În urma trenurilor rămâne doar numele tău,
așteptând o toamnă ce deja ar fi putut să înceapă.
Cu o metaforă care nu duce spre nici un vis
el va crede că e chemat și o să vrea să zboare.*

*Deși gheața își arată vârfulurile ei oțelite
tuturor amintirilor care ne-au mai rămas,
doresc ca nopțile tale să fie doar o trecere
spre lumină, să nu mi te atingă ecoul vocii.*

*Vedea-vei prin geamuri că ai fost complice
al zilelor noastre nesățioase de pasiuni,
acea bancă din parc unde simții prima dată
că ochii tăi mi-au rănit rațiunea.*

*Și bătrâna Araucaria, marcată toată
cu zilele întâlnirilor noastre, va proiecta
umbra sa asupra casei unde zac versurile,
tristele versuri pe care nu îți le vei mai aminti.*

*Versuri născute în toiul celei mai toride veri,
precum spicul pe piatră, pe care soarele l-a salvat.
Fie ca ele să-ți țină de cald, chiar dacă nu vei crede
că în versurile acestea moarte am murit și eu.*

Luis ROGELIO NOGUERAS

(17.11.1944 – 06.07.1985, Havana, Cuba)

ARTE POÉTICA

Ahora sé
que el poema, antes de ser las líneas trazadas
con prisa,
es la conversación en el café,
la sonrisa azul de Blanca Luz,
la muerte de este hombre,
el apretón de manos o la vida entre dos.
Ahora sé
que trazar estas líneas
no es
sino la forma última de hacer la poesía,
el último acto del poema,
la función de trasplantar la vida a la hoja.
La poesía empieza en todas partes
y termina siempre en los papeles.

ARTĂ POETICĂ

*Acum știu
că poemul, înainte să fie linii trasate
în grabă,
e conversația avută în cafea,
surâsul albastru a lui Blanca Luz,
moartea acestui om,
strângerea de mână sau viața în pereche.*

*Acuma știu
că trasarea acestor linii
nu e altceva
decât forma cea de pe urmă de a face poezie,
ultimul act al poemului,
îndeletnicirea de a transplanta viața pe foaie.*

*Poezia începe din toate părțile
și se termină pe hârtie.*

* * *

Natalia LITVINOVA

(1986, Bielorusia, poet argentinian)

TOCÁ

tocá la flor y te abrirá la piel.
tocá los residuos del día anterior
como alimento del mañana.

tocá las alas de las moscas, amá su certeza.
tocá el vocabulario de cualquier recuerdo.
tocá tu propia noche, su oscuridad protege.
tocá, tocá, tocá.

ATINGE

*atinge floarea și ea își va desface pielea.
atinge rezidurile zilei anterioare
ca pe o hrană a zilei de mâine.
atinge aripile muștelor, iubeste-le certitudinea.
atinge vocabularul oricărei amintiri.
atinge propria-ți noapte, întunecimea ei apără.
atnge, atinge, atinge.*

* * *

Ramón ATAZ

(10.09.1966 – 06.05.2013, Murcia, Spania)

LO QUE ARRASTRA EL AGUA

Lo que arrastra el agua, desde el tiempo
en el que te creías bautizada y redimida,
se filtra hoy al sótano en el que suelo esconder
mis culpas.
Ahora deberías talar ese sonido permanente,
que impide al Sol esculpir nuestros cuerpos en las
losas,
y comerte las raíces para hacer imposible que
renazca.
Vuelves a bailar y a desatar los vientos
- como si creyeras que nadie puede verte-
Tu danza pide a mi brazo que te detenga.
No puede ser.
El pobre pide envejecer a gritos, deshacerse
en la tierra, nutrir el suelo,
derretir el barniz del ataúd, luego agrietarlo,
reencarnarse al fin en la piedra que lo aplasta.
Y riéndote me pides que me calle,
mientras tu baile parece invocar
a una de esas diosas que a menudo te dictan los
sueños.

CEEA CE DUCE APA

*Ceea ce duce apa, din vremurile
de pe când te credeai încreștinată și eliberată,
pătrunde azi în subsolul unde obișnuiesc să-mi
ascund păcatele.
Acum ar trebui să cobori sunetul acesta permanent,*

ce împiedică Soarele să sculpeze corpurile noastre pe
lespezi,
și să înghiți razele ca să nu mai faci posibilă renașterea
lor.

Continui să dansezi și să stârnești vânturile

- ca și când nimeni nu te-ar vedea-

Dansul tău caută brațul meu ca să te oprească.

E ceva imposibil.

Cere, sărmanul, să îmbătrânească prin strigăte, să
dispară

de pe pământ, să hrănească țărâna,

să răzuie lacul de pe sicriu, pe urmă să-l crape,

să se reîncarneze într-un târziu în piatra care îl apasă.

Așa râzând îmi ceri să nu mai strig,

în timp ce dansul tău pare să invoce

pe una din acele zeițe care adesea îți dictează ce să
visezi.

* * *

Vincente MARTÍN

(31.07.1945 – 27.07.2012, Collado de Contreras,
Spania)

POEMA

¿Por qué razón la sombra de los árboles
se alarga cabizbaja -como extienden
sus brazos los mendigos-
implorando el amparo -no se sabe-
si del cielo o la tierra?

¿Por qué en su desnudez de leve talle
las ramas de los árboles fabrican
con la luz de la tarde las saetas
que dispara el invierno y que nos clavan
su agujón de anestesia en el penúltimo
crepúsculo del alma?

No es limosna de sol lo que mendigan
ni lejanas bahías donde acuda
su cintura carnal a disolverse
en la humedad pluvial de nuestros labios,
no es el sueño infinito en que se viste
de blanquísimas albas la memoria
para nacer de nuevo como el llanto
surgido entre las cuerdas de una lira.
Se quejan, si es que es queja,
del autismo de un mundo acomodado
a guitarra y cervezas,
a relojes sin péndulo, a mentiras
con el cuerpo de vidrio y a montones
de mirlos inmolados sin que se haya

la escarcha asombrado en los naranjos.
Es voz cuanto reclaman, sólo voz,
o presencia o constancia entre las ruinas
que deja la palabra a ras de tierra
cuando el clamor acaba.

Quizás, porque no tienen
las pupilas azules de la infancia,
la longitud del día les permita,
en una extraña fórmula, aferrarse
desesperadamente a la esperanza.

POEM

Oare de ce umbra copacilor
se alungește în jos -așa cum ar întinde
mâinile lor cerșetorii-
cerând adăpost -nu se știe cui-
de la cer sau de la pământ?

De ce în goliciunea tulpinii slabe
crengile copacilor fac săgeți
din lumina înserării

ce ochesc trupul iernii și ne înfibg
vârful lor anestezic în penultimul
crepuscul al sufletului?

Nu e pomana soarelui ceea ce cerșesc
și nici golfuri îndepărtate unde ajunge
centura lor din carne vie ca să se dizolve
în umiditatea pluvială a buzelor noastre,
nu e nici visul infinit în care memoria
se îmbracă în zorii orbitori
pentru a renaște precum un scâncet
scos de strunele unei lire.

Se lamentează, dacă e lamentație,
de autismul unei lumi dedate
chitarei și berei,
ceasurilor fără de pendul, minciunilor
cu trupul de sticlă și grămezilor
de mierle ucise până ca să se topească
bruma consternată de pe portocali.

E voce ce cere, doar voce,
sau prezența/permanența printre ruini
ce lasă cuvântul lipit de pământ
când larva se stinge.

Poate, pentru că nu are
pupilele albastre ale copilăriei,
durata zilei le permite,
într-un mod ciudat, să se agațe
cu disperare de speranță.